

Ltn
1293

1 9 99

126

Н. МАРРЪ.

ДРЕВНЕАРМЯНСКАЯ ХРЕСТОМАТІЯ

СЪ

АРМЯНСКО-РУССКИМЪ СЛОВАРЕМЪ

ДЛЯ

НАЧИНАЮЩИХЪ.

В. П. П.

ՊԻՏԱՆԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԶԷ ՆԱԽՆԻ ՀԱՅԵՐԵՆ

ԸՆԴ ՈՐՈՒՄ

ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ-ՈՐՈՒՄԵՐԵՆ

Ի ՊԵՏՍ

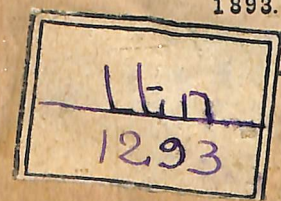
ՆՈՐԱՎԱՐԺԻՑ

С.-Петербургъ,
1893.

Ա. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ
ՌԵԴԻԱ

Либермана. X Сурբան Ե. Ի ԼԻԲԵՐՄԱՆԻ

41293-60

-4-

	стр.
Хрестоматія	I
—31	IV
2, 1 17	1—62
еотъ Матѣя, 21, 1—46.	1
» 23, 1—39	4
и разказы св. отцовъ	6
старца	10
й Хоренскій, Географія	14
» О Тигранѣ	16
» а) Письмо Авгаря къ Спасителю	18
б) Отвѣтъ Спасителя	19
Византійск., О полководцѣ ар-	21
егѣ	22
» а) О похищеніяхъ епископа Іоанна	23
б) О похищеніяхъ епископа Іоанна	24
(Елисей), О любви къ Богу	27
ь Парискій, Призывъ Вардана къ противъ невѣрныхъ персовъ	28
(Елисей), Война армянъ съ персами Сигмута	29
Парискій, Письмо къ Ваану Ма-	31
ь Кульпинскій, О религіи пер-	34
осъ, Чудо въ Сузѣ отъ мощей проро-	38
стакѣсъ Ластивертскій, О	40
ода Ани въ 1064 году	41
такѣсъ Ластивертскій, Люди-	44
й Хоренскій, О Хриі	46
» Ворона въ чужихъ перьяхъ	51
ѣсъ Ламбронскій, Письмо къ	53
ному князю Леону	54
ѣсъ Благодатный, Плачъ Эдес-	60
анъ Великій, Тропарь Сергію	65
Словарь къ Хрестоматіи	171
равки къ Словарю	172

Типографія Я. И. Либермана, Вознесенскій пр., 38—4.

Предисловіе.

При составленіи подлежащей Хрестоматіи со Словаремъ я имѣлъ въ виду своихъ слушателей, студентовъ Восточнаго Факультета по разрядамъ Армянско-Грузинско-Персидскому и Санскритско-Персидско-Армянскому. Для первоначальныхъ занятій по армянскому языку до сихъ поръ у насъ была въ употребленіи Хрестоматія или проф. Карріера, съ армянско-французскимъ глоссаріемъ (*Grammaire Arménienne par M. Lauer, traduite, revue et augmentée d'une chrestomathie et d'un glossaire par A. Carrière, Paris 1883*) или, главнымъ образомъ, Петермана, съ армянско-латинскимъ словаремъ (*I. H. Petermann, Brevis linguae armeniacae grammatica, litteratura, chrestomathia cum glossario, Lipsiae 1872*). Небольшой объемъ подобныхъ пособій, какъ нельзя лучше, соотвѣтствуетъ ихъ назначенію и особенно удобенъ для занятій у насъ на Факультетѣ, гдѣ при довольно пространной программѣ армянской словесности нельзя удѣлять много времени подготовительному чтенію текстовъ съ цѣлью ознакомленія съ элементами армянскаго языка и главнѣйшими особенностями строя айканской рѣчи; при томъ и нѣтъ основанія медлить переходомъ отъ отрывковъ къ чтенію непосредственно отдѣльныхъ авторовъ, когда въ изданіяхъ армянскихъ классиковъ не ощущается недостатка. Въ истекшее осеннее полугодіе я уже имѣлъ случай убѣдиться, что въ одинъ семестръ студентъ можетъ освоиться съ началами армянской грамматики и прочесть всю нашу, хотя и болшую сравнительно съ названными иностранными учебниками, Хрестоматію.

О выборѣ и расположеніи статей говорить нечего, развѣ обмолвиться, что уже въ этой начальной хрестоматіи занимающійся будетъ имѣть случай испробовать свои силы надъ текстами значительной трудности, и что отрывки изъ историковъ слѣдуютъ другъ за другомъ по времени сообщаемыхъ въ нихъ событій. Источники, откуда заимствованы тѣ или другія статьи, указаны въ Словарѣ при именахъ лицъ, которымъ принадлежатъ или приписываются произведенія. Кое-гдѣ въ текстахъ сдѣланы незначительныя измѣненія. Кстати, въ статьѣ «О Хриі» М. Хоренскаго отъ слова *չ հենցաղաճափարադոյնն* (стр. 48, строчка 4) надо отнять букву *չ*, въ началѣ, перешедшую къ нему, по недосмотру переписчиковъ или издателей (Венец., 1865 г.), отъ предшествующаго слова *հանապա*.

Правописанія я держался древняго, даже *ւ* = *ю* предпочитая писанію *ւ*; *աւ* = *о* лишь въ нѣсколькихъ мѣстахъ транскрибировано позднѣйшимъ *ա*. Въ образчикахъ языка болѣе поздняго времени (XII в.) сохранены кое-какія черты вульгарной орфографіи.

При печатаніи нѣкоторыя буквы, по преимуществу *լ* и *չ*, ломались, такъ въ иныхъ экземплярахъ изъ *արդարեւ* (стр. 7, строчка 1) получилось несуществующее слово *արդարեւ*, или не выходили ясно характерныя черточки буквъ *չ* и *չ*, отличающія ихъ отъ *չ* и *չ*, но подобныя неясности легко признать; часть ихъ была возможность подправить рукою, такъ какъ Хрестоматія издана всего въ ста съ небольшимъ экземплярахъ. Въ двухъ трехъ случаяхъ буквы повыскакали передъ печатаніемъ и были вставлены наборщикомъ не на мѣсто, а нѣсколько опечатоковъ, къ сожалѣнію, ускользнуло и отъ моего вниманія; всѣ эти типографскія погрѣшности прошу исправить по прилагаемому (см. стр. IV) списку опечатоковъ до начала чтеній.

Словарь составленъ по новому образцу; въ приготовленной мною къ изданію Начальной Грамматикѣ Древнеармянскаго языка уяснено все то, что можетъ казаться непонятнымъ въ этомъ отношеніи. Пока до-

Ա. Ժ Ն Ո Ւ Ն Դ:

ԳԼՈՒԽ Ա.

Ի սկզբանէ արար աստուած զերկին և զերկիր: * Եւ երկիր էր աներեւոյթ և անպատրաստ. և խաւար 'ի վերայ անդնդոց. և հոգի աստուծոյ շրջէր 'ի վերայ ջուրց: * Եւ ասաց աստուած. եղիցի լոյս. և եղև լոյս: * Եւ ետես աստուած զլոյսն. զի բարի է. և մեկնեաց աստուած 'ի մէջ լուսոյն և 'ի մէջ խաւարին: * Եւ կոչեաց աստուած զլոյսն տիւ և զխաւարն կոչեաց զիշեր. և եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն՝ աւր մի: * Եւ ասաց աստուած. եղիցի հաստատութիւն 'ի մէջ ջրոցդ, և եղիցի մեկնել 'ի մէջ ջուրցդ և ջուրց. և եղև այնպէս: * Եւ արար աստուած զհաստատութիւնն. և անջրպետեաց աստուած 'ի մէջ ջրոյն, որ 'ի ներքոյ հաստատութեանն, և 'ի մէջ ջրոյն, որ 'ի վերայ հաստատութեանն: * Եւ կոչեաց աստուած զհաստատութիւնն երկին. և ետես աստուած. զի բարի է. և եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն՝ աւր երկրորդ: * Եւ ասաց աստուած. ժողովեցին ջուրքդ, որ 'ի ներքոյ երկնից, 'ի ժողով մի, և երեւեցի ցամաքն. և եղև այնպէս. և ժողովեցան ջուրքն, որ 'ի ներքոյ երկնից,

'ի ժողովս իւրեանց. և երևեցաւ ցամաքն: * Եւ 10
 կոչեաց աստուած զցամաքն երկիր. և զժողովս
 ջուրցն կոչեաց ծովս. և ետես աստուած. զի բարի 11
 է: * Եւ ասաց աստուած. բլխեսցէ՛ երկիր բանջար
 խոտոյ՝ սերմանել սերմն ըստ ազգի և ըստ նմանու-
 թեան և ծառ պտղաբեր՝ առնել պտուղ ըստ ազգի
 իւրում. որոյ սերմն իւր 'ի նմին ըստ ազգի 'ի
 նմանութիւն 'ի վերայ երկրի. և եղև այնպէս: * Եւ 12
 եհան երկիր բանջար խոտոյ՝ սերմանել սերմն, որ է
 'ի վերայ ամենայն երկրի, և փայտ պտղաբեր՝ առ-
 նել պտուղ, որոյ սերմն իւր 'ի նմին ըստ ազգի 'ի
 վերայ երկրի. և ետես աստուած. զի բարի է: * Եւ 13
 եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն՝ աւր երրորդ: * Եւ 14
 ասաց աստուած՝ եղիցի՛ն լուսաւորք 'ի հաստատու-
 թեան երկնից՝ 'ի լուսաւորութիւն 'ի վերայ երկրի.
 և մեկնել 'ի մէջ տուրնջեան և 'ի մէջ զիշերոյ. և
 եղիցին 'ի նշանս, և 'ի ժամանակս և յաւուրս և
 'ի տարիս: * Եւ եղիցին 'ի լուսաւորութիւն 'ի հա- 15
 ստատութեան երկնից ծագել յերկիր. և եղև այն-
 պէս: * Եւ արար աստուած զերկուս լուսաւորսն 16
 զմեծամեծս՝ զլուսաւորն մեծ յիշխանութիւն տու-
 րնջեան և զլուսաւորն փոքր յիշխանութիւն զի-
 շերոյ. և զաստեղս: * Եւ եդ զնոսա աստուած 'ի 17
 հաստատութեան երկնից լուսաւոր լինել յերկիր:
 * Եւ իշխել տուրնջեան և զիշերոյ և մեկնել 'ի 18
 մէջ լուսոյն և 'ի մէջ խաւարին. և ետես աստու-
 ած. զի բարի է: * Եւ եղև երեկոյ, և եղև վաղոր- 19
 դայն՝ աւր չորրորդ: * Եւ ասաց աստուած. հանցե՛ն 20

ջուրք զեռունս շնչոց կենդանեաց, և թռչունս
 թեւաւորս 'ի վերայ երկրի՝ ըստ հաստատութեան
 երկնից. և եղև այնպէս: * Եւ արար աստուած 21
 կէտս մեծամեծս և զամենայն շունչ զեռնոց կեն-
 դանեաց, զոր հանին ջուրք ըստ ազգի իւրեանց,
 և զամենայն թռչունս թեւաւորս ըստ ազգի. և ետես
 աստուած. զի բարի են: * Եւ աւրհնեաց զնոսա աս- 22
 տուած և ասէ. աճեցէ՛ք և բազմացարո՛ւք, և լցէ՛ք
 զջուրսդ, որ 'ի ծովս. և թռչունքդ բազմացի՛ն 'ի
 վերայ երկրի: * Եւ եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն՝ 23
 աւր հինգերորդ: * Եւ ասաց աստուած. հանցէ 24
 երկիր շունչ կենդանի ըստ ազգի չորքոտսնի և
 սողունս և զազանս երկրի ըստ ազգի. և եղև այն-
 պէս: * Եւ արար աստուած զազանս երկրի ըստ 25
 ազգի և զանասունս ըստ ազգի և զամենայն սո-
 ղունս երկրի ըստ ազգի իւրեանց. և ետես աստու-
 ած. զի բարի են: * Եւ ասաց աստուած. արասցո՛ւք 26
 մարդ ըստ պատկերի մերում և ըստ նմանութեան,
 և իշխեսցեն ձկանց ծովու և թռչնոց երկնից և
 անասնոց և ամենայն երկրի և ամենայն սողնոց,
 որ սողին 'ի վերայ երկրի:

* Եւ արար աստուած զմարդն 'ի պատկեր իւր. 27
 ըստ պատկերի աստուծոյ արար զնա. արու և էգ
 արար զնոսա: * Եւ աւրհնեաց զնոսա աստուած՝ 28
 և ասէ. աճեցէ՛ք և բազմացարո՛ւք՝ և լցէ՛ք զերկիր.
 և տիրեցէ՛ք դմա. և իշխեցէ՛ք ձկանց ծովու և
 թռչնոց երկնից և ամենայն անասնոց և ամենայն
 երկրի և ամենայն սողնոց, որ սողին 'ի վերայ եր-

կրի: * Եւ ասաց աստուած. ահա աղիկ ետո՛ւ ձեզ 29
 զամենայն խոտ սերմանելի՝ սերմանել սերմն ըստ
 ազգի և ըստ նմանութեան, որ է 'ի վերայ ամե-
 նայն երկրի, և ամենայն փայտ, որ ունիցի յինքեան
 պտուղ սերման սերմանելոյ՝ ձեզ լիցի 'ի կերա-
 կուր: * Եւ ամենայն զազանաց երկրի և ամենայն 30
 թռչնոց երկնից և ամենայն սողնոց, որ սողին 'ի
 վերայ երկրի՝ որ ունիցի շունչ կենդանի, և ամե-
 նայն խոտ դալար 'ի կերակուր. և եղև այնպէս:
 * Եւ ետես աստուած զամենայն, զոր արար, և ահա 31
 բարի են յոյժ. և եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն՝
 աւր վեցերորդ:

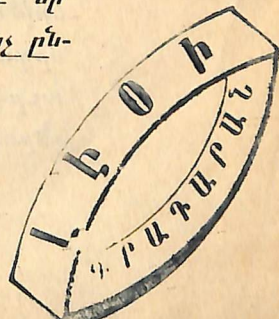
Բ. ԵԼԹ:

ԳԼՈՒԽ Ի.

Խաւսեցաւ տէր զամենայն զպատգամս զայ- 1
 սոսիկ՝ և ասէ:

* Ե՛ս եմ տէր աստուած քո, որ հանի զքեզ 2
 յերկրէն եգիպտացոց 'ի տանէ ծառայութեան. * մի՛ 3
 եղեցին քեզ այլ աստուածք բաց յինէն: * Մի՛ ա- 4
 րացես դու քեզ կուռս ըստ ամենայն նմանու-
 թեան, որ ինչ յերկինս 'ի վեր, և որ ինչ յերկիր 'ի
 խօնարհ, և որ ինչ 'ի ջուրս 'ի ներքոյ երկրի. * մի՛ 5
 երկիրպազանիցես նոցա, և մի՛ պաշտեսցես զնո-
 սա. զի ե՛ս եմ տէր աստուած քո՝ աստուած
 նախանձոտ, որ հատուցանեմ զմեզս հարանց՝ որ-

դուց, յերիս և 'ի չորս ազգս ատելեաց իմոց. * և 6
 առնեմ զողորմութիւն 'ի հազար ազգս սիրելեաց
 իմոց, և յք պահեն զհրամանս իմ: * Մի՛ առնու- 7
 ցուս զանուն տեառն աստուծոյ քոյ 'ի վերայ սնո-
 տեաց. զի ոչ սրբեսցէ տէր զայն, որ առնուցու զա-
 նուն նորա 'ի վերայ սնոտեաց: * Յիշեսջի՛ր զաւրն 8
 շաբաթուց սրբել զնա. * զվեց աւր զործեսցես և 9
 արասցես զամենայն զործս քո. * յաւուրն եւթնե- 10
 րորդի շաբաթ տեառն աստուծոյ քում, մի՛ զործես-
 ցես 'ի նմա զամենայն զործ քո դո՛ւ և ուստր քո և
 դուստր քո, ծառայ քո և աղախին քո, ե՛ղն քո և 11
 էջ քո և ամենայն անասուն քո և եկն քո և պան-
 դուխտն քո, որ 'ի քեզ: * Զի զվեց աւր արար տէր 12
 աստուած զերկինս և զերկիր և զծով և զամենայն,
 որ 'ի նոսա, և հանդեաւ յաւուրն եւթներորդի.
 վասն այնորիկ աւրհնեաց տէր զաւրն եւթներորդ 13
 և սրբեաց զնա: * Պատուեա՛ զհայր քո և զմայր 14
 քո. զի քեզ բարի՛ լինիցի և զի երկայնակեաց լի-
 նիցիս 'ի վերայ երկրին բարութեան, զոր տէր աս- 15
 տուած տացէ քեզ: * Մի՛ սպանաներ: * Մի՛ շնար: 16
 * Մի՛ զողանար: * Մի՛ սուտ վկայութիւն վկայեր 17
 զընկերէ քումմէ: * Մի՛ ցանկանար տան ընկերի քոյ
 և մի՛ անդոյ նորա. մի՛ ցանկանար կնոջ ընկերի
 քոյ և մի՛ ծառայի նորա և մի՛ աղախնոյ նո-
 րա և մի՛ եղին նորա և մի՛ իշոյ նորա և մի՛
 ամենայն անասնոյ նորա և մի՛ ամենայնի, զինչ ըն-
 կերի քոյ իցէ:

Գ. ԱՒԵՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՄԱՏԹԵՈՍԻ:

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

Իբրև մաւտ եղեն յԵրուսաղէմ և եկին 'ի 1
 Բեթփազէ մերձ 'ի լեառն Զիթենեաց. յայնժամ Յի- 2
 սուս արձակեաց երկուս յաշակերտացն իւրոց. * և ա- 3
 սէ ցնոսա. երթայք 'ի զեղղ' որ առաջի ձեր է, և ան- 4
 զէն զտանիցէք է՛շ կապեալ, և յաւանակ ընդ նմին, 5
 լուծէք՝ ածէք ինձ: * Եւ եթէ ոք ասիցէ ինչ ձեզ, 6
 ասասցիք, եթէ տեառն իւրեանց պիտոյ են. և վաղ- 7
 վաղակի՛ առաքէ զնոսա: * Բայց այս ամենայն 8
 եղև, զի լցցի՛ բան մարգարէին՝ որ ասէ. * ասա- 9
 ցէք զստեր Սիովնի. ահա՛ թագաւոր քո զայ՛ քեզ 10
 չեզ՝ և հեծեալ յէշ և 'ի յաւանակի իշոյ. * Գնա-
 ցին աշակերտքն և արարին, որպէս հրամայեացն
 նոցա Յիսուս. * և ածին զէշն և զյաւանակն. և
 արկին զնոքաւք ձորձս, և նստաւ 'ի վերայ նո-
 ցա: * Եւ բազում ժողովուրդք տարածեցին զհան-
 դերձս իւրեանց 'ի ճանապարհին և այլք հատա-
 նէին ոսոս 'ի ծառոց՝ և տարածանէին 'ի ճանա-
 պարհին: * Եւ ժողովուրդն՝ որ առաջին և զկնի
 երթային՝ աղաղակէին և ասէին. աւրհնութիւն
 որդւոյ Դաւթի, աւրհնեալ՝ որ զայ յանուն տեառն.
 աւրհնութիւն 'ի բարձունս: * Եւ 'ի մտանելն նորա
 յԵրուսաղէմ՝ զզրդեցաւ և քաղաքն ամենայն, և ասէ՝

ո՞վ իցէ սա: * Եւ ժողովուրդքն ասեն. սա՛ է սար- 11
 դարէն Յիսուս՝ որ 'ի Նազարեթէ՛ զալիլեացոց:
 * Եւ եմուտ Յիսուս 'ի տաճարն և եհան ար- 12
 տաքս զամենեսին, որ վաճառէինն և զնէին 'ի տա-
 ճարի անդ. և զսեղանս հատավաճառացն կործան- 13
 եաց՝ և զաթոռս աղանեւվաճառացն: * Եւ ասէ
 ցնոսա. զրեալ է՝ տուն իմ՝ տուն աղաւթից կո-
 չեսցի. և դուք արարէք զգա՛ այրս աւաղակաց:
 * Եւ մատեան առ նա կոյրք և կաղք 'ի տա- 14
 ճարին, և բժշկեաց զնոսա: * Իբրև տեսին քահա- 15
 նայապետքն և զպիւրք՝ զսքանչելիսն, զոր արար, և
 զմանկալին, որ աղաղակէին 'ի տաճարին և ասէին՝ 16
 աւրհնութիւն որդւոյ Դաւթի, բարկացան. * և
 ասեն ցնա. լմեա, զինչ ասեն դոքա. ասէ ցնոսա Յի-
 սուս՝ այո՛. չեցէ՛ ընթերցեալ ձեր՝ եթէ 'ի բերա- 17
 նոյ տղայոց և ստընդիեցաց կատարեցէ՛ր զաւրհ-
 նութիւն: * Եւ թողեալ զնոսա, ել արտաքոյ քա-
 ղաքին 'ի Բեթանիա, և անդ ագաւ:
 * Եւ այգուցն իբրև դարձաւ անդրէն 'ի քա- 18
 ղաքն՝ քաղցեալ. * և անեալ թղենի մի 'ի վերայ 19
 ճանապարհին, եկն 'ի նա, և ո՛չինչ եղիտ 'ի նմա՝
 բայց միայն տերեւ. և ասէ ցնա. մի՛ այսուհետեւ
 'ի քէն պտուղ եղեցի յաւիտեան. և առ ժամայն 20
 չորացաւ թղենին: * Իբրև տեսին աշակերտքն՝ զար-
 մացան և ասեն, թէ զեմօրդ վաղվաղակի ցամա-
 քեցաւ թղենին: * Պատասխանի՛ ետ Յիսուս և ասէ 21
 ցնոսա. ամէն ասեմ՝ ձեզ, եթէ ունիցիք հաւատս՝ և
 ո՛չ երկմտիցէք՝ ոչ միայն զթղենւոյդ առնիցէք, այլ

թէպէտ և լերինդ ասիցէք՝ բարձի՛ր և անկի՛ր 'ի ծով, եղեցի՛. * և զամենայն ինչ, զոր և խնդրիցէք յազաւթս հաւատովք՝ առնուցուք:

* Եւ իբրեւ եկն 'ի տաճարն, մատեան առ նա՝ մինչդեռ ուսուցանէր, քահանայապետքն և ծերք ժողովրդեանն՝ և ասեն, որո՞վ իշխանութեամբ առնես զայդ. և ո՞վ ետ քեզ զիշխանութիւնդ զայդ: * Պատասխանի ետ Յիսուս և ասէ ցնոսա, հարցից և ես զձեզ բան մի. զոր թէ ասիցէք ինձ, և ես ձեզ ասացից՝ որով իշխանութեամբ առնեմ զայս: * Մկրտութիւն Յովհաննու ուստի՞ էր՝ յերկնից թէ 'ի մարդկանէ: Եւ նոքա խորհէին ընդ միմեանս և ասէին. * եթէ ասեմք յերկնից, ասէ ցմեզ իսկ ընդէ՞ր ոչ հաւատացէ՞ք նմա. և եթէ ասեմք 'ի մարդկանէ, երկնչի՛մք 'ի ժողովրդենէն. զի ամենեքին զՅովհաննէս իբրեւ զմարգարէ՛ ունին: * Պատասխանի ետուն Յիսուսի և ասեն, ոչ զիտեմք: Ասէ ցնոսա և նա. և ոչ ես ասեմ ձեզ՝ որով իշխանութեամբ առնեմ զայս:

* Բայց զիմօրդ թուի ձեզ. ա՛ռն միօջ էին երկու որդիք, և մատուցեալ առ առաջինն՝ ասէ, որդեակ՝ երթ այսաւր գործեա՛ յայգւոջ: * Նա՛ պատասխանի ետ՝ և ասէ, երթա՛մ տէր՝ և ոչ չողաւ: * Մատեաւ և առ մեւսն և ասէ՛ նոյնպէս. նա՛ պատասխանի ետ՝ և ասէ, ոչ կամիմ. բայց յետոյ զղջացաւ՝ և չողաւ յայգին: * Արդ՝ ո՞յերկոցունց արա՛ր զկամս հաւրն. ասեն՝ յետինն: Ասէ ցնոսա Յիսուս. ամէն ասեմ ձեզ, զի մաքսաւորք և պոռ-

նիկք՝ յառաջեսցեն քան զձեզ յարքայութիւն երկնից: * Զի եկն Յովհաննէս ճանապարհաւ արդարութեան՝ և ոչ հաւատացէք նմա. և մաքսաւորք և պոռնիկք հաւատացին նմա, և դուք տեսէք՝ և ոչ զղջացարուք յետոյ հաւատալ նմա:

* Այլ առակ լուարուք. Այր մի էր տանուտէր, որ տնկեաց այգի և ցանդով պատեաց զնա, և փորեաց 'ի նմա հնձան և շինեաց աշտարակ. և ետ զնա ցմշակս և գնաց 'ի տար աշխարհ: * Իբրեւ մերձեցաւ ժամանակ պտղոյ, առաքեաց զծառայս իւր առ մշակսն՝ առնուլ զպտուղս նորա: * Եւ կարեալ մշակացն զծառայս նորա, զոմն տանջեցին, զոմն սպանին, զոմն քարկոծեցին: * Դարձեալ առաքեաց այլ ծառայս բազումս քան զառաջինսն, և արարին նոցա նոյնպէս: * Յետոյ առաքեաց առ նոսա զորդի իւր, և ասէ, Թերեւս ամաչեսցեն յորդոյ աստի իմմէ: * Իսկ մշակքն իբրեւ տեսին զորդին, ասեն ընդ միտս. սա է ժառանգն, եկայք սպանցուք զսա և կայցուք զժառանգութիւն սորա: * Եւ առեալ հանին զնա արտաքոյ քան զայգին՝ և սպանին: * Արդ՝ յորժամ եկեսցէ տէր այգւոյն, զի՞նչ արասցէ մշակացն այնոցիկ: * Ասեն ցնա. զչարսն չարաւ կորուսցէ. և զայգին տացէ այլոց մշակաց, որք տայցեն նմա զպտուղս 'ի ժամու իւրեանց: * Ասէ ցնոսա Յիսուս, չիցէ՞ երբէք ընթերցեալ ձեր 'ի զիրս. զվէ՞մն զոր անարգեցին շինաւղքն, նա եղև զլուսն անկեան. 'ի տեառնէ եղև այս, և է սքանչելի յաչս մեր: * Վասն այսորիկ ասեմ ձեզ, զի

բարձցի 'ի ձէնջ արքայութիւն աստուծոյ և տացի
ազգի, որ առնիցէ զպտուղս նորա: * Եւ որ անկցի 44
'ի վերայ վիմիս այսորիկ՝ փշրեսցի, և յոյր վերայ
անկցի՝ հոսեսցէ զնա: * Իբրև լուան քահանայա- 45
պետքն և դպիրք՝ և փարիսեցիք զառակս նորա,
զհիտացին, թէ վասն նոցա ասաց: * Եւ խնդրէին զնա 46
ուռնել, քսցց երկեան 'ի ժողովրդոցն. քանզի իբրև
զմարդարէ ուռնէին զնա:

Դ. ԱԻԵՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՄԱՏԹԵՈՍԻ:

ԳԼՈՒԽ ԻԳ.

Յայնժամ խաւսեցաւ Յիսուս ընդ ժողովուրդսն 1
և ընդ աշակերտսն իւր՝ և ասէ. * յաթոռն Մովսի- 2
սի նստան դպիրքն և փարիսեցիք. * զամենայն ինչ՝ 3
որ ասիցեն ձեզ՝ արարէ՛ք և պահեցէ՛ք. բայց ըստ
գործոցն նոցա մի՛ առնէք, զի ասեն՝ և ոչ առնեն:
* Կապեն բեռինս ծանո՞ւնս և դժուարակիրս, և 4
գնեն 'ի վերայ ուսոց մարդկան. և մատամբ իւրեանց
ոչ կամին շարժել զնոսա: * Եւ զամենայն զործս 5
իւրեանց առնեն 'ի ցոյցս մարդկան. լայնեն զգրա-
պանակս իւրեանց և երկայնէն՝ զքղանցս հանդեր-
ձից իւրեանց. * սիրեն զյառաջագահս յընթրիս և 6

զնախաթոռս 'ի ժողովուրդս և զողջոյնս 'ի հրապա- 7
րակս * և կոչել 'ի մարդկանէ՝ ուրբի ուրբի: * Բայց 8
դուք՝ մի՛ զոք կոչէք վարդապետ, զի մի՛ է ձեր
ուսուցիչ, և ամենեքին դուք՝ եղբարք էք: * Եւ 9
հայր՝ մի՛ կոչէք ձեզ յերկրի. զի ձեր մի՛ է հայր՝
որ յերկինսն է: * Եւ մի՛ կոչիցիք ուսուցիչք. զի 10
ուսուցիչ ձեր՝ Քրիստոս է: * Եւ մեծն 'ի ձէնջ 11
եղիցի ձեր սպասաւոր: * Որ բարձրացուցանէ զան- 12
ձըն՝ խոնարհեսցի՛ և որ խոնարհեցուցանէ զանձն՝
բարձրացի՛:

* Վայ ձեզ դպրաց և փարիսեցւոց կեղծաւո- 13
րաց. զի փակէք զարքայութիւն երկնից առաջի
մարդկան. դուք ոչ մտանէք, և որոց մտանեն՝ չտայք
թոյլ մտանել: * Վայ ձեզ դպրաց և փարիսեցւոց 14
կեղծաւորաց. զի ուտէք զտունս այրեաց պատճառա-
նօք երկարէք զաղաւթս, վասն զի աւելի դատաս-
տան ընդունիցիք: * Վայ ձեզ դպրաց և փարիսեցւոց 15
կեղծաւորաց. զի յածիք ընդ ծով և ընդ ցամաք՝
առնել եկամուտ մի. և յորժամ լինիցի, առնէք զնա
որդի գեհէնի՛ կրկին ևս քան զձեզ: * Վայ ձեզ՝ ա- 16
ռաջնորդք կոյրք. զի ասէք՝ որ երդնու 'ի տա-
ճարն՝ չէ՛ ինչ, բայց որ երդնու յոսկին, որ 'ի տա-
ճարին է՝ արժան է: * Մորոսք և կոյրք՝ զի՞նչ մեծ 17
է, ոսկի՞ն՝ եթէ տաճարն, որ սրբէ՛ զոսկին: * Եւ 18
որ երդնու 'ի սեղանն՝ չէ՛ ինչ, բայց որ երդնու 'ի
պատարազն, որ 'ի վերայ նորա է՝ արժան է: * Յի- 19
մարք և կոյրք՝ զի՞նչ մեծ է. պատարա՞զն եթէ
սեղանն՝ որ սրբէ զպատարազն: * Իսկ արդ՝ որ 20

երդուաւ 'ի սեղանն, երդուաւ 'ի նա և յամենայն, 21
 որ 'ի վերայ նորա է. * և որ երդուաւ 'ի տաճարն, 22
 երդուաւ 'ի նա՝ և 'ի բնակիչն նորա. * և որ եր-
 դուաւ յերկինս, երդնու յաթոռն աստուծոյ՝ և յայն, 23
 որ նստին 'ի վերայ նորա: * Վայ ձեզ դպրաց և
 փարիսեցւոց կեղծաւորաց. զի տասանորդէք զանա-
 նուիս և զսամիթ և զչաման, և թողէք զծանր
 ծանր օրինացն՝ զդատաստան և զողորմութիւն և
 զհաւատս. զայս արժան էր առնել՝ և զայն՝ չթո-
 ղուլ: * Առաջնորդք կոչրք, որ զմիջուկս քամէք 24
 և զուղտս կլանէք: * Վայ ձեզ դպրաց և փարի- 25
 սեցւոց կեղծաւորաց, զի սրբէք զարտաքին զբա-
 ժակին և զսկաւառակին, և 'ի ներքոյ լի են յափ-
 շտակութեամբ և անխառնութեամբ: * Փարիսեցի՝ 26
 կոչր՝ սրբեալ նախ զներքին բաժակին և զսկաւա-
 ռակին, զի լինիցի և արտաքինն նոցա սուրբ: * Վայ 27
 ձեզ դպրաց և փարիսեցւոց կեղծաւորաց, զի նման
 էք գերեզմանաց բռելոց. որ արտաքոյ երեւին գե-
 ղեցիկ՝ և 'ի ներքոյ լի են ոսկերաւք՝ մեռելոց և ա-
 մենայն պղծութեամբ: * Նոյնպէս և դուք արտա- 28
 քոյ երեւիք մարդկան արդարք, և 'ի ներքոյ լի էք
 կեղծաւորութեամբ և անաւրէնութեամբ: * Վայ ձեզ 29
 դպրաց և փարիսեցւոց կեղծաւորաց, զի շինէք զշի-
 րիմ մարգարէից՝ և զարդարէք զգերեզմանս ար-
 դարոց: * Եւ ասէք. եթէ էաք յաւուրս հարցն 30
 մերոց, ո՛չ հաղորդէաք արեան մարգարէիցն: * Ապա 31
 ուրեմն վկայէք զանձանց՝ եթէ որդիք էք այնոցիկ՝
 որ կոտորէին զմարգարէսն: * Եւ դուք լըէք զչափ 32

հարցն ձերոց: * Ա՛ւձք՝ ծնունդք իժից, զիմորդ փախ- 33
 նուցուք 'ի դատաստանէ գեհէնին: * Վասն այդորիկ 34
 ահաւասիկ ես առաքեմ՝ առ ձեզ մարգարէս և
 իմաստունս և դպիրս, և 'ի նոցանէ սպանանիցէք
 և 'ի խաչ հանիցէք, և 'ի նոցանէ տանջիցէք 'ի
 ժողովուրդս ձեր, և հալածիցէք 'ի քաղաքէ 'ի քա- 35
 ղաք: * Որպէս զի եկեսցէ 'ի վերայ ձեր ամենայն
 արիւն արդար հեղեալ յերկրի. յարենէն Աբելի ար-
 դարոյ մինչև ցարիւնն Զաքարիայ որդւոյ Բարա-
 բեայ՝ զոր սպանիք ընդ մէջ տաճարին և սեղանոյ:
 * Ամէն ասեմ ձեզ. եկեսցէ այն ամենայն 'ի վերայ 36
 ազգիս այսորիկ: * Երուսաղէմ, Երուսաղէմ, որ կո- 37
 տորէր զմարգարէս՝ և քարկոծ առնէր զառաք-
 եալսն առ քեզ. քանիցս անգամ կամեցայ ժողովել
 զմանկունս քո՝ զոր աւրինակ ժողովէ հաւ զձագս
 իւր ընդ թւովք, և ո՛չ կամեցարուք: * Ահա թո- 38
 ղեալ լիցի ձեզ տունդ ձեր աւերակ: * Բայց ասեմ 39
 ձեզ՝ թէ ո՛չ ևս տեսանիցէք զիս յայսմ հետէ, մին-
 չև ասիցէք. աւրհնեալ եկեալ յանուն տեսուն:

Ե. ԲԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՔ ՍՈՒՐԲ ՀԱՐԱՆՑՆ:

Ա. ՎԱՍՆ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ:

Եհարց ոմն 'ի հարանցն ընդ իմաստուն բժիշկ մի և ասէ. ամենայն ցաւոց դեղ զիտեմ, ով իմաստուն: Ասէ բժիշկն. յոյժ զիտեմ, թէ լսես ինձ. առ զշաքարն ապաշխարութեան և զծաղիկն եղբայրսիրութեան և զտերեւն աղքատսիրութեան և ըզպտուղն խոնարհութեան, և լից 'ի հաւան ողորմութեան և աղա զինքն ծուներ ածելով և քամէ 'ի դաստառակն տուայտութեան, և արտասուախառն ըմպէ յամենայն մէջ զիշերի. այս է ամենայն ցաւոց դեղ, որ ոչ միայն զներքին մարդն բժշկէ, այլ և զարտաքինն սրբէ և նորոգէ և մաքրէ.

Բ. ՎԱՍՆ ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԵԱՆ:

Զոր աւրինակ 'ի ճանապարհի կոխեալ ոչ բուսանի դալարի խոտոյ՝ թէպէտ և սերմանի ևս, վասն զի կոխնն զնա ուղեորք, այսպէս պատահեսցի և մեզ 'ի խորհրդոց մերոց: Իսկ յորժամ հանդարտեալ պարապես և արգելցիս յամենայնէ, յայնժամ բուսեալ ծաղկին ամենայն հոգեւոր զործք, քանզի

'ի քեզ ամենայնն էին. այլ վասն այնորիկ ոչ երեւին, զի 'ի վերայ նոցա զնացին ախտք և կոխեցին զնոսա:

Գ. ՎԱՍՆ ԶՂՋՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍՈՒԱՅ:

Եթէ իցեն զերեզմանք մերձ ի տեղն, ուր բնակիս դու, արագ արագ երթիցես դու անդ, զի տեսցես զԹաղեալսն և խոնարհեսցիս, ևս առաւել 'ի ժամ պատերազմի մարմնոյ քո և եռմանց ախտից: Եւ ուր և լուիցես, եթէ եղբայր զնայ առ աստուած, վաղվաղակի զնացես և նստիցիս մերձ առ նա, զի տեսցես, եթէ որպէս ելանէ հոգին 'ի մարմնոյն:

Դ. ՎԱՍՆ ԺՈՒԺԿԱԼՈՒԹԵԱՆ:

Միայնակեաց մի իջանէր 'ի լեռնէն և ետես հաւատաւոր մի և փոխեաց զուղին: Եւ նա ասէ. եթէ լեալ էր քո կատարեալ կրանաւոր, ոչ էիր մտածեալ, եթէ կին զոք տեսեր:

Ե. ՎԱՍՆ ՊՈՌՆԿՈՒԹԵԱՆ:

Լեր նման առն անցաւորի, որ թէպէտ զայ նմա հոտ 'ի խոհակերացն՝ նա ոչ ուտելով ոչ լուծանէ գպահքն, որպէս և ոչ 'ի զարշ հոտոյն, որ զայ՝ տղմոտ լինի: Նոյնպէս և դու՝ թէպէտ զիպի քեզ խորհուրդ, մի հեշտանար և մի յամեր:

Զ. ՎԱՍՆ ԱՆԸՆՁՈՒԹԵԱՆ:

Մարդ, որ ճաշակէ գրադցրութիւն անստացութեան, ծանր համարի և զհանդերձն, զոր զգեցեալն է, և զկուժ ջրոյն, զի միտք նորա յայլ դէմն ժուժկալէ: Որ զնիւթն ատէ, կարող է ատել և զանձն իւր. եթէ պակասէ քեզ պիտոյք մարմնոյ՝ մի ասասցես մարդոյ տալ զայն, այլ մանաւանդ ընկեա առ աստուած զհոգս քո. ապ' եթէ զաստուած թողուս և խնդրես 'ի մարդկանէ, ոչ հաւատաս, եթէ կարող է աստուած աւզնել քեզ:

Զ. ՏԵՍԻՒ ՈՒՐՈՒՄՆ Ի ԾԵՐՈՅՆ:

Էր ոմն 'ի ծերոցն, որ նստէր 'ի տան իւրում, և լուաւ ձայն, որ ասէր. եկ արտաքս, և ցուցից քեզ զգործս մարդկան: Եւ ելեալ նորա, առեալ տարաւ զնա 'ի տեղի ուրեմն և եցոյց նմա մարդ մի, զի կայր յօսն և հանէր ջուր 'ի ջրհորոյն և արկանէր յորդ ծակ, և իջանէր ջուրն դարձեալ 'ի ջրհորն: Եւ յառաջ մատուցեալ սակաւիկ մի՝ եցոյց նմա եթուպացի զոմն, զի հատանէր փայտ և առնէր բեռն մեծ, և փորձեալ համբառնալ զբեռնն և ոչ հանդուրժեաց շարժել. և երթեալ դարձեալ հա-

статочно сказать, что при именахъ шрифтомъ цитеро я указываю лишь исходы основъ, а не падежи, ослабленія же гласнаго элемента въ конечномъ слогѣ основъ приводится рядомъ въ скобкахъ. Исключительныя ослабленія назалированныхъ основъ—*ահ* въ прямыхъ падежахъ мн. числа (въ *ահ*) указываются приписываніемъ *ահ* или *ահ*, въ скобкахъ, рядомъ съ *ահ*. Въ глаголахъ вспомогательную часть отъ темы всегда отдѣляетъ тирэ (—); прямая скобка () отдѣляетъ древнія причастныя окончанія, служащія для образованія темы настоящаго времени, прош. несом. и сослаг. наклон. и пр. отъ основы аориста, назначеніе которой извѣстно изъ Грамматики. Окончаніе аориста я указываю шрифтомъ цитеро лишь при тѣхъ глаголахъ, которые имѣютъ общій аористъ или представляютъ какое либо уклоненіе въ образованіи этого времени. Знаками ' и какъ въ именахъ, такъ въ глаголахъ указывается на присутствіе въ слогѣ подвижнаго гласнаго и на то, находится ли онъ подъ удареніемъ (') или нѣтъ ('); изъ Грамматики извѣстны измѣненія, усиленіе или ослабленіе, подвижныхъ гласныхъ въ зависимости отъ перемѣщенія удареній, равно какъ условія и случаи ихъ перемѣщенія.

Въ Словарѣ включены десятокъ другой словъ изъ наиболѣе употребительныхъ, хотя и неимѣющихся въ Хрестоматіи; болѣею частью, это—слова тождественныя по формѣ съ встрѣчающимися въ текстѣ, но отличающіяся отъ нихъ значеніемъ. Сокращенія названий статей, при ссылкахъ въ Словарѣ, будутъ вполне понятны для справляющихся во время перевода отрывковъ; отмѣтимъ впрочемъ, что *Георг* = VII статья Хрестоматіи, *Объ еп. Іоан.* = XI а статья, *Объ еп. Іоан.* II = XI б статья, *Л. Парн.*, *Ист.* = XIII статья и *Хр.* = XX статья.

Н. М.

26 января 1893 г. С.-Петербургъ.

Օպечатки въ Хрестоматіи:

стр.	строка	НАПЕЧАТАНО	СЛѢДУЕТЪ.
10	7	сверху <i>գայց</i>	<i>բայց</i>
19	1	снизу <i>զուարճայցէ</i>	<i>զուարճանայցէ</i>
25	2	„ <i>խորգահանդեձ</i>	<i>խորգահանդերձ</i>
24	2	сверху <i>երկեղն</i>	<i>երկեղին</i>
30	9	„ <i>հայոց</i>	<i>հայոց</i>
31	7	„ <i>երկորան</i>	<i>երկորեան</i>
45	7	„ <i>բարձրութեամբն</i>	<i>բարձրութեամբն</i>
„	1	снизу <i>տառե-</i>	<i>տառե-</i>
49	1 — 2	сверху <i>զիւրաբաշիւրն</i>	<i>զիւրաբանշիւրն</i>
53	8 — 9	„ <i>զիտութեմբ</i>	<i>զիտութեամբ</i>

ДРЕВНЕАРМЯНСКАЯ ХРЕСТОМАТІЯ

ՊԻՏԱՆԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾՔ ՆԱԽՆԻ ՀԱՅԵՐԷՆ

տանէր այլ փայտ և յաւելոյր 'ի բեռնն. բազում
անգամ այսպէս արարեալ՝ մեծացոյց զբեռնն: Եւ
երթեալ սակաւիկ մի յառաջ՝ մերձեցան 'ի դուռն
քաղաքի միոջ, և ահա երկուք ոմանք զային հե-
ծեալք 'ի ձիս, և ունէին փայտ խոտորնակի և կա-
մէին մտանել 'ի քաղաքն և ոչ կարէին, վասն զի
զփայտն խոտորնակի ունէին, և ոչ խոտորեցան սոքա
առ իրեարս: Եւ իբրեւ զհետ նոցա չոգաւ, ետես, զի
մնացին երկոքեան արտաքս 'ի քաղաքէն: Արդ սոքա
են, զոր թէ տեսանես, որք ունին զլուծ ամբար-
տաւանութեանն և ոչ խոնարհեցան, զի ուղղեսցեն
զինքեանս և զհետ երթիցեն խոնարհ ճանապար-
հին Քրիստոսի, յաղազս այնորիկ արգելան արտաքոյ
արքայութեանն աստուծոյ: Եւ որ զփայտն կոտորէր
այրն՝ 'ի մեղս բազումս էր անկեալ, և փոխանակ
ապաշխարելոյ՝ այլ ևս գործէր և գնէր մեղս 'ի մե-
ղաց վերայ: Եւ որ զջուրն հանէր՝ բարի գործս
գործէր, սա է մարդն, որ առնէ զողորմածութիւն.
Իսկ յայլում յամենայնի զանիրաւութիւն գործէր,
և վասն չար գործոցն խանգարէ և զսակաւ բարին:
Արդ պարտ է մարդոյ արթուն լինել 'ի գործս
իւր, զի մի՛ ընդունայն վաստակեսցի:

28293-62

Է. ՄՈՎՍԵՍԻ ԽՈՐԵՆԱՑԻՈՅՆ ԱՆՈՒԱՆԵԱԼ ԱԾԽԱՐՀԱՅՈՅՑ:

ՅԱՂԱԳՍ ՄԵԾԱՅ ՀԱՅՈՅ:

Մեծ հայք յելից կալով Կապադովկիոյ և Փոքր հայոց առ եփրատ գետով մերձ 'ի Տաւրոս լեռնն, որ բաժանէ զնա 'ի միջագետաց, և 'ի հարաւոյ սաՀմանի Ասորեստանիւ և դառնայ առ Ատրպատականաւ ընդ Մարս մինչև 'ի մուտս Երասխայ 'ի Կասբից ծով. իսկ ըստ հիւսիսոյ առ երի կայ Աղուանից և Վրաց և Եգերայ մինչև ցնոյն դարձուածն եփրատայ 'ի հարաւ կոյս: Եւ ունի հայք լերինս անուանիս և գետս մեծամեծս և մանուէնս և ծովակս վեց:

Եւ ունի Մեծ հայք շուրջ զիւրեւ փոքր աշխարհս հնգետասան, որք են այսոքիկ. առաջին աշխարհ՝ Բարձր հայք, որ է կողմ Կարնոյ քաղաքի. երկրորդ աշխարհ՝ Զորրորդ հայք. երրորդ՝ Աղձնիք առ Տիգրիս գետով. չորրորդ՝ Տարուբերան, որ է Տարան. հինգերորդ՝ Մոկք, որ առ Ասորեստանեաւ. վեցերորդ աշխարհ՝ Կորձայք. եւթներորդ աշխարհ՝ Պարսկահայք, որ առ Ատրպատականիւք. ութերորդ աշխարհ՝ Վասպուրական, որ ըստ մտից հիւսիսոյ նորա է. իններորդ աշխարհ՝ Սիւնիք՝ որ առ Երասխաւ. տասներորդ՝ Արցախ, որ յերի նորա կայ.

Моисей Хоренский.

19

մետասաներորդ աշխարհ՝ Փայտակարան քաղաքաւ, որ առ եզերքն Կասբից, 'ի մուտս Երասխայ. երկուտասաներորդ աշխարհ՝ Ուտէացւոց, որ առ Աղուանիւք և Կուր գետով. երեքտասաներորդ աշխարհ՝ Գուգարք, որ առ Վրաւք. չորեքտասաներորդ աշխարհ՝ Տայք, որ առ Եգերք. հնգետասաներորդ աշխարհ՝ Այրարատ, 'ի մէջ նոցա:

Ը. ՄՈՎՍԵՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ:

ՅԱՂԱԳՍ ՏԻԳՐԱՆԱՅ, ԹԷ ՈՐՊԻՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆԻԻ:

Առ ամենեցունց թագաւորացն մերոց հարստագոյն և խոհեմագոյն, և արանցն այնոցիկ և ամենեցուն քաջ: Որ և Կիւրոսի աջակցեալ, զՄարացն 'ի բաց բառնալով զիշխանութիւն և զՅոյնս ոչ սակաւ ժամանակս ընդ իւրեւ նուաճեալ հնազանդէր: Եւ զսահման մերոյ բնակութեանս ընդարձակեալ 'ի հինսն մեր հասուցանէ յեզերս՝ ծայրից բնակութեանց, և ամենեցունց՝ որոց առ իւրովքն էին ժամանակաւք՝ նախանձելի և յետնոցս ըզձալի ինքն և ժամանակ իւր:

Զի ո՞րք 'ի ճշմարիտ արանց, և որոց 'ի բարս արութեան և խոհականութեան սիրելութիւն կացէ, սորա յիշատակաւքն ոչ զուարճացէ և յորդո-

րիցի այսպիսի այր լինել: Արանց կացեալ զլուխ
և արութիւն ցուցեալ, զազս մեր բարձրացոյց. և
զընդ լծով կացեալս՝ լծադիրս և հարկապահանջս
կացոյց բազմաց. մթերս ոսկւոյ և արծաթոյ և քա-
րանց պատուականաց և զգեստուց և պէս պէս
զունոց և անգոռածոց՝ արանց հասակաց և կանանց
միանգամայն բազմացոյց. որով տգեղազոյնքն իբրեւ
զգեղաւորս երեւին սքանչելիք և գեղաւորքն ըստ
ժամանակին առ հասարակ զիւցազնացեալք: Հե-
տեակամարտքն 'ի վերայ ուսոց ձիոց բերեալք և
պարսաւորքն առ հասարակ գիպաղեղունք և շեր-
տաւորքն 'ի սուսեր և 'ի տէգ նիզակի վառեալք.
մերկքն վահանաւք և զգեստիւք երկաթոյ պարա-
ծածկեալք: Որոց 'ի մի վայր հասելոց բաւական
էր տեսիլն միայն և որ 'ի նոցայցն պահպանա-
կաց և զինուց փայլմունք և շողիւնք՝ զթշնամիսն
արտահալածել: Խաղաղութեան և շինութեան բե-
րող, եւղով և մեղու զհասակս ամենեցուն պարա-
րեալ:

Զայս և որ այլ այսպիսիք բազումք՝ եբեր մե-
րոյ աշխարհիս խարտեաշս այս և աղէբեկ ծայրիւ
հերաց Երուանդեանս Տիգրան, երեսաւք զունեան և
մեղուակն, անձնեայն և թիկնաւէտն, առոյգաբարձն
և գեղեցկոտն, պարկեշտն 'ի կերակուրս և յըմպե-
լիս, և 'ի խրախճանութիւնս աւրինաւոր. զորմէ
ասէին 'ի Հինսն մեր, որք բամբռամբն երգէին, լի-
նել սմա և 'ի ցանկութիւնս մարմնոյն չափաւոր.
մեծիմաստն և պերճաբան և յամենայն, որ ինչ

մարդկութեան, պիտանի: Եւ զե՞նչ ինձ 'ի գիրս
յայտոսիկ արդեւք իցէ բան սիրելի, քան թէ՝ որ յա-
ղազս սորա էին գովեստք և պատմութիւնք՝ յեր-
կարել: Արդարադատ և հաւասարասէր կշիռս ու-
նելով յամենայնի, զամենայն ուրուք կենցաղ մտա-
ցըն լծակաւ կշռէր: Ոչ ընդ լաւագոյնսն խան-
դայր և ոչ զնոռաստն արհամարհէր, այլ ամենե-
ցուն հասարակաց հնարէր զխնամոցն իւրոց 'ի վե-
րայ տարածել զգեստս:

Թ. Ն Ո Յ Ն:

Ա. ԹՈՒՂԹ ԱԲԳԱՐՈՒ ԱՌ ՓՐԿԻԶՆ ՅԻՍՈՒՍ ԳՐԻՍՏՈՍ:

Աբգար Արշամայ՝ իշխան աշխարհի առ Յի-
սուս Փրկիչ և բարերար, որ երեւցար աշխարհի
Երուսաղէմացւոց, ողջոյն:

Լուեալ է իմ վասն քոյ և վասն բժշկութեանդ,
որ լինին 'ի ձեռս քո առանց դեղոց և արմատոց.
զի որպէս ասի, տաս դու կուրաց տեսանել և կաղաց
գնալ և զբորոտս սրբել, և զայսս պիղծս հանես,
և որք միանգամ չարչարեալ են ընդ երկար հիւան-
դութեամբք՝ բժշկես. դու և զմեռեալս յարուցա-
նես: Եւ իբրեւ լուսյ վասն քո զայս ամենայն, եղի
'ի մոի իմում մի յերկուց աստի. կամ թէ՝ դու աս-

տուած իցես, իջեալ յերկնից գործես զայդ. կամ թէ որդի իցես դու աստուծոյ, և զայդ առնես: Արդ վասն այնորիկ գրեցի ես առ քեզ՝ աղաչել զքեզ, զի աշխատ լինիցիս և եկեսցես առ իս և բժշկեսցես զհիւանդութիւնս, զոր ունիմ ես: Նա և լուայ, զի հրեայք տրանջեն զքէն և կամին չարչարել զքեզ. բայց քաղաք մի փոքրիկ և գեղեցիկ է իմ, և բաւական է մեզ երկոցունցս:

Որոց տարեալ զթուղթն, պատահեցին նմա յերուսաղէմ: Զայս վկայէ աւետարանական բանն, եթէ էին ոմանք՝ ի հեթանոսաց ելելոց առ նա. վասն որոյ ոչ համարձակին, որք լուանն, ասել յմիսուս, այլ ասեն յՓիլիպպոս և յԱնդրէաս. և նոքա ասեն յմիսուս: Իսկ ինքն Փրկիչն յայնմ ժամանակի, յորում կոչեացն զնա, ոչ առ յանձն. բայց թղթոյ արժանի արար զնա, որ ունի այսպէս:

Բ. ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ԹՂԹՈՅՆ ԱՔԳԱՐՈՒ, ԶՈՐ ԳՐԵԱՅ ԹՈՒՄԱՍ
ԱՌԱՔԵԱԼՆ ՀՐԱՄԱՆԱԻ ՓՐԿՉԻՆ:

Երանի իցէ այնմ, որ հաւատայ յիս՝ իբրեւ ոչ իցէ նորա տեսեալ զիս. զի գրեալ է վասն իմ այսպէս. զի որք տեսանենն զիս՝ ոչ հաւատացեն յիս, և որք ոչն տեսանիցեն՝ նոքա հաւատացեն և կեցցեն: Իսկ վասն այնր զի գրեցեր դու առ իս դալ ինձ առ քեզ, արժան է ինձ կատարել աստ զամե-

նայն ինչ վասն որոյ առաքեցայ ես: Եւ իբրեւ կատարեցից զայս, ապա համբարձայց առ այն, որ առաքեացն զիս. և յորժամ համբարձայց, առաքեցից զմի յաշակերտաց աստի իմոց, զի զցաւս քո բժշկեսցէ և կեանս քեզ և որոց ընդ քեզ են՝ շնորհեսցէ:

Զայս թուղթ եբեր Անան սուրհանդակ Աբգարու, ընդ որում և զկենդանադրութիւն փրկչական պատկերին, որ կայ յԵփեսացւոց քաղաքին մենչեւ յայսաւր ժամանակի:

Ժ. ՓԱԽՍՏՈՍ ԲՈՒՋԱՆԴԱՅԻ:

ՅԱՂԱԳՍ ՄՈՒՇԵՂԻ ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ՀԱՅՈՑ:

Այլ քաջն զաւրաւարն սպարապետն հայոց լի էր քինիւ մեծաւ և բազում նախանձու զամենայն աւուրս կենաց իւրոց, և միամտութեամբ և արդար վաստակով ջանայր հանապազ և վաստակէր ի վերայ թաղաւորութեանն հայոց աշխարհին: Զտիւ և զգիշեր կայր յաշխատութեանն. ջանայր և ճգնէր կալ ի ճակատու պատերազմին և ոչ թողոյր բնաւ ամենեւին և ոչ քան զկորի մի գետին ի սահմանաց երկրին հայոց ուրեք վտարել. ի վերայ աշխարհին կեալ և մեռանել, ի վերայ անուանն քաջութեան,

'ի վերայ բնակ տերանց և 'ի վերայ բնակչաց աշխարհին, 'ի վերայ քրիստոնէութեանն հաւատոյ, 'ի վերայ հաւատացեալ յաստուած և 'ի Քրիստոս մկրտեալ ժողովրդոց, 'ի վերայ եկեղեցեաց և 'ի վերայ նուիրեալ սպասուց, 'ի վերայ վկայարանացն Քրիստոսի, 'ի վերայ ուխտի աստուծոյ, 'ի վերայ քերչ և եղբարց, 'ի վերայ մերձաւորաց տոհմին, 'ի վերայ բարեկաց բարեկիր բարեկամաց, հանապաղ կայր զաւրավարն Մուշեղ 'ի նահատակութեան պատերազմին՝ զանձն փոխանակ առնել աշխարհին. և յանձն իւր անխայէր 'ի մեռանել, զամենայն աւուրս կենաց իւրոց առաջն իւրոց բնակ տերանցն Արշակունւոց վաստակէր:

ԺԱ. Ն Ո Յ Ն:

Ա. ՅԱՂԱԳՍ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԵՒ ՎԱՐՈՒՅ ՆՈՐԱ ԵՒ ԱՆՄՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՇԱՂԱՇՈՒՅ ԽԱՒՄՅՆ ԵՒ ԳՈՐԾՈՅՆ ԵՒ ՆՇԱՆԱՅՆ՝ ՈՐ ՅԱՍՏՈՒԾՈՅ 'Ի ՎԵՐԱՅ ՆՈՐԱ ԵՂԵՆ:

Այլ Յոհան եպիսկոպոս, որդի Փառինայ հայրապետի, հինաւուրց. թէ արժան իցէ զնա կոչել եպիսկոպոս: Եւ էր սա այր կեղծաւոր և երևեցուցանէր ինքն զանձն իւր մարդկան պահող և խորհրդահանդէս. մինչ զի մոյգս անգամ ոչ ազանէր, այլ զամառն հետկով պատէր (զոտսն) և զձմեռն կե-

մով: Եւ յազահութեան առանց չափոյ էր հեղեալ և ոչ կարէր տալ զազահութիւն իւր ընդ երկեղն (երկիւղին) աստուծոյ՝ այնչափ ինչ զի զերս անարժանս և չհաւատալիս գործէր:

Զի էր երբեմն դիպեալ 'ի ճանապարհի ուրեմն, զի նստէր նա 'ի դրաստու վերայ և գայր. եկն դիպեցաւ սմա աւտար պատանի մի աշխարհական հեծեալ 'ի ձի, սուսեր ընդ մէջ, թուր զգաւտուոյ, աղեղնակապարճ զմիջով. լուացեալ զհերս իւր աւծեալ մերձեալ, վարսակալ եղեալ 'ի գլուխ իւր և աւդիկ արկեալ զուսովք իւր. և գայր զճանապարհս իւր թերեւս յաւազակութենէ: Իսկ ձին՝ յորում հեծեալ մեծ հասակաւ, և էր զունաւոր, զնայող, մինչ զի 'ի բացէ տեսանէր եպիսկոպոսն Յոհան զձին, մեծապէս զարմացեալ՝ ակնկառոյց լինէր: Ապա իբրեւ եկն մերձեցաւ հեծեալն մաւտ 'ի նա անդր, ապա սպասեալ Յոհաննու՝ բուռն հարկանէր զերասանակաց ձիոյն և ասէր. էջ դու վաղվաղակի 'ի ձիոյ այտի, զի բանք են ինձ ընդ քեզ: Ասէ այրն. զի ոչ դու զիս դիտես և ոչ ես զքեզ, զի՞նչ այն բանք իցեն, զոր դու ընդ իս իցես խաւսելոյ: Մանաւանդ զի այրն արբեալ ևս դիպեցաւ և շատ յամառեաց այրն իջանել 'ի ձիոյն: Ապա բռնադատեաց զնա Յոհան, իջոյց 'ի ձիոյ անտի. և առ տարաւ զնա մեկուսի 'ի ճանապարհէն: Եւ առնն խոնարհել հրամայէր և ասէր. զերիցութեան ձեռն դնեմ 'ի վերայ քո: Իսկ նա տայր պատասխանի զանձնէն, եթէ այր աւազակ սպանող չարագործ և խառնա-

զնաց լեալ 'ի մանկութենէ իմմէ, ես ոչ ինչ եմ ար-
ժանի այդպիսի իրաց. և այժմ դեռ 'ի նմին գործ
կամ: Եւ շատ 'ի վէգ եկեալ յամառէր պրն, և նա
ևս չար քան զնա: Ապա բռնաբար զգեանեալ զպրն,
զնէր Յոհանն զձեռն իւր՝ առնել զնա երէց. և յա-
րուցեալ հրամայէր լուծանել զհանգոյցս մեկնոցին
և արկանել նմա աղաբողոն: Եւ ասէր. երթ 'ի
գեւղ քո, և լիջիր դու անդ երէց գեղջն՝ ուստի
ես: Եւ անգամ ոչ գիտէր զպրն, թէ յորմէ՞ գեղջէ
իցէ: Ինքն Յոհանն մատուցեալ բուռն հարկանէր
զձիոյն և ասէր. այս ինձ կաւշեկք լիցին, փոխանակ
զի երէց արարի զքեզ: Իսկ պրն յամառեալ 'ի վե-
րայ ձիոյն չառնոյր յանձն տալ. ապա բռնաբար
յինքն հանեալ զձին և զպրն արձակեաց: Եւ այս
ամենայն իրքս վասն ձիոյն եղեն:

Ապա պրն թէ ոչ կամաւք՝ աղէբողոն արկեալ,
զնայր 'ի տուն իւր և երթեալ մտանէր 'ի մէջ
ընտանեաց իւրոց, ասէ ցկին իւր և ցընտանիս.
արիք յաղաւթս կամք: Եւ նոքա ասեն. մոլիս դու,
դե՞ւ ուրեմն հարաւ 'ի քեզ: Իսկ նա ասէ. արիք
կամք յաղաւթս, վասն զի երէց եմ: Իսկ նոքա զար-
մացեալ՝ մերթ շիկնէին, մերթ ծիծաղէին. մինչև
բազում անգամ յամառեալք, ապա ուրեմն հաւա-
նեցան կալ յաղաւթս ընդ նմա: Ապա ասէ կինն
ցայրն իւր. ո՞չ դու երախայ էիր, և չէիր մկրտեալ:
Ասէ պրն ցկինն իւր. ապշեցոյց, չեա յիշել, և ոչ ես
յիշեցի զայդ ասել ցնա. զիս երէց արար և զձին
սանձաւ թամբաւ առ և անց: Եւ ասեն ցայրն

ընտանիքն իւր. յարիցես՝ անդրէն զնացես առ
եպիսկոպոսն և ասացես. մկրտեալ չէի, զե՞ արա-
րեր զիս երէց: Իսկ նորա յարուցեալ զնացեալ առ
եպիսկոպոսն, ասէ ցնա. ես մկրտեալ չէի, զե՞ ա-
րարեր զիս երէց: Եւ ասէ Յոհանն. սափորով միով
ջուր բերէք: Եւ առեալ զջուրն էարկ զպլխով նո-
րա և ասէ. երթ, մկրտեցի զքեզ: Եւ արձակէր
զպրն վաղվաղակի յիւրմէ:

Բ. ՅԱՂԱԳՍ ՆՈՐԻՆ ՅՈՀԱՆՆՈՒ:

Երբեմն սոյն Յոհանն անցանէր առ այգեաւք ու-
րումն. և էր ժամանակն զայգիսն յատելոյ: Աղա-
ղակէր առ նա պր մի յայգւոյն և ասէ. աւրհնեա,
տէր եպիսկոպոս, զմեզ և զայգիսս: Ասէ Յոհանն.
փուշ և տատասի բուսցի: Ասէ պրն. 'ի մարմինդ
քո բուսցի փուշ և տատասի, փոխանակ զի տա-
րապարտուց անիծանես զմեզ: Եւ եղեն նշանք յաս-
տուծոյ. զի իբրեւ չոգաւ եպիսկոպոսն 'ի վանս իւր,
հասին հարուածք 'ի վերայ նորա, սկսաւ ընդ ա-
մենայն անդամս մարմնոյ նորա որպէս զփուշ հար-
կանել: Եւ մեծապէս շտապեալ անկեալ 'ի տանջանս
չարաչարս հարուածոց և 'ի մեծ տաքնապի կայր
աւուրս բազում: Ապա յղեաց կռչեաց առ ինքն զայ-
գորդն, աղաչեաց զնա առնել 'ի վերայ նորա աղաւթս,
զի փրկեսցի սա 'ի ցաւոցն: Այգորդն ասէր. իսկ
ես ո՞վ եմ, զի կարեմ՝ զոք աւրհնել կամ անիծանել.
Թող թէ զայր եպիսկոպոս: Իսկ նա բռնադատէր

զնայայնժամ, մինչև յառնէր այգորդն՝ կայր յաղաւթս
և ասէր. տէր աստուած, դու զիտես՝ զի ես այր
մեղաւոր եմ և անարժան, ոչ զիտեմ զաղմուկս՝
յորում ըմբռնեցայս. դու փրկեա զիս յայս 'ի չա-
րէս, զի ասեն՝ թէ զայր եպիսկոպոս դու անիծեր,
և ասեն՝ քո բանիւ եղև: Զի լաւ էր ինձ մահ,
քանզի չզիտեմ զայս՝ զոր ինչ զինէն ասեն: Եւ
զայս ասացեալ՝ անդէն բժշկեցաւ եպիսկոպոսն, և
սկսաւ յամենայն մարմնոցն փուշն 'ի բաց թափել.
և էր իբրեւ զփուշ խոտոց. վաղվաղակի յարուցեալ
ողջացաւ յախտէն:

ԺԲ. ԵՂԻՇԷ:

ՍԷՐՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ:

Սեծ է սէրն աստուծոյ քան զամենայն մե-
ծութիւն երկրաւոր. և այնպէս աներկեւղս առնէ
զմարդիկ՝ իբրեւ զանմարմին զաւրս հրեշտակաց. որ-
պէս անգատին 'ի սկզբանէ է տեսանել զբազումս
բազում անգամ 'ի բազում տեղիս: Մարգիկ, որ սի-
րովն աստուծոյ իբրեւ զինու վառեալք էին, ոչ
ինչ խնայեցին զանդիտելով իբրեւ զանարի՝ զոլով
վատասիրտք, կամ 'ի մահ անձանց, կամ յափշտա-

կութիւն ընչից, կամ 'ի խողխողումն սիրելեաց, կամ
'ի գերութիւն ընտանեաց. ելանել 'ի հայրենի երկ-
րէն և անկանել 'ի ստրկութիւն յաւտարութեան.
առ ոչինչ համարեցան զայս ամենայն անցս չար-
չարանացն. այլ միայն միաբան կալ ընդ աստուծոյ,
զի 'ի նմանէ միայն մի՝ գերի ելցեն. և ամենայն
երեւելի մեծութեանս զնա բաւական համարեցան՝
ընտրեալ 'ի միտս իւրեանց: Եւ զուրացութիւնն
մեռելութիւն վարկանէին և զմահ վասն աստու-
ծոյ անանց կենդանութիւն և ծառայել յերկրի՝
աղատութիւն կենաց իւրեանց և ընկենուլ զան-
ձինս յաւտարութիւն՝ ընդ աստուծոյ զիւտից:

ԺԳ. ՂԱԶԱՐ ՓԱՐՊԵՅԻ:

ՀՐԱԽԻՐԵԼ ՍՊԱՐԱՊԵՏԻՆ ՀԱՅՈՅ ՎԱՐԴԱՆԱՅ՝ ՀՐԱՊԱՐԱ-
ԿԱԻ ԸՆԴԴԻՄԱՆԱԼ ՄՈԳԱԿՐԱՆԻԿՆ ՊԱՐՍԻՑ:

Իսկ մոզքն՝ որ 'ի դրանէն նախարարքն հայոց
ուսուցիչս ածեալ էին ընդ ինքեանս, իբրեւ տեսին,
թէ արհամարհեալ են յաջանոցա ինքեանք և աւրէնք
նոցա, քանզի կանայք նախարարացն, զորս կարծէին
մոզքն աշակերտել՝ այնք և տեսանել անգամ դար-
շէին զնոսա, այլ զորդիս իւրեանց և զգտտերս պա-
տուիրէին ստէպ դաստիարակացն՝ չանցուցանել

երբէք առ նոքաւք մաւտ, իսկ արքն՝ որք պատճառանաւք կարծեցուցանէին զինքեանս ուրացաւդս, սուտ վարդապետացն և հաց ուտել առաջի իւրեանց չտային թոյլ, և շրջէին ողորմելի սովամահք. գնալ 'ի բաց և փախչել չիշխէին, և կալն առ նոսա՝ զմահ ծանուցանէր նոցա և զկորուստ, և տակաւին զրել զաղա 'ի դուռն զիրս ապստամբութեանն փութանային:

Ապա իմացեալ սպարապետին հայոց Վարդանայ՝ թէ կարի հռչակին իրք ապստամբութեանն, և 'ի կարի հեղգալոյն մեծամեծ գործէին վնասք, խորհուրդ 'ի մէջ առեալ զաւուրս բաղումս, և ժողովեալ զպատուական եպիսկոպոսս և զականաւոր երկոցունս և զաւագ տանուտեարան հայոց և զսպուհսն առանձինն, չե դեռ. ևս յայնմ ժամու կամեցեալ յայտնել զբանսն իւրեանց մարդպանին հայոց Վասակայ, զիտելով ոչ միայն լոկ վասն որդւոցն և եթ զկասուլմն առն 'ի փրկութեան դարձէն, այլ զառաւել փառասէր աստուածատեաց խորհրդոց նորա ճանաչեալ զորոճմունս, ասէր ցամենեսեան այնուհետեւ յայտնապէս այրն երանելին Վարդան. թէ մինչև ցե՞րք հանդուրժեմք թաղուցանել զճմարտութիւնն և կորնչիմք. այլ յայտնի լուսով զնասցուք, իբրեւ 'ի տուրնջեան և որդիս լուսոյ կոչեսցուք. և այս համբաւ ելեալ տարածեալ ելից զամենայն տեղիս:

ԺԴ. Ե Ղ Ի Ծ Է:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՀԱՅՈՅ ԵՒ ՊԱՐՄԻՅՆ ԱՌԱՓՆ ՏՂՄՈՒՏ ԳԵՏՈՅՆ:

Երկրքեան (պարսից և հայոց) կողմանքն լի սրբամտութեամբ և մեծաւ բարկութեամբ զայրանային և զաղանայեալ զաւրութեամբ յիրեարս յարձակէին երկոյնս. և ամբոխ աղաղակին երկոցունց կողմանց՝ իբրեւ 'ի մէջ ամպոց շփոթելոյ՝ ճայթմունս գործէր, և հնչումն ձայնից զքարանձաւս լերանցն շարժէր: 'Ի բաղմութենէ սաղաւարտիցն և 'ի փայլուն պատենաղէն վառելոցն իբրեւ նշոյլք ճառագայթից արեղական հատանէին: Նա և 'ի բաղում՝ սուսերացն շողալ և 'ի ճաւճել բաղմախուռն նիզակացն իբրեւ յերկնուստ ահագին հրաձգութիւնք եռային: Քանզի ո՞վ իսկ է բաւական ասել զմեծամեծ տաղնապ ահաւոր ձայնիցն, որպէս կոփիւնք վահանաւորացն և ճայթմունք լարից աղեղանցն զլսելիս ամենեցուն առ հասարակ խլացուցանէին:

Անդ էր տեսանել շտապ մեծի տաղնապին և զաղէտս անբաւ տարակուսանացն երկոցունց կողմանցն, առ 'ի յանդուղն յարձակմանէն զմիմեանս բախելով. քանզի թանձրամիտքն յիմարէին և վատասիրտքն

լքանէին, քաջքն խիղախէին և նահատակքն գոչէին: Եւ խուժք արարեալ ամենայն բազմութեանն՝ զգետն 'ի մէջ փակէին, և զանդիտեալ զունդն պարսից 'ի դժուարութենէ գետոյն՝ զտեղեաւն զեռալ սկսան: Իսկ զունդն հայոց հասեալ անցանէին, ձի 'ի վերայ առեալ յարձակէին մեծաւ զաւրութեամբ: Սաստկապէս բախեալք ընդ միմեանս, յերկոցունց կողմանց բազում վիրաւորք յերկիր անկեալ դիաթաւալ խաղային:

Յայնմ մեծ տազնապի 'ի վեր հայեցաւ քաջն Վարդան և տեսանէր զընտիր ընտիր քաջ նահատակաց պարսից զաւրուն՝ զի զձախակողմն շարժեցին զհայոց գնդին, մեծաւ ուժով յարձակէր 'ի տեղին և զաջ թէն պարսից գնդին բեկեալ՝ արկանէր զզաղանաւքն և շրջան առեալ կոտորէր մինչև 'ի նոյն տեղի: Եւ այնպէս շտապ տազնապի 'ի վերայ հասուցանէր, մինչև զունդն Մատեան քակեալ բաժանեցան 'ի մեծամուր պատրաստութենէն, դեռ ևս քաջ քաջ 'ի փախուստ դառնային:

Ապա դէտակն 'ի վեր համբառնայր Մուշկան Նիսալաւուրտ, քակեալ զոմանս տեսանէր ի գնդէն հայոց և զկնի մնացեալն 'ի հովիտս լեռանցն: Վասն որոյ զաղաղակ բարձեալ՝ քաջալերէր շուրջ զիւրեաւ զզաւրս Արեայ, որք զտեղի առեալ կային ընդգէմ՝ գնդին Վարդանայ: Եւ անդէն 'ի տեղուջն երկօքին կողմանքն զպարտութիւն խոստովանէին, և առ ոյժ թանձր անկեալ դիականց իբրեւ զքարակոյտս դերբկաց երևէին:

Ջայն իբրեւ ետես Մուշկան Նիսալաւուրտ, մընայր զաղանայն Արտաշի, որ 'ի վերայ նոցա նըստէր 'ի բարձր դիտանոցին իբրեւ յամուր քաղաքի. և 'ի ձայն մեծ զալարափողոցն զիւր զունդսն ստիպէր և յառաջամարտիկ զաւրաւքն զնա 'ի մէջ փակէր:

Իսկ կորովին Վարդան իւրովք քաջ նիզակակցաւքն ոչ սակաւ նախճիրս 'ի տեղուջն զործեաց, յորում տեղուջ և ինքն իսկ արժանի եղև առնուլ զկատարեալ նահատակութեանն պսակ:

Եւ յերկարեալ զործոյ պատերազմին՝ աւրն տարածամէր և մաւտ առ երեկս կարճատէր. բազմաց աւրահասք մահու հասանէին, մանաւանդ 'ի թանձրութենէ դիականց մաւտ առ մաւտ խտացեալ իբրեւ զփայտահարս մայրաւորաց:

Անդ էր տեսանել զբեկումն նիզակացն և զխորտակումն աղեղանց. վասն այնորիկ և ոչ կարէին կալ ճշմարտիւ 'ի վերայ սուրբ մարմնոյ երանելացն, և սաստիկ խուճապ տազնապի էր կողմանցն երկոցունց անկելոց: Եւ որք մնացեալք էին՝ վատնեալք և ցրուեալք լինէին 'ի լեռնադաշտս ամուր ձորոցն, և յորժամ պատահէին միմեանց՝ դարձեալ միւսանգամ զմիմեանս սատակէին: Եւ մինչև 'ի մուտս արեգականն անդադար լինէր զործ դառնութեանն:

Եւ քանզի դարնանային էր ժամանակն, ծաղկալից դաշտքն դառնային յորդահոսանս արեանց բազմաց: Մանաւանդ յորժամ տեսանէր ոք զբազ-

մակոյտ դիտականցն անկելոց, սիրտն բեկանէր և աղիքն զալարէին՝ լսել զմեջիւն խոցելոցն և զմռնչիւնս բեկելոցն, զթաւալդոր խաղալ սողալ վերաւորացն, զփախուստ վատացն, զթաքուստ լքելոցն, զսրտաթափումն զանարի արանցն, զձիւն կանացեացն, զողբս սիրելեաց, զաշխարումն մերձաւորաց, զվայ և զաւաղ բարեկամացն: Քանզի ոչ եթէ կողմէր, որ յաղթեաց, և կողմ էր, որ պարտեցաւ, այլ քաջք ընդ քաջս ելեալ՝ երկօրին կողմանքն 'ի պարտութիւն մատնեցան:

Բայց քանզի անկեալ էր մեծ սպարապետն Հայոց 'ի պատերազմին, ոչ ոք գոյր այնուհետեւ 'ի մեջ զլիւաւոր՝ յոր յեցեալ ժողովէին զունդն ֆաշելոցն:

ԺԵ. ՂԱԶԱՐ ՓԱՐՊԵՅԻ:

ԹՈՒՂԹ ԱՌ ՎԱՀՍՆ ՄԱՍԻԿՈՆԵԱՆ:

Ահա անդգամեցայ և ճառեմ: Ներեա, աղաչեմ, փոքր մի անդգամութեանս իմոյ: Ապա ստոյգ՝ առաւել քեզ իսկ էի արժանի:

Եւ եմ ես այն Ղազար՝ ըստ առ 'ի քէն և այլոց բազմաց ասացածի, որում ոչ ոք զոյ փոխանակ: Իսկ այժմ՝ առ նախանձու աղէտի՝ բազումք նկրտէին լինել իմ փոխանակ. բայց եթէ իցեն:

Քանզի 'ի սկզբանէ արարածոց բազում աւճիրս զործեաց նախանձ յաշխարհի: Անդէն և անդ 'ի սկզբանն զնախաստեղծն ընկճեալ՝ նախանձու բանսարկուն՝ զարձոյց զնա 'ի հող և վայէ գիր 'ի Կաթուղիկէան, թէ նախանձու բանսարկուն եմուս մահ յաշխարհ՝ եղբայրասպանութեամբ զաւակաց երկուցն միայնոյ՝ դեռ ևս յԱդամայ ծնելոց յաշխարհ Կայէնի և Հաբելի, որպէս 'ի փոքրիկ և 'ի նեղ՝ յանբաւ բնակութիւն տիեզերաց Հայեցուցեալ զԿայէն նախանձարկու դիւին: Ի ձեռն նախանձու գրգռեալ Եսաւ 'ի վերայ Յակովբայ՝ մահ խորհէր: Ի ձեռն նախանձու զանմեղն Յովսէփ՝ մոլեգնութեամբ եղբարքն՝ 'ի ստրկութիւն վաճառեցին: Եւ 'ի ձեռն նախանձու զերկուս հոգեշնորհ անձինս՝ զԱհարաւն և զՄարիամ, յանարժան խորհուրդ յանդգնեցուցեալ՝ բորոտեցուցանէր զմարգարէ կիսն: Ի ձեռն նախանձու զախոյեանաբեկ և զժողովրդականցոյց զայրն զԴաւիթ՝ անհանդիստ որսայր Սաւուղ 'ի կորուսանել:

Եւ արդ զի՞նչ ևս ասեմ: Ղարարին և զտէր Յիսուս Քրիստոս՝ առ նախանձու ժողովուրդք Հրէիցն և քահանայապետք՝ նախ ժամանակաւք ձաղեալ պապանէին, կոչելով զնա երբեմն կախարդ, յասելն, թէ Բէեղղերուղաւ իշխանաւն զիւաց հանէ դա զլեւս. և դարձեալ՝ զինեմով անուանէին և զխասէր, ասելով ցաշակերտսն. թէ ընդէ՞ր վարդապետն ձեր խառն ընդ մեղաւորս ուտէ և ըմպէ: Այլ և չպահեցողութեամբ և անժամակերութեամբ եպե-

րէին. ասէն՝ ընդէ՞ր աշակերտքն Յովհաննու և փարիսեցիքն պահէն, և քո աշակերտքդ խառն ուտեն: Կոչեցին զնա և զիւսհար. Ո՞չ, ասէն, ստոյգ ասեմք, թէ Սամարացի ես դու, և դե գոյ 'ի քեզ: Եւ ժողովեալ սուտ վկայս՝ առ մոլեղնութեան քինուն՝ զինչ պէտս տային խաւսել, և քրքուէին խրախացեալք առաջի դատողացն. ուր ծանուցեալ Պիղատոսի ըստ վկայութեան աւետարանչին, թէ առ նախանձու մատնեցին զնա, լուացեալ զձեռս՝ ասէ. անպարտ եմ ես յարենէ առնդ, զի ոչ ինչ գտի 'ի դմա մնաս արժանի մահու. դուք առէք և ըստ ձեր աւրինաց դատեցարուք: Եւ ընկեցեալ զնա յաւրէնսն և 'ի ժողովուրդս, որք էին երկոքեան մահապարտք՝ և ժողովուրդք հրէիցն և աւրէնքն: Որոց հանդուրժեալ դիւամոլ նախանձուն՝ վիճակեցին մահու, և ոչ ուղղոց, այլ անիծից, իբրեւ զարագործ և մարդասպան. այսինքն՝ խաչի, զարարիչն և զնորոգիչն, զինսատուն և զմահասպան, զերախտաւորն առ ամենեւեան, զքաղցրն և զբազմորմն:

Եւ զայս ամենայն կարիս կրեալ յանձն իւր յաղագս մեր՝ զնոյն և իւրոց աշակերտացն ստէպ զգուշացուցանէր, թէ և ձեզ դիպելոց է այս ամենայն. յորում մի՛ իբրեւ զանկաղմն և զանպատրաստ գտեալք հասելոց 'ի վերայ ձեր վշտացն՝ զանդիտիցէք: Եթէ զիս սիրեցին՝ ապա և զձեզ սիրեսցեն. եթէ զիս ընկալան, և զձեզ ընդունին. ապա թէ զիս հալածեցին՝ և զձեզ հալածեն. եթէ զիս ատեցին՝

և զձեզ ատեն. և եթէ զիս՝ որ տանուտէր էի՝ Բէեղղեբուղ կարգացին, ո՞րչափ ևս առաւել զձեզ և զընտանիս իմ:

Դորին նմանեաւք ըստ ժամանակի որսացեալ առ նախանձու կուտէին 'ի վերայ իմ բազում բանսարկութիւնս՝ ասելով. եթէ Ղազար ասէ, թէ պոռնկութիւն մեղք չեն. զսոյն և մարդպանին սաղրէ: Եւ եթէ ընդէ՞ր այդ այդպէս դու, տէր, քաջ դիտես քան զսուտ կարծաւղան: Եւ ընդունէին զեղիս և անսուրբ անձինք քաղցր ախորժելով զլուր այդպիսի բանից՝ 'ի սատարութիւն բունելոց յինքեանս չար գործոցն:

Արդ ո՞ր ոք յանաւրինաց՝ թող թէ 'ի քրիստոնէից՝ 'ի միտս իւր խորհել զայսպիսի ինչ բան, թող թէ և առ այլում զայսպիսի շնջել բան, ո՞ր անմիտ, ո՞ր տգէտ, ո՞ր հրեայ, ո՞ր այլաղանդ: Եւ Ղազար զայդ քարողէր. ո՞ւմ և կամ ո՞ւր և կամ ե՞րբ. — որ տգէտն է գրոց, որ անհրահանգն է յուսմունս, որ մովսիսական աւրինացն աւտար է և քրիստոսատուր շնորհին անտեղեակ: Եւ չիցե՞ն արդեաւք արեղեանս հայոց արժանի ողբոց արտասուաց և բազում սղոյ՝ համբաւել զանպիտանս, խաւսել առ նախանձու զանարժանս:

ԺԶ. ԵԶՆԻԿ ԿՈՂԲԱՅԻ:

ՅԱՂԱԳՍ ՔԵՇԻՆ ՊԱՐՍԻՑ:

Մինչ չե բնաւ էր ինչ ասեն, ոչ երկինք
և ոչ երկիր և ոչ այլ ինչ արարածք՝ որ յերկինս
կամ յերկրի, Զրուան ոմն անուն էր, որ Թարգմանի
բախտ կամ փառք: Զհաղար ամ յաշտ արար՝ զե
թերեւս որդի մի լինիցի նմա, որում անուն Որ-
միզդ, որ զերկինս և զերկիր և զամենայն, որ ՚ի
նոսա՝ առնիցէ. և յետ հաղար ամի յաշտ առնելոյ՝
սկսաւ ածել զմտաւ, ասէ. աւգո՛ւտ ինչ իցէ յաշտս,
զոր առնեմ, և լինիցի՞ ինձ որդի Որմիզդ եթէ ՚ի
զուր ինչ ջանայցեմ: Եւ մինչ դեռ նա զայս խոր-
հէր, Որմիզդ և Արհմն յղեցան յարգանդի հաւր իւ-
րեանց՝ Որմիզդն ՚ի յաշտն առնելոյ և Արհմն ՚ի
յերկուանալոյ անտի: Ապա իմացեալ Զրուանայ,
ասէ. երկու որդիք են յորովայնի անդ, որ ոք ՚ի
նոցանէ վաղ առ իս հասցէ՝ զնա Թաղաւոր արա-
րից. և ծանուցեալ Որմիզդի զխորհուրդս հաւրն՝
յայտնեաց Արհմենին. ասէ. Զրուան հայր մեր խոր-
հեցաւ՝ թէ ոք ՚ի մենջ վաղ առ նա երթիցէ, զնա
Թաղաւորեցուցէ: Եւ զայն լուեալ Արհմենին՝ ծա-
կեաց զորովայնն և ել եկաց առաջի հաւրն: Եւ
տեսեալ զնա Զրուանայ, ոչ զիտաց, եթէ ո՛ր ոք իցէ.

և հարցանէր՝ եթէ ո՞վ ես դու: Եւ նա ասէ. ես
եմ որդին քո: Ասէ յնա Զրուան. իմ որդին անու-
շահոտ և լուսաւոր է՝ և դու խաւարին և ժան-
տահոտ ես: Եւ մինչ դեռ նոքա զայս ընդ միմեանս
խաւսէին, ծնեալ Որմիզդի ՚ի ժամու իւրում լու-
սաւոր և անուշահոտ, եկն եկաց առաջի Զրուա-
նայ: Եւ տեսեալ զնա Զրուանայ, զիտաց՝ եթէ Որ-
միզդ որդի նորա է, վասն որոյ զյաշտն առնէր. և
առեալ զբարսմունսն՝ զոր ՚ի ձեռին իւրում ունէր,
որովք զյաշտն առնէր, ետ յՈրմիզդ և ասէ. ջայժմ
ես վասն քո յաշտ առնէի, յայսմ հետէ դու վասն
իմ առնիցես: Եւ ՚ի տալ Զրուանայ զբարսմունսն
յՈրմիզդ և աւրհնել զնա, մատուցեալ Արհմենի
առաջի Զրուանայ՝ ասէ յնա. ո՞չ այնպէս ուխտե-
ցեր՝ թէ ո ոք յերկուց որդւոցն իմոց յառաջ առ
իս հասցէ, զնա Թաղաւոր արարից: Եւ Զրուանն
առ ՚ի չըրելոյ զուխտն՝ ասէ յԱրհմեն. այ սուտ և
չարագործ, տուեալ լիցի քեզ Թաղաւորութիւնն
ինն հաղար ամի, և զՈրմիզդ ՚ի վերայ քո արքայ
կացուցեալ. և յետ ինն հաղար ամի Որմիզդ Թա-
ղաւորեսցէ, և զինչ կամիցի առնել՝ արասցէ: Յայն-
ժամ սկսան Որմիզդ և Արհմեն առնել արարածս.
և ամենայն ինչ զոր Որմիզդն առնէր՝ բարի էր և
ուղիղ, և զոր ինչ Արհմեն զործէր՝ չար էր և թիւր:

ԺԷ. Ս Ե Բ Է Ո Ս:

ԽՆԴՐԵԼ ԿԱՅՍԵՐՆ ՄԱՒԻԿԱՅ ԶՄԱՐՄԻՆ ԴԱՆԻԷԼԻ Ի ԹԱ-
ԳՍՒՈՐԷՆ ԽՈՍՐՈՎԱՅ:

Եւ եղև ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ խնդրեաց
Թաղաւորն յառնաց 'ի Թաղաւորէն պարսից զմար-
մին մեռելոյ առն այնորիկ՝ որ կայր 'ի Շաւշ քա-
ղաքի, 'ի զանձու արքային՝ եղեալ 'ի պղնձի աւա-
զանի՝ զոր պարսիկն անուանէ Կաւ Խոսրով և
քրիստոնեայքն ասեն զԴանիէլի մարդարէի: Եւ ար-
քայն Խոսրով հրամայէ տալ նմա զխնդիրն: Իսկ
տիկինն Շիրին յոյժ խռովեալ էր 'ի վերայ իրացն,
իբրև ոչինչ կարաց առնել՝ զկամս Թաղաւորին դար-
ձուցանել, հրաման ետ ամենայն քրիստոնէից աշխար-
հին՝ զի պահաւք և աղաւթիւք խնդրեսցեն 'ի Քրիստո-
սէ, զի մի՛ շարժեալ զնացէ յաշխարհէն շնորհն այն:

Եւ ժողովեալ ամենայն երկիրն 'ի տեղին յայն,
ուժդին խնդրուածովք և արտասուադոջ ողբովք
խնդրէին 'ի Քրիստոսէ արդելու: Եւ ածեալ նմա
ջորիս և բերեալ նմա դեսպակ արքունի, և առին
զնացին: Իսկ իբրև ելին ընդ դուռն քաղաքին, յան-
կարծաւրէն ցամաքեցան աղբերքն՝ որ ելանէին
'ի մէջ քաղաքին և հոսէին արտաքս, և ամենայն
երկիրն վայիւ և աղաղակաւ զնային զհետ նորա:

Себаось, Аристахэсь Ластивертскій. 41

Եւ եղև իբրև մեկնեցաւ 'ի քաղաքէն ասպա-
րէզս երիս՝ յանկարծակի զտեղի առին ջորիքն՝ որ
'ի դեսպակին. և ոչ ոք կարաց զնոսա շարժել 'ի
տեղւոյն: Եւ դարձեալ անդրէն յանկարծակի բըռ-
նաբար սուր սուր հարկանելով զամբոսն պատա-
ռեցին և զդուռն բռնութեամբ և ընթացան անդ-
րէն 'ի քաղաքն. և եղև իբրև մտին ընդ դուռն
քաղաքին՝ անդրէն արձակեալ բղխեցին ջուրք զե-
տոյն, և հոսէին ջուրքն արտաքս լի յորձանաւք
ջուրց իբրև զառաջինն:

Գիտութիւն արարին կայսերն վասն նորա փու-
թանակի: Եւ նորա տուեալ տանել նմա պատարագս,
հրամայեաց առնել, որպէս և նայն կամեցաւ. Թո-
ղին զնա և զնացին 'ի բաց:

ԺԸ. ԱՐԻՍՏԱԿԵՍ ԼԱՍՏԻՎԵՐՏՏԻ:

ՎԱՄՆ ՏԻԵՋՆԵՐՍՆՈՉԱԿ ՔԱՂԱՔԻՆ ԱՆԻՈՅ ԽՈՂԽՈՂՄԱՆ
ՍՐՈՎ:

Ամուրն Անի և որ շուրջ զնովաւ դստերք
իւր՝ առաւել յամբարտաւանութիւն կրթեալ՝ ընդ-
դէմ երկնից կայթս հարկանէին. մինչև շարժեաց
աստուած զԹաղաւորն պարսից՝ փոխանակ ինքեան՝
տեսանել, թէ զինչ գործի 'ի նմա: Եղև գործ պա-
տերազմի յերկիրս Հայոց ընդարձակեցուցանել զընա-

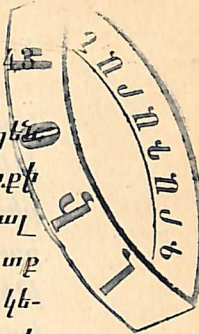
կութիւնս իւրեանց և տիրել 'ի վերայ սահմանի այլոյ թագաւորութեան. և էր թուականիս մերոյ ամբ հինգհարիւր երեքսոսան (ՌԿԴ Քրիստոսի ծննդեան):

Արդ եկեալ հասանէր թագաւորն բազում բերութեք և անթիւ սպառազինաւք. մտեալ յաշխարհս մեր՝ ահ և երկեղ հասուցանէր հեռաւորաց և մերձաւորաց. կոխէր, տապալէր զաշխարհս բազումս, մինչև եհաս 'ի քաղաք՝ որ զմեզս իւր 'ի կատարումն լինի իւրով ունէր: Կանգնեաց զխորանն իւր ընդդէմ քաղաքին Անուոյ և տարածեաց զբանակս ընդ լայնութիւն երկրին. ջանայր, հնարէր՝ զի զգուռն երկաթի և զնիգս պղնձի 'ի բաց խլեսցէ, որ կայր ընդդէմ թագաւորութեանն իւրոյ. և անյոյս լեալ յաղագս ամբութեանն՝ թէպէտ և զմարտն սաստկացուցանէր, կամէր չուել: Եւ զայն ոչ զիտացեալ, թէ էարկ տէր 'ի մէջ պահապանաց և իշխանացն երկպառակութիւն և անմիաբանութիւն, ամբոխումն և բաժանումն. և անդէն թողեալ զգործ պատերազմին՝ 'ի փախուստ դարձան և խուճապեալք յերկեղէն (յերկիւղէն)՝ ոչ ոք յազգայինսն կամ 'ի կարեոր բարեկամսն հայեցաւ, այլ իւրաքանչիւր ոք ահիւ ըմբռնեալ: Եւ տեսեալ զայս սպառազէն զաւրացն՝ որ արտաքոյ մարտնչէին, հանդէպ ինքեանց 'ի վերայ պարսպին ճանապարհ առնէին և իբրև զկուտակումն ալեաց ծովու 'ի ծոց քաղաքին հեղուին և զպարսկական սուրն 'ի գործ արկեալ, ոչ ումեք խնայէին: Իսկ բազմութիւն արանց և կանանց յա-

պարանս թագաւորացն զիմեալ՝ իբր թէ կարիցեն ապրիլ և այլքն ճողոպրեալ յամուրն, որ ներքի բերդ կոչի: Իսկ որ 'ի մէջ քաղաքին ամրացեալ էին, իբրև զիտացին թշնամիքն, թէ անպատրաստք են, և ոչ գոյ 'ի նոսա այր պատերազմաւ լամ կերակուր և ըմպելի, վաղվաղակի շուրջ պատեալ և շտապ տաղնապի հասուցանէին, մինչև յակամայ արտաքս հանին:

Անդ էր տեսանել զվիշտս և զտաղնապս իւրաքանչիւր հասակի. զի 'ի զրկաց մարցն յափշտակեալ լինէին մանկունք՝ անողորմաբար զքարի հարեալ և մարքն արեամբ և արտասուաւք զմանկունս իւրեանց թանային. զհայր և զորդի մի սուր խող-խողէր. զի ծերք և երիտասարդք, քահանայք և սարկաւազունք զմի սրոյ ճաշակ մահու ընկալան. զի լցաւ քաղաքն լի ծայրիւ և ծայրիւ, և ճանապարհ էր մարմին սպանելոցն. զի 'ի բազմութենէ կոտորելոցն և յանթուելի զիականցն՝ վտակն մեծ, որ անցանէ առ քաղաքաւն, ներկանէր արեամբ. և դազանք վայրի և բնտանի՝ եղեն զերեզման զիականցն. վասն զի ոչ գոյր, որ թաղէր և հարկաւոր հողովն ծածկէր զխողխողեալսն: Այլ և 'ի ճարպոյ անիրաւութեանց 'ի նման գործելոցն տոչորեցաւ բարձրաշէն և զեղեցկայարմար ապարանքն, և եղև ամենայն բնակութիւնն իբրև հողաբլուր. և վաշխն և նենգութիւնն, որ 'ի նմա՝ խափանեցաւ:

Այս է բաժին անիրաւ քաղաքաց, որ շինեն զինքեանս արեամբ աւտարաց և 'ի քրտանց անան-

կաց փարթամանան և 'ի վաշխից և յանիրաւութեանց զտունս իւրեանց ամրացուցանեն. և ինքեանք զմիտս իւրեանց անողորմ ունելով առ աղքատս և տնանկա՝ միայն հեշտութեան և փափկութեան սպասեն և 'ի գործոց աղտեղութեան ոչ խորշին, այլ միայն արբեալ լինին 'ի ցանկութեանցն, որ զնոսա ըմբռնեալ ունի: Եւ արդ զի՞նչ լինի նոցա 'ի հասանել բարկութեան տեառն. սպառին և պակասին, որպէս մոմ յերեսաց հրոյ, եթէ թաղաւոր իցէ և եթէ իշխան, որպէս ծանեաք 'ի զրելոցս: Բայց թաղաւորն պարսից բազում գաւառաց տիրեալ և անթիւ աւարաւ՝ դարձաւ յաշխարհն իւր:

ԺԹ. Ն Ո Յ Ն:

ՄԱՐԴԻԿ՝ ՎԱՅԵԼՁՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐԻ:

Չոր աւրինակ զեղեցիկ դէմք առն՝ 'ի ծաղկի հասակի սիրուն և ցանկալի տեսողացն ցուցանի, իսկ յորժամ զարգարիչ հոգին մահուամբ բաժանի 'ի նմանէ, յառաջին պայծառ և զեղեցիկ զարդուցն ահարկելի և անշուք ցուցանի տեսողացն, նաև զութն ընդ նմա հատանի ըստ այնմ¹, թէ մոռացեալ եղէ ես, որպէս մեռեալ, 'ի սրտէ, ըստ նմին աւրինակի զերկիր է տեսանել. զի յորժամ մարդա-

¹) Սաղմոս Լ, 13:

բնակ շինութեամբ հարստանայ, յայնժամ երկրագործք առատութեամբ սերմամբ զանդաստանս լընուն. որք յորժամ բուսանին, կանաչագեղ տեսլեամբ զվայրսն վայելչացուցանեն և բարձրաբերձ աճմամբ 'ի վեր ընձիւղին. և յորժամ զհասկիցն զկերպարանս 'ի զազաթունսն երևցուցանեն, յայնժամ թանձրախիտ բարձրութեամբն ամպաձև տեսողացն ցուցանի, և 'ի քաղցրաշունչ աւդոյն ճաւճի, ճեմի զաւրէն ծովային ալեաց. այսպէս և հաւտք անդէից արաւտականաց 'ի հովիտս դալարաբեր բուսոց առ ցուրտ աղբերակամբք խայտան, խաղան, և երկիր իբրև զդայեակ՝ զեղեցիկ դիմաւք զարդարի նոքաւք ըստ այնմ¹, եթէ ցնծացեն զաշաք և ամենայն, որ է 'ի նոսա:

Իսկ այժմ զնորին հսկառակն տեսանեմք. երկիր աւերակ, թափուր 'ի բնակչաց, քաղաքք կործանալք և անդաստանք խոպանացեալք և փշաբերք ահագին և զարհուրելի անցաւորացն ցուցանի: Նաև քաղցրաձայն հաւուց տարմք, որք մարդասէր բարոյիւք ընտանի գոլով մերային ազնես, որ քաղցրանուագ եղանակաւք զվայրսն հնչեցուցանեն և յառաւաւտինսն ճռուական երգովք և բարձրաձայն կարկաչիւք զերկրագործսն 'ի քնոյն դանդաղանաց իբրև խթանաւ զարթուցեալ, իւրաքանչիւր արուեստից պատրաստաբար յարդարէին, բայց այժմ շէնք աւերակք և ամայիք և անմարդիք, և նոցա ոչ գոյր տեղի բնակութեան. զի ո՞ւր պառե-

¹) Սաղմոս ԴԵ, 12:

ղունքն բոյն կառուցանեն, և ո՞ւր տկարք 'ի թրուշնոց 'ի նոսա ապաւինին ըստ սաղմոսին ձայնի¹. և կամ ո՞ւր ծիծառն զիւր վարանից բունիկն յարդարէ՝ աներկեւղ սնուցանել զառ 'ի յինքենէ ծնեալսն:

Ի. ՍՈՎՍԵՍ ԽՈՐԵՆԱՅԻ:

ՅԱՂԱԳՈՒ ՊԻՏՈՅԻՅ:

Պէտք են բացայիշատակք համառաւտ քաջազիպութեամբ 'ի դէմն ինչ վերաբերեալ: Եւ ասացեալ է այսպէս, յորոց եկաց կենցաղոյս աւգոտակարագոյնն: Եւ պիտոյիցս ոմանք են բանականք և ոմանք զործականք և ոմանք խառնք: Եւ բանականք են, որ բանիւն միայն նշանակեն զշահն, որպիսի ինչ զառաքինութեանն զոստո քրտամբք և աշխատութեամբ, Պղատոն ասաց՝ բոլսանիւքանցի աւգուտ այսպիսի պիտոյից՝ բանիւ ցուցանի: Եւ զործականք են, որ զզործն ունին յինքեանս, որպիսի ինչ Պիթագորաս, ո՞րչափ իցէ կենցաղոյս չափ՝ հարցեալ յուսմէն, սուղ ինչ երեւեալ՝ ծածկեցաւ. այսքան զոլ զժամանակն ընձեռեաց՝ որքան և տեսութեան չափ. աստանաւր 'ի ներքոյ կայ զործն միայն տեսութեան: Եւ խառնք են, որ յեր-

¹) ՃԳ, 17. Անդ թռչունք երկնից ձագս հանցեն և բոյն արագլի ապաւեն է նոցա:

կաքանչիւրոյ, բանիւ և զործով, որպիսի ինչ. Դիողինէս համբալ տեսանելով ստահակեալ, զմանկածուն տանջեաց՝ ասելով, ընդէ՞ր այդպէս դաստիարակես. աստանաւր զործ էր դանն, և բանն հարկանելոյն պատճառ. վասն որոյ և խառն է: Արդ զանազանութիւն այս է պիտոյից:

Իսկ զործեսցես զնա զլիաւք այսպիսեաւք: Սակաւ ինչ ասացես նախ՝ ասողին զովութիւն: Զկնի այնորիկ՝ զնոյն ինքն զպէտան փոխելով ասացես: Ապա զպատճառն: Ի վերայ այնորիկ և յընդիմակէն իրցես: Ասացես և զառաւին: Եւ բերցես 'ի վերայ զյարացոյցն: Եւ հաստատեսցես վիպութեամբ զնոյն: Եւ աւարտեսցես զպէտան զուղնաբեաց 'ի վերայ բանիւ:

ՊԷՏԻ ԳՈՐԾԱԿԱՆԻ:

ԴԻՈԳԻՆԵՍ ՏԵՍԵԱԼ ԶՄԱՆՈՒԿ ՍՏԱՄԲԱԿ, ԶՄԱԿԱԾՈՒՆ ԳԱԽԱՅԱՆԱԽՆ ԵՂԱՐ:

Յիրաւի սքանչացեալ զարմացի ոք ընդ իմաստասիրացն ամենադեղեցիկ յաւրինեալ պարս, որ զի յաւերժ նոքա կարացին իբր աւրինակ իմն՝ անբաղայ ազատութեամբ, 'ի բաց զհոգս ընկենլով աշխարհականս, իմաստասիրականին և եթ պարապեալ տեսութեանց բանի, և այնու դէպ վերոյ ամենայնց լինել մարդկան: Բայց և 'ի նոսա դարձեալ թուի, թէ որք զմեծն զովութեան ունին յաղթանակ, շնականացն անցեալ խոստովանեսցին հոյլք,

այսպիսաբար զանազանելով վերաբերութեամբ, վասն զի նոցա զոլ բանիւ լռացն՝ բնախաւսութիւն է սիրելութիւն: Իսկ այնց յոյժ բարեբաստ եղելոցն, հանապազ զկենցաղաւզտակարագոյնն խրատուք միանգամայն բանիւ՝ ՚ի գործոց ցուցանի նաՀատակութիւն: Տինա պահպանք լինելով իրաւանց և պաշտպանք և բոլոր քաղաքի պատճառք բարեզարդութեան. նորին աղաղաւ և պատուականագոյնք ՚ի նոսին անուանեցան զլուս. այնքան յայլոցն վերագոյն:

Ա. Որչափ մեծն ՚ի նոսա Դիողինէս Հռչակի, փայլեալ իւրովքն միշտ խրատաբանութեամբք. որոց յոյժ անբաւ երանութեանցն է գովութիւն, և հանգէս բոլորիցն եղեալ բանաւորաց:

Բ. Որպէս զի միս ՚ի բազմաց նորա իմաստասիրութեանց առաջի աՀա եղեալ, պատուականագոյն վարկանիմ զվարդապետութեան նորա աւրինակս. անցցուք զՀրաշալի գործոյն տեսանել երեւումն, զոր ամենեցուն ՚ի խրատ՝ յայտ է՝ և ՚ի զգուշութիւն ծանուցեալ. և են բացայիշեցեալքն այս ինչ: Քանզի նա երբեմն զանվայելու՜ սովորական տեսանէ իմաստութեան, կացի անաղբակեալ ՚ի քաղաքի, և անդէն առանց միոյ վաղվաղակի երկրայութեան թողեալ զնա, և զգաստիարակն ջնեալ պատուհասէր:

Գ. Ստոյգ և արդարեւ ընտրող արդարադատն իրաւանց, զի ՚ի մանկածուն կողմն միտեալ կարկառէր զանիրաւ ստահակութեանցն տուգանս: Յա-

զագս որոյ զայս ՚ի սկզբանէ զիտելով ծնողաց՝ զերաքանչեւն ծննդոց զխակութիւն անզգամութեանն թէ ախորժաբար սիրեն ՚ի վատթարն կոյս յեղու. վասն որոյ և անդստին իմն գողցես փութացեալ ճեպին, զեր զամենայն լաւագոյն նոցա համարելով, ոչ միայն զկելոյն հողալ պատճառս՝ այլ և զբարւոքն առաւել կելոյ: Եւ այնորիկ նմին իրի աղաղաւ մեծաւ ջանան զիմաստնագոյնսն դտանել Հնարիւք, այլ և զլոյժ հաւատարիմն ՚ի վարդապետաց: Եւ ՚ի ձեռս տուեալ, այնուհետեւ բազումս յուսան խրախամիտս լինելով՝ առ ՚ի զբարեբախտագոյնսն ՚ի նոցանէն ընդունելով վայելս: Եւ կարի քաջ խոստովանեալ այս զտղի բան: Որոց թէ ՚ի սկզբանն առաքինագոյն ուսուցիչն հանդիպեսցի, և ոչ սուղ ինչ այնուհետեւ աշակերտն տարակուսեսցի՝ զնոյնս ճշգրտապէս զիմաստութեանցն բերել պտուղս բազումս և ամենազանս: Որովք և հանգոյն նոքիմք բարեզարդութեամբք ՚ի կենցաղումն բերկրեալք, ցայնքան ՚ի վայելուչ վարժողաց զաւգտակարագոյնսն կրթեալ խրատս, մինչ սիրելիք կարի քաջ թաղաւորացն եղանիլ, վերակացուք քաղաքացն, պարծանք ծնողաց, և բովանդակ շինութեան տան և զաւառի պատճառք: Սյլ և ինքեանք իսկ՝ բոլոր բարեբախտիկ երեւեալ զուարճանան փառաւք:

Դ. Իսկ որոց այսպէսն ոչ պատահեսցի մանկավարժն. բայց սոցին հակառակ ասացելոցս խենէշութեամբ զգածեալ և ամենայն անարի տաղտուկ կապեալ վատութեամբ, նա ոչ միայն թէ զանզգամու-

Թիւն 'ի մանկանցն ոչ կարասցէ հանել ոգւոց, և կամ բարեաց նոցա լինել պատճառք, այլ միանգամայն, որպէս ճշմարիտն երեւի՝ զբազմապատիկսն 'ի վերայ առնէ տալ զաղիտիցն սաստկագոյն Թշուառութիւնս, յանգիտութեան ասեմ՝ անուսուֆնութենէ, յորմէ անպիտանք 'ի բոլորումն գտանին վայելչականս: Այնու զի ոչ 'ի մեծ ատենիցն վարին հանգէս և ոչ յայլ ինչ 'ի մի արժանաւորացն և պանծալեացն, այլ Թախիծք դրացեացն դու և մերձաւորացն տխուր տրամութիւն, և զլիովին ատելիք հարազատն ամուսնաց և գրեթէ հասարակաց ամենայն իսկ մարդկան՝ իշխանաց և իշխեցելոց: Զայս մի ըստ միոջէ Թուել՝ անառակն կորուստ խոշտարաց 'ի ծուլեցն լեալ խնամողաց՝ ոչ է հարկաւոր և կամ աներեւութաբար 'ի ծածուկ անկեալ իմաստք:

Ե. Որպէս զի զայս հաւաստեալ իմանալ՝ յանվարժիցն ձիոցն է և 'ի գերեացեալն ամայի անդաստանաց: Յորոց մին զմշակին ահա ամբաստանէ ձեռաց, և երկրորդն զվերելակին տխմարութիւն յանհրահանգն յանդիման ելոյ կացուցանէ:

Զ. Բայց ևս նմանապէս և 'ի ճեղեայ չարաչար կրիցն կարի յոյժ հաստատուէն է ուսանել. այնու զի բարիօք ոչ զիւրսն խրատելով որդիս առ 'ի յաստուածայինսն ուղիղ գնալ ճանապարհս, ընդ որոց և պատուհասեալ՝ զբաւեցաւ 'ի կենցաղոյս:

Է. Տինա և ոչ փոքր ինչ խրատաբանութեամբ և մարգարէի ումեմն¹⁾ զսոյն աստուած մատուցեալ

¹⁾ Եզեկիէլ Գ, 17 և 18:

վկայէ բանիւ, եթէ դէտ զքեզ կացուցի 'ի վերայ տանն Իսրայէլի, որում Թէ ոչ բողոքեսցես, զարիւնն 'ի քոց խնդրեցից ձեռաց:

Ը. Արդ այսպէս պարտ և արժան է 'ի վերայ ասացելոցս զարմանալ միայն ընդ մեծ և հռչակաւորն Դիողինէս և զնոյն գովել և ընդունել և զերիցութեանն նմա տալ իմաստասիրութեանն գովանաց մրցանակ: Որ այսպէս կենցաղաւորտն կարաց խրատուք զընդհանուր քաղաքացն տնաւրինել իրս և գեղեցկաբար վարելով դարձեալ զանապակ բարեացն ուսոյց պահել մտերմութիւն և վարդապետաց առ իւրեանց հաւատացեալ մանկունսն: Որով 'ի ներկայումս զաշխարհագովութեանցն առցեն պսակս և անուն քաջ առ 'ի յապայսն Թողցեն անմոռաց յիշատակաւ:

Ի Ա. Ն Ո Յ Ն:

ՏՈՐԵՐԱՆԳՆ ՀԱՒ ՅԱՐՏՈՒՍ ՓԵՏՐՈՎԻ:

Զայն աւետաւոր հրատարակէր առ մետասան երամս աւդապարիցն 'ի վեհագոյն վեհիցն պետաւորէ՝ երազապէս ժամանել 'ի յաւրն երեւելի, որ ոք 'ի ձէնջ իցէ գեղաղէշ 'ի վայելուչ դիտաւորութեան՝ 'ի հասարակացն գումարութեան առցէ զԹագից աշտիճան: Ոյց Թեաճեալ փութապէս ճախրէին համաշուելով սեռք Թեաճերձացն ըստ իւրաքանչիւր հոմերամ տեսակացն հասեալ 'ի տեղիս լոգարանացն, իջեալ առ հեղասազ վտակաւ

խաղեցն յորդահոսան յստակագոյն աղբերացն, և ծայրալիր վայրաւք վայելչացեալք, երամ երամ գնդիւքն բանակէին: Որոյ Հանդէսք ներանձիցն բոլորակամ քատակապէս 'ի զարդսն պաճուճանացն զանհաւասարսն 'ի փետրոյն յաւրինելով՝ պանծային զգերապատիւն առնուլ ձիրս: Անդ տխրեալն զհաւն խարդաւանեալ զառ 'ի յայլոյն արտաքաղելով, բաղադրելով յիւրում սեւթոյր սարասին, 'ի մէջ բեւրակերպ հաւուցն պայծառանայր՝ դիտաւորեալ բոլորիցն նորահրաշ, որ ծաղկազարդ երանգաւքն պաճուճանաց և գերապարծ հրճուանաւք զզարդուց բոցափայլելը 'ի հասարակացն: Առ որ հնչելով զերանաւէտ զձայն համագունդ ժողով զօրմարելոյն՝ նուիրէին նմա վեճակին յաւէտ ըստ արժանի արքայական ճոխութեան: Իսկ խորամանկ թռչունն զիշերասէր 'ի հռչակելին մերձակաց գոլով, պարատեսող խոհականութեամբ ծանալթանայր իւրեանն երանգի: Իսկոյն առեալ 'ի բաց զերծանելով համանման իւրոյինն ներգոյլից, բացաղբելով աւրէն հոմազին արտայայտէր զուպանծ խորխտանս պերճացելոյն: Տեսեալով և այլքն հանգիտարագ իւրեանցասարաս երանգոյ գիտակ ելով ըստ մաւտաղգաց իրադիտողին՝ զիւրաքանչիւր համանգամայն կապտէին: Երգ այսպանելի և ծաղրական, անզարդ յարտուստն զարդարանաց և մերկագոյն յիւրոյն սարասից՝ ծաղր յերաստս յոքնազան հաւուցն եղանիւր:

ԻՔ. ՆԵՐՍԷՍ ԼԱՄՐՐՈՆԱՅԻ:

ԹՈՒՂԹ ԱՌ. ՔՐԻՍՏՈՍԱԶԱԻՐ ԻՇԽՈՂՆ ՀԱՅՈՅ ԻՆՔՆԱԿԱ-
ԼՈՒԹԵԱՄԲ ԼԵՒՈՆ:

Անկարգութիւն իմ այն է, որ ընդ ամենայն քրիստոնեայս հաղորդիմ: Գիտելի է իմաստուն քննողաց՝ որ քրիստոնէից աղգք բացատրին 'ի միմեանց իւրիք իւրիք, իսկ շնորհն աստուծոյ զաւրացոյց զիս՝ զայս սնտոի աւանդութիւնս նոցա՝ զիտութեամբ արհամարհել և զսէրն նախապատուել, և է ինձ հայն որպէս զլատինացին, և լատինացին որպէս զհելլենացին, և հելլենացին որպէս զեգիպտացին, և եգիպտացին որպէս զասորին: Արդ եթէ ես միոյ աղգի ջատագով էի, ընդ այլսն երբ կար հաղորդել, բայց ընդ իւրաքանչիւրսն, որ միմեանց թշնամիք են՝ խառնիմ, և զընաւսն շահիմ ըստ Քրիստոսի առաքելոյն, և ունիմ բան՝ որ ամենայն հարցողի կարող եմ պատասխանել, թէ ուղիղ ընթանամ և սիրովն Քրիստոսի զամենայն կրճիմն քակեմ: որով բարեհռչակիմ և 'ի լատինացւոց եկեղեցիսն, և 'ի հելլենացւոց, և յասորւոց, և կամ 'ի չայաստանս, և ընդ սոսա անշարժ, և 'ի նոցին աւանդութիւնն անփոփոխ:

ԻԳ. ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ:

ՈՂԲ ԵԴԵՍԵԱՅ:

Լացէ՛ք լացէ՛ք բարձրո՛ ձայնիւ
առ հասարակ յամենայնի.
Զիս ողբացէ՛ք կողկողալի,
որ էք ծընունդ աւազանի:
Եդեսիէ, Ուրհայ քաղաք,
որդեկորոյս, որբ և այրի,
Կանչե՛մ առ ձեզ ձայն կանացի,
կականալիւր ւողորմելի.
Ըզքաւղս 'ի դլխոյս մերկանալով,
դի՛մ պատառեմ ծածկոյթ զարդի.
Փետե՛մ ըզվարսս իմ ցանկալի,
խրդեմ ըզհե՛րս անխնայելի.
Քարամբ ծեծեմ ըզկուրծ սրբտի,
բաղխեմ զերե՛սս իմ յապտակի:
Նըստի՛մ 'ի սուգ 'ի տան մըթի,
որպէս աւրէն է սգաւորի.
Եւ փոխանակ որդան զգեստի
սե՛աւ ըզգենում՝ զոյն արխրելի.
Հեղձմ արտաւսր անչափելի
յորդ և առատ՝ նրման զեափ:

Нерсѣсъ Благодатный.

55

Քանզի առակ եղէ յերկրի,
տիեզերաց նախատելի.
Եւ անցաւորք ճանապարհի
վայ 'ի վերայ ասեն վայի:
Զի ոչ ծածուկ էի տեղի
կամ 'ի յանկեան ինչ թագըստի,
Այլ 'ի դեափցն, որ յԱդենի,
էի բաղմեալ ես 'ի միջի՝
'ի յԵփրատայ և Տիգրիսի,
որ Միջագետք անուանի,
Արքայարան մեծ արքայի
Հայ ւասորւոյ՝ Աբգարոսի:
Արդ նախ ասեմ զայն, որ կրեցի
'ի ձեռանէ տեառն ըզբարի,
Ապա զչարիսն, որ պատահեաց
ինձ ըստ մեղաց յանկարծակի:
Դուք հեղաբար աստ մատուցէ՛ք
զականջըս ձեր իմոյս բանի,
Զոր ծանուցից փոքր 'ի շատէ
ձեզ ըզգանգատս իմ ըստ կարգի:
Ես մայր էի բաղմորդութեան,
անթիւ ծընայ դուստր և որդի,
Զորս մայրաբար դարմանեցի,
իստեանց իմոց կաթն արբուցի,
Գեղեցկատիպ յաւրինեցի,
վայելչապէս զարդարեցի:
Քանզի երկիր պարարտ էի,
աղբեր կաթին յորդ բրդիէի:

Աւետարեր նրման վայրի
 Լայլ գերադոյն, որպէս թւէի:
 Բեւր բարութեամբ լըցեալ կայի
 'ի զանաղան բերմունս երկրի:
 Զո՛ւր կենդանի յինէն բըղխէր,
 զուարթատեսիլ բոյսս յաւրինէր.
 Ըղբուրաստանս արբուցանէր
 և ըզմարդիկ ուրախ առնէր:
 Ծոփն 'ի միջի իմ ծածանէր,
 քաղցրիկ աւգովըն ծիծաղէր.
 Զաղակողութիւն տըղմին մաքրէր,
 ըզհրապարակսն զարդարէր:
 Բազմադունի տունկ յաւրինէր,
 որպէս ըզգրախտն, որ յեղեմ էր.
 Սաղարթաբեր ծառովք ծաղկէր,
 առատագոյն պըտղաւետէր:
 Տերեւախիտ հեղիկ շարժէր,
 հոտ անմահից յիւրմէն բուրէր.
 Նարդոս, քըրքում ինձ ընծիւղէր.
 վարդ, մանուշակ վերաբերէր:
 Առաւաւտեան ցաւդն իջանէր,
 ոսկենրման ճաճանչ փայլէր.
 Անհամեմատ յերկրէ նս էր
 պըտղովքն ամեն, զոր ընծայէր,
 Զոր և ասել ոչ ոք կարէր
 մի առ միոյ, թէ և կամէր:
 Զի զանդաստանս իմ թէ գործէր
 ոք երկրածին և սերմանէր,

Հարիւրաւոր, վաթսունաւոր
 կամ երեսուն պըտղաբերէր:
 Տոհմականաւք, զոր ընծայէր,
 բազմաբեղուն բարիս բերէր.
 Յըշանմարանրս ժողովէր,
 այնու զորդին իմ կերակրէր.
 Զամենեսեան ուրախ առնէր
 'ի բեւր բարիսն, որ ընծայէր:
 Բայց թէ ըզգիրս իմ յանգաւոր
 ոք պատմեցէ պատշաճաւոր.
 Կարծեմ, թէ չէ՛ նրմանաւոր
 այս քաղաքացս, որ երկրաւոր:
 Լայն և արձակ նըստեալ յաթու,
 որպէս 'ի կառքս թաղաւոր
 Կամ թաղուհի յոյժ գեղաւոր,
 ոսկետըտուն և ճամկաւոր.
 Փողփողելով 'ի վերջաւոր,
 պայծառազգեստ և պըճնաւոր.
 Շուրջանակի պարառաւոր
 պարիսպ ածեալ լայն և ամուր:
 Աշտարակաւք բարձր ահաւոր,
 իմաստապէս լարուեստաւոր.
 Որպէս զըլուխն զիպաւոր,
 մակ հաւասար անձին բոլոր:
 Հաստահեղոյս հիմամբ 'ի խոր,
 մահարձանաւք պըսակաւոր.
 Տո՛ւնք և տաճար զարմանաւոր
 շինեալ 'ի գիրկս իմ գեղաւոր,

Յարկք և փողոց՝ տեղ վաճառոց՝
 գոյր յաւրինեալ հանճարաւոր:
 Բայց և զխորանսն լուսաւոր,
 թէ որպիսիք յոյժ փառաւոր,
 Զայն չէ ասել ինձ հնարաւոր
 կամ հողեղէն մարդ երկրաւոր.
 Զի երկնայնոցն էր նմանաւոր,
 վերնագունին հանգիտաւոր.
 Զարմանազան և աննրման,
 զոր չէ՛ տեսեալ ոք բանաւոր:
 Այդպէս կացի յոյժ խնդաւոր,
 զերդ մայր որդւովք բերկրեալ յորդոր.
 Դուստր և որդիք իմ բեւրաւոր
 զինեւ կային շուրջ պարաւոր.
 Փըթթեալ վարդից նրման թերթից
 կամ գեղունակ ճրղած խընձոր.
 Որպէս զայգի մեծ դաշտաւոր
 կամ բարունակ ողկուղաւոր.
 Իբր 'ի յանկեան տունկ սորեկորթ
 տեղուջ պարարտ և զաւրաւոր:
 Եւթանասունք խորհրդաւոր
 աւանք պատեալ զինեւ բոլոր:
 Եւ ես բազմեալ, զերդ թաղաւոր,
 կայի 'ի մէջ հանդիսաւոր:
 Արդ այս բարիքս, որ պատմեցան,
 փոքր 'ի շատէ բան ճառեցան.
 Որ 'ի յանցեալ դարուն ըսխան
 և այժմ առին փոյթ ըզվախճան:

Յորում էի ուրախական,
 մասին հասեալ երանական,
 'ի տեսողաց ներբողական
 և լըսողաց զարմանական:
 Բայց 'ի հասեալ ներկայական
 ժամանակիս, որ զիպեցան,
 Բարիքն ամեն ըսպառեցան.
 և քաղցրութիւնքն դառնացան.
 Եւ երանի տալոյն փոխան
 զիս եղկելի այժմիկ կարգան:
 Թըշնամեաց դասքն մեր խընդան
 և սիրելիք ձայնիւ ողբան.
 Գլուխ 'ի վերայ իմ ամբառնան,
 որք 'ի ներքոյ ոտից եղան:
 Ազգ, որ ծառայքն էին բնական,
 ծընունդք՝ որդիքն աղախնական,
 'ի Սառայէ փախըստական
 հազար ւորդին հալածական.
 Զի մի՛ ժառանգ նա հայրական
 Արրահամու զոլ սեպհական:
 Այժմ յազատիս վերայ յարեան,
 հանել զտիկինըս կամեցան,
 Անժառանգել զիս խորհեցան
 և հալածել յորդուոց մարդկան:

ԻԴ. ՎԱՐԴԱՆ ՄԵԾ:

ՇԱՐԱԿԱՆ ՍՐԲՈՅՆ ՍԱՐԳՍԻ ԶԱՒԱՎԱՐԻՆ:

Ամենասուրբ երրորդութեան ընտրեալ ծառայ
և հաւատարիմ,
յաղթաւղ սպառաղէն և քաջ նահատակ.
երազաՀաս սուրբը Սարգիս, շնորհաց աւթեփան.
բարեխաւս լեր առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց:
Թագաւորին երկնաւորի՝ սուրբ զաւրապետ
և մենամարտիկ,
սիրով անմահին խաչեալ յաշխարհի.
երազաՀաս սուրբը Սարգիս, խաչիւ պըսակեալ.
բարեխաւս լեր առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց.
Արեգական արդարութեան մեծ կարապետ՝
պայծառ արուսեակ,
ցոլացեալ 'ի մօից 'ի յիւս արեւու.
երազաՀաս սուրբը Սարգիս, անշէջ ճառագայթ.
բարեխաւս լեր առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց:
Աւետաւոր Հայոց Մեծաց գիմեալ 'ի մէջ
երկրի հիւսիսոյ,
հողմըն հարաւոյ 'ի դաշտ ծաղկածին.
երազաՀաս սուրբը Սարգիս, տունկ անմահութեան.
բարեխաւս լեր առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց:

Варданъ Великій.

61

Առաքելոց զինու վառեալ մրտեր 'ի մեծ
հանդէս քաջութեան,
Մարտիրոս որդւովդ 'ի Պարսս վըկայեալ.
երազաՀաս սուրբը Սարգիս և Մարտիրոս՝
մեծ պըսակաւորք.
բարեխաւս լերուք առ տէր վասն անձանց մերոց:
Զգերագոյն պատիւ առեր 'ի բարձրելոյն
բանին բարեխաւս,
կատարիչ խընդրոց, լըսաւղ աղաւթից.
երազաՀաս սուրբը Սարգիս, դիւաց հալածիչ.
բարեխաւս լեր առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց:
Դու ցաւալից կենաց մարդկան զաւրեղ բըժիշկ,
սըրբիչ արտասուլաց.
Նեղելոց դիւրիչ վըշտաց մըխիթար.
երազաՀաս սուրբը Սարգիս, գերեաց գերեհան.
բարեխաւս լեր առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց:
Քո գեղեցիկ անուն բարի
քաղցր և անոյշ պըտուղ շըրթանց
հաւատացելոց.
'ի գիշերի և 'ի տուընջեան յուսով կոչեցեալ,
ընդ ամենայն տեղիս յիշեալ և փառաւորեալ.
երազաՀաս սուրբը Սարգիս, գերեաց ազատիչ.
բարեխաւս լեր առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց:
Սաղաւարտ յուսոյ անմահ բանին
եղեալ 'ի գլուխ մերոյ իշխանին.
սուսեր աջոյ,
վահան հաւատոյ
քրիստոսասէր զաւրաց

և զաւրապետաց.

երազաՀաս սուրբըդ Սարգիս, ամուր պարիսպ

ընտիր Հեծելոց.

բարեխաւս լեր առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց:

Խաչաչարչար սուրբ զիտապետ

նըշանադործ անուամբ 'ի խաչ

և յեկեղեցի,

առաւել պայծառ 'ի զլուսրս Գաղայ,

'ի զազաթան տեղւոջն աւրՀնեալ սրբոյն Մեսրոպայ

երազաՀաս սուրբըդ Սարգիս, բազնեաց կործանիչ:

բարեխաւս լեր առ Քրիստոս վասն անձանց մերոց:

АРМЯНСКО-РУССКІЙ

СЛОВАРЬ

ԲԱՌԱՐԱՆ

Հ Ա Յ - Թ Ո Ի Ս Ե Ր Է Ն

Աբգար *п.ц. и*
 Աբգար *ի* соб. им. Авгарь,
 царь Эдесский.
 Բեկու *ի* с. монахъ, инокъ;
 древняя форма *мн. ч.*
արեղան.
 Աբել *ш (к, р)* соб. им. Авель.
 Աբраам *п.ц.* соб. им. Ав-
 раамъ.
 Բան-ի-ն, *ան* с. жад-
 ность, алчность.
 1 Բան-ի-ն, *ш* *ил.* ночевать;
 проводить ночь.
 2 Բան-ի-ն, *ш* *ил.* надѣвать.
 * Բан указ. м. этотъ, тотъ
 о предм., ближайшемъ ко
 2-му лицу, сохранилось.
 лишь въ нѣсколькихъ ар-
 хаическихъ формахъ: от-
 лож. *այտի, 'ի ձիոյ ա-*
տի Объ еп. Іоан.
 Ադам *ш* соб. им. Адамъ.
 Ադемъ *геогр. н.* Эдемъ.
 Բան *ш (к, р)* *пр.* свобод-
 ный; благодородный.

Բան-ի-ն *ш (к, р)* с. освобо-
 дитель.
 Բան-ի-ն, *ան* с. свобода.
 Բան *ш (к, р)* с. родъ; на-
 родъ *Матѳ. 21, 43.*
 Բան-ի-ն *п* *пр.* родовой; на-
 родный; родственникъ *Ар.*
 Բան, *ան (р)* с. родъ.
 Բան *п* с. сѣдалище; скамья;
 престоль.
 Բան, *ан (лп)*, *обыкн. во мн.*
ч. с. волна *Арист. ||* сѣ-
 дина.
 Բան-ի-ն *пр.* сокрушаю-
 щій противника.
 Բան-ի-ն *нар.* охотно.
 Բան-ի-ն, *ил.* хотѣть; о-
 добрать; находить пріят-
 нымъ, вкуснымъ, *բար*
ш. упиваться.
 Բան *ի* с. болѣзнь; страсть;
 порокъ.
 Բան-ի-ն, *ил.* вести, приводить;
պարիսպ ш. обводить съф-
 ною; *ճանիր ш. см. ճանիր.*

անդր-խի-ն, հան с. укрѣпленность; крѣпость, укрѣпленіе.

այ межд. гей! о!

այդ և ու с. заря; այդու на зарѣ, по утру.

այդի, հա (ւո) с. виноградникъ; садъ.

այդրդ ш (հ, ր) с. виноградарь, садовникъ.

այդ указ. м. этотъ, тотъ, о предметъ близъ второго лица; — այդպէս такимъ образомъ, какимъ что л. дѣлается или состоитъ близъ второго лица; — այդպիսի таковой съ тѣмъ же отношеніемъ ко второму лицу.

այդ и

այդի с. дѣло.

այո неопр. мѣст. иной, другой; — нар. և այլ еще, и еще; — со. но, а.

այլանիդ ш (հ, ր) пр. с. иновѣрецъ.

այդ указ. м. тотъ; փան պիտրիկ поэтому Исх. 20, 11.

այն-հի-սե с. сынъ.

այնպի с. такъ.

այնպէ с. такъ.

այ нар. да!

այսան-էз ил. насмѣхаться; осмѣивать.

այսան-է пр. достойный смѣха; уморительный.

այ указ. м. этотъ; слѣдующій, ш. ինչ слѣдующее; ш. ինքն т. е., именно.

այ և с. дуновение; духъ, бѣсъ.

ային с. այ.

այսպիսի-ն нар. такимъ образомъ.

այս-ն с. այ.

այս-ն с. այ.

այի с. այ.

այր, առն, արան с. мужчина; мужъ; супругъ.

այրի с. пещера; вертепъ.

Այրարатъ геогр. н. Айра-ратъ.

այրի, հա (ւո) с. вдова.

1 այն указ. м. этотъ, тотъ о 3-емъ лицѣ или предметѣ, ближайшемъ къ 3-ему лицу, сохранилось лишь въ немногихъ архаическихъ формахъ: отл. անի, ի ձիւ անի; самостоятельно: оттуда.

2 ան-преф. отриц. не, безъ въ именахъ и глаголахъ.

անպահ-էз ил. не признавать; ослушаться; безчинствовать.

Անանь соб. им. Ананъ.

անան-ի և с. мятъ.

ան-ն пр. непреходящій.

անպակ пр. несмѣшанный съ водою: чистый.

անպահ-ի ш (հ, ր) пр. распутный; беззаконный, безпорядочный.

անպահ-ի пр. безсловесный: — с. животное.

անպահ-էз ил. презирать, отвергать.

անպահ-и ш (հ, ր) пр. недостойный.

անպահ, հա (ւո) недоблестный; вялый, жалкій; робкій; присущій трусу.

անպակ пр. невинный, безукоризненный.

անպահ-ի пр. несказуемый, невыразимый; неизмѣримый, необъятный Л. П. Письмо.

անպահ с. время: разъ, մի-անգամ однажды, մեկ-անգամ другой разъ, вторично; որ մի-անգամ

кто только; даже մի-անգամ զի մի-անգամ ևն Объ еп. Иоан.

անգիր-ի-ն, հան с. незнаніе, невѣжество.

անգիր-ի և с. вышивка, выкладка (золотомъ, серебромъ и драгоценными камнями).

1 ան-и с. поле, нива; село Исх. 20, 15.

2 ան нар. тамъ; туда; тогда; тотъ (въ связи съ словами обстоятельствомъ мѣста или времени).

անգիր-и пр. безпрестанный; ш. լինիլ не прекращаться.

ան-и և с. часть тѣла, членъ.

ան-и ш (հ, ր) с. поле, нива.

ան-и և ի с. рабочий скотъ; скотъ.

ան-и нар. тамъ же, ան-ի-ն ի անգլ-ի на томъ же самомъ мѣстѣ Ел. Бит. арм. съ перс.; тотчасъ Объ еп. Иоан.; ш. և ան-ի ի սկզբանի въ самомъ началѣ.

ան-и-и-и, և с. бездна.

ш и р с. дво-
 рець.
 ш (т, р) с. убожище.
 ш м. прибѣгать;
 находить убожище.
 ш м. ли-
 шать чувствъ, ошеломлять,
 озадачивать.
 ш с. возстаніе.
 ш (т, р) с. пощечи-
 на, оплеуха.
 ш и
 ш м. спастись, оста-
 ваться въ живыхъ.
 ш пр. правый.
 ш м. оказывать со-
 дѣйствіе.
 1 ш предл. съ вин. къ; при,
 ш пр при чемъ Вор.
 въ чуж. пер.; съ род.
 вслѣдствіе, изъ-за; съ
 твор. близъ, около, у,
 на Георг.; мимо Обз еп.
 Іоан. II; ш. ш-ш въ его
 время М. Хор. О Тир.;
 съ отл.: ради, вслѣдст-
 віе; для.
 2 ш см. ш-ш.
 ш ш (т, р) с. подобіе,
 притча; сказка.

արմայն нар. отдѣльно, особо.
արմայն предл. сз род. безъ.
արմայն нар. передъ, прежде; *յարմայն* впередъ Вид. ст., раньше.
արմայն предл. сз род.: передъ кѣмъ, у кого; *ш. сз род.=дат. на русскомъ* Матѳ. 23, 13.
արմայն *արմայն* *սոսուփ*. *ն* Матѳ. 21, 9.
 2 *արմայն* *ն* пор. ч. первый; прежній; —нар. *шпш* *арм* прежде, раньше.
արմայն *ш* (*к, р*) с. вождь.
արմայն *ш* (*к, р*) пр. щедрый; обильный; —нар. щедро; обильно; —ср. ст. *шпш* *арм* щедрѣе; весьма обильно.
արմայն *ն*, *кшн* с. обиліе, *ш-թкш* *арм* обильнымъ посѣвомъ.
արմայն нар. болѣе.
արմայն нар. утромъ.
արմայն *н* пр. утренній; *յարմայն* по утрамъ.
արմայն *ш* (*к, р*) пр. апостольскій.
արմայն *н* послать; —пр.

прим. *шпш* *арм* посланный; апостоль.
արմայն *н* ср. ст. добродѣтельнѣйшій.
արմայն *н*, *кшн* с. добродѣтель.
արմայն (*арм*) *н*, *шпш* *арм* ил. дѣлать, создавать, творить, *ш. արմայն* *н* творить милость Исх. 20, 6, *ш. արմայն* *н* творить молитву, молиться Обз ер. Иоан. II; совершать, исполнять *арм* волю Матѳ. 21, 31; поступать, *арм* *н* поступили съ ними Матѳ. 21, 36; *кшн* *арм* *ш* пролагать дорогу; *ш. արմայն* *н* приносить плодъ Быт. 1, 11, Матѳ. 21, 43.
արմայն *н*, *н*, *н* братъ, взять, *յарմ* *ш* братъ на себя, соглашаться на что л.; взяться за что л.; схватить Матѳ. 21, 39; принимать; *н* *арм* *ш* поднимать вверхъ, *н* *арм* *ш* выгонять лошадей вверхъ, т. е. на берегъ Ел. Бит. арм. сз перс.;

ш. արմայն произносить имя; *ш. արմայն* оканчиваться.
արմայն *н* пр. съ мощными бедрами, бедристый.
 * *ш. указ. м.* этотъ, сохранилось лишь въ нѣсколькихъ архаическихъ формахъ: отл. *шпш*, *арм* *н* Матѳ. 21, 37; самостоятелно: отсюда.
արմայն *н* с. реченіе; сказанное слово.
арм, *арм* ил. говорить, *յарм* говоря; называть; рассказывать, описывать; пересказывать, *арм* *н* пересказывать своими словами; сочинять; —н. прим. *шпш* сочинитель, авторъ.
Арм *н* *ш* (*к, р*) геогр. н. Ассирія.
арм, *ш* (*н*) этн. н. сиріецъ.
арм *н* (*к, р*) и *н* с. ристалище; стадія, продольная мѣра въ 125 шаговъ.
арм нар. здѣсь, тутъ.

арм см. *шпш*.
арм *н* см. *арм*.
арм, *н* с. звѣзда.
арм *н* с. Богъ.
арм *н* *н* пр. божественный.
арм *н* *ш* (*к, р*) и *н* пр. богоненавистный; ненавидящій Бога; нечестивый.
арм *н* ил. ненавидѣть.
арм *н* с. собраніе; судилище; засѣданіе.
арм, *ш* (*н*) ненавистный; ненавидящій Исх. 20, 5.
Арм *ш* (*к, р*) геогр. н. Адербейджанъ.
арм пр. быстрый; *арм* *ш* поскорѣе, почаше.
арм см. *арм*.
арм *н* с. созданіе; мн. ч. твореніе, бытіе.
арм *н* (*к, р*) с. творецъ.
арм *н* *ш* см. въ концѣ словъ, начинающихся съ *ар*.
арм *н* пр. прим. опьяненный, см. *арм*.
арм *н* *ш* ил. напоить; вспомнить.
арм *н* и *н* с. утроба.
арм *н* ил. мѣшать; пре-

пятствовать; задерживать; — *стр.* **արդել** / **անի** / **ի**, **սյ** быть задержаннымъ *Вид. ст.*; замыкаться *Поуч. св. от.*
արդ нар. и такъ.
արդար *п* нар. праведный; правдивый; истинный, должный; — *с.* праведный.
արդարարար *ի* нар. правосудный, безпристрастный.
արդարի нар. дѣйствительно, поистинѣ.
արդարանի *ն*, **հան** *с.* праведность; справедливость.
արդեալ нар. въ самомъ дѣлѣ; *пишется также:*
արդեալ нар. развѣ?
արդեալի, **ան** *с.* солнце.
արդու *с.* солнце.
արդեալի *ի*, *միտ* во мн. *ч.* *с.* западъ.
արդեալ *п* нар. бдительный; бодрый.
արդեալի *п* нар. достойный; должный, законный *Матѳ.* 23, 16; — *сущ.* достоинство, *ըստ արդանի* по достоинству, какъ подобаетъ.
արդեալար *ш* (*հ, ի*) нар. до-

стойный, почтенный.
արդեալի, **եա** (*ւ*) *пр.* достойный; *ш.* **անի** *լ* удостаивать.
Արի *ն*, **եա** *этнон.* н. арійцы, иранцы; **արի** *с.* ниже.
Արիարար *ի* *с.* соб. им. Ари-стаксъ: *Ар.* Ластивертскій, родомъ изъ мѣстечка Ластиверта, около Арцина, армянскій историкъ XI-го вѣка по Р. Хр.; сочиненіе его **Վանն անդրդն անդերդ** 'ի **յայտահան** **արդար** **ըստ արդեալի**, О несчастіяхъ, постигшихъ (Арменію) отъ окружающихъ насъ (армянъ) иноплеменныхъ народовъ обнимаетъ время отъ 989 г. по 1071 г. Изъ него заимствованы двѣ статьи *Хрестоматіи*, XVIII-ая и XIX-ая, объ по Венеціанскому изданію 1844 г., первая изъ XXIV главы (109—111 *стр.*), вторая изъ XVIII главы (81 *стр.*).

արի *ն*, **հան** *с.* кровь; пролитіе крови *Матѳ.* 23, 30.
արի *с.* **յայտահան**.
արի *п* *с.* серебро.
արի / **ան** *н*, *ի* *г.* бросать; 'и **զործ** *ш.* пускать въ дѣло, употреблять; *ш.* **ըստ** *л* *г.* лить воду; *л* *с.* твор. облить что *л.*; *ш.* **հանդերձ** надѣть одежду; *л* *с.* твор. одѣть что, **ողիկ** *ш.* **զուսպ** *ի* *г.* *г.* накинута овчина на плечи; *ш.* 'и **մէջ** вселять въ комъ.
արիարար *н*, *ի* *г.* презирать, пренебрегать; — *стр.* быть пренебрегаемымъ; — *пр.* *прич.* **արհամարհեալ** презрѣнный.
Արհա *ի* (*հ*) *с.* соб. им. Ариманъ.
արի *ш* (*հ, ի*) нар. свободный; открытый.
արի *н*, *ի* *г.* отпускать; посылать; — *пр.* *прич.* **արհակեալ** пущенный, безъ задержки.
արի *п* *с.* корень; *мн. ч.* корни, травы *М. Хор.* *Письмо Авт.*

Արի *ш* *с.* соб. им. Аршамъ, отецъ царя Агагя.
արи *ш* (*հ, ի*) нар. *с.* самецъ; мужчина *Быт.* 1, 27.
արи *н*, *ի* *г.* *с.* искусство; ремесло; занятіе, дѣло *Арист.*; чудо.
արи *н*, *ի* *г.* *ш.* *пр.* искусный; — *нар.* искусно.
арин *н*, *ի* *г.* *с.* мужество, доблесть.
арин *н*, *ի* *г.* *ш* (*հ, ի*) *с.* утренняя заря.
արիարար *н*, *ի* *г.* *ш.* изгонять; обращать въ бѣгство.
արիարար *н*, *ի* *г.* *ш.* обнаруживать, открывать.
Արи *ш* *с.* соб. им. Арташиръ.
арин *н*, *ի* *г.* *ш* *с.* слезы, *ед. см.* **арин**.
арин *н*, *ի* *г.* *ш.* *пр.* со слезами и воплемъ, *ш.* **ող** *г.* плача съ воплемъ и со слезами, плача навзрыдъ.
арин *н*, *ի* *г.* *ш.* *пр.* смѣшанный со слезами; слезный, со слезами.
арин *н*, *ի* *г.* *ш.* *пр.* извлекать, выщипывать.
арин *н*, *ի* *г.* *ш.* *пр.* наруж-

ный, внѣшній; — с. внѣшность.

արարար, нар. внѣ ш. արարար թեանն ար. внѣ царства Божьяго; воцѣ; ш. բան զարդին. вонѣ изъ сада Матѳ. 21, 39; снaружи Матѳ. 23, 27.

արարար, нар. внѣ 'ի բարեքն. внѣ города Вид. ст.; вонѣ; եկ արարար. выйди ко мнѣ! Вид. ст.

արարար, нар. извнѣ; — пр. внѣшній, чужой.

արարար, с. слеза; мн. см. արարար.

Արարար, геогр. н. Арцахъ.

արարար, с. царь.

արարար, ш (к, ф) пр. царскій, царственный.

արարար, с. мѣстопробываніе царя, резиденція ц.; столица.

արարար, բն, կան. с. царство.

արարար, ш (к, ф) с. пасущійся; мн. ч. кочевники Арист.; пастбища.

արարար, ш (к, ф) пр. старшій.

արարար, ш (к, ф) с. разбойникѣ.

արարար, բն, կան. с. разбой.

արարар, ш (к, ф) с. водоемъ; чанъ; купель.

արարар, межд. о горе! увы!

արар, ш (к, ф) с. село; мѣстечко.

արարар, բն, կան. с. преданіе.

արар, ш (к, ф) с. добыча.

արար-է, л. кончать, заключать.

արարար, ш (к, ф) и ф пр. приносящій радость; веселящій; обѣтованная (земля) Нерс. Благ.

արարар, ш (к, ф) с. евангеліе.

արարар, ш (к, ф) пр. евангельскій.

արարар, բն, կան. с. евангелистъ.

արарар, ш (к, ф) пр. благовѣстительный; радостный; вѣстникъ радости Трон. Сарг.

արарар, ш (к, ф) пр. покинутый, пустынный, пустой; — с. развалины.

արар-о см. въ концѣ словаря.

Р.

Բարեքն, ш (к, ф), н, ф и կա. с. жертвенникѣ; капище, кумирникъ Трон. Сарг.

բարեքն, բն, կան. пр. многоприносящій: плодородный; обильный.

բարեքն, բն, կան. пр. разноцвѣтный, разнообразный.

բարեքն, բն, կան. пр. толпящійся во множествѣ; բ. նի-զադը множество скрещающихся копій.

բարեքն, բն, կան. пр. нагроможденный въ большую кучу; — с. громадный сваль, груда.

բարեքն, բն, կան. ш, ար. л. размножаться.

բարեքն, բն, կան. ш (к, ф) пр. многократный; многообразный.

բարեքն, բն, կան. ш, ար. л. умножать, увеличивать.

բարեքն, բն, կան. л. сидѣть, садиться; помѣщаться.

բարեքն, բն, կան. пр. любвеобильный.

բարեքն, բն, կան. с. многочисленное потомство; многочисленныя дѣти.

բարեքն, բն, կան. с. множество; толпа.

բարեքն, բն, կան. пр. много, многие; բարեքն բան զանազան больше прежняго, բ. նախան բ. сильное, большое рвеніе Ф.

О Муш., բ. անգամ нѣсколько разъ Вид. ст.

բարեքն, բն, կան. с. чаша.

բարեքն, բն, կան. л. дѣлать; отдѣлять զինչ что л. 'ի օտ. отъ чего л.

բարեքն, բն, կան. ш, л. с. раздѣленіе; распря.

բարեքն, բն, կան. ш, л. и ф с. часть, доля; участь, удѣль Арист.

Աни.

բարեքն, բն, կան. см. բարեքն.

բարեքն, բն, կан. с. счастіе.

բարբարէ՛մ *м.* слагать, располагать.

բարբէ՛մ *м.* бить, ударять, поражать; *բ. ընդ միմեանս* биться другъ съ другомъ; *բ. յապտակի* бить по ланитамъ, заушать.

բամբուր, *ան* *с.* бамбирнъ, струнный инструментъ.

բայ *со.* но, а.

բանի *с.* слово; *բանք ևն ինձ ընդ քեզ* я имѣю сказать тебѣ нѣсколько словъ *Объ еп. Иоан.*; *'ի վերայ բ.* эпиграфъ *Хр.*; Слово (Богъ); дѣло, занятие; изреченіе; *բ. մարգարէին* реченное пророкомъ; *բ. մի* одно *Матѳ. 21, 24.*

բանական *ш (б, в)* *пр.* словесный *Хр.*

բանակէ՛մ *м.* располагаться лагеремъ.

բանասոր *ш (б, в)* *пр.* одаренный даромъ слова; разумный; мудрый *Хр.*

բանջար *ш, ո* *и* *ի* *с.* зелье *Быт. 1, 11.*

բանասիրտ *ш (б, в)* *с.* клеветникъ; діаволь.

բանասիրտ-ի-ն, *ան* *с.* клевета, навѣтъ.

բար-ի-ան, (*բձ*) *ի* *м.* поднимать; возвышать; *'ի բայ բ.* уничтожать; — *стр.* подниматься; быть отнятымъ *Матѳ. 21, 43,* б. уничтоженнымъ; прекращаться.

բար-ի, *ու* *с.* нравы; природа, характеръ.

Բարսեղ *б* *соб. им.* Варахія.

բարեբախտություն, *ի* *ср. ст.* счастливѣйшій, весьма удачный; самый лучший *Хр.*

բարեբախտի *пр.* счастливый.

բարեբախտի *пр.* счастливый.

բարեգործություն, *ան* *с.* благотѣіе.

բարեխոս *ш (б, в)* *и* *ի* *пр.* с. ходатай, заступникъ, *բ. ընդիմ առ աէր* быть ходатаемъ передъ Господомъ.

բարեկամ *ш (б, в)* *пр. с.* доброжелатель, пріятель, другъ.

բարեկիր *пр.* добродушный, веселый, радостный; бла-

гопріязненный; симпатичный *Ф. О Муш.*

բարեհաշիւէ՛մ *м.* распускать добрую славу *съ в. о комъ л.*; — *стр.* пользоваться доброю славою.

բարեան-ի-ն, *ան* *с.* баресманъ, барсомъ: *связка священныхъ вѣтвей, сръзанныхъ и собранныхъ по известному обряду, которую жрецы маздаиснъ (почитатель Ормузда) держалъ въ рукахъ при жертвоприношеніи.*

բարեբար *ш (б, в)* *пр. с.* благодѣтель, благотворитель.

բարե, *б* (*ու*) *пр.* хороший, добрый; *բ. է* хорошо *Быт. 1, 4;* — *ср. ст.* *լավ* лучший, лучше; — *с., особ. мн. ч.* *բարիք* добро, благо, доброе дѣло; польза.

բարեմ *нар.* хорошо.

բարեանմ *м.* сердиться; негодовать.

բարեհո-ի-ն, *ան* *с.* гнѣвъ.

¹ Բարձի *с.* подушка; почетное мѣсто; степень, старшинство.

² Բարձի *с.* бедро.

Բարձի-ր *ու* (*ու* *род.*) *пр.* высокий, громкій (голосъ).

Բարձրաբարձ *ш (б, в)* *и* *ի* *пр.* превысокій; высокий.

Բարձրաձայն *пр.* громогласный; громкій.

Բարձրանմ *м.* возвышаться.

Բարձրաշէն *пр.* высокопостроенный, высоко возведенный.

Բարձրաց-ի-ն, *ի* *м.* возвышать; поднимать.

Բարձրաւոր *пр.* Всевышній.

Բարձր-ի-ն, *ան* *с.* высота.

Բարդ-ի, *ի* *с.* нравъ, природа; природное свойство, врожденная способность, *մարդասէր բարդ* врожденная любовь къ людямъ.

Բարդ-ի-ն, *ան* *с.* добро, благо; *երկիր բարութեան* благословенная земля *Исх. 20, 12.*

Բարդան *ш (б, в)* *с.* виноградная лоза.

Բարդ-ի *см.* Բարդ-ի.

Բայ *ш (б, в)* *пр.* открытый; — *нар.* отдѣльно, вдали; *'ի*

բ. прочь *Обз еп. Иоан. II.*;
'*ի բացայ* или '*ի բացէ*
издали;—*բայ* '*ի* предл.
сз отл. крошѣ.

Բացարէն *ил.* откладывать,
отдѣлять; устранять, от-
брасывать *Вор. вѣ ч.*
пер.; снимать.

Բացարէն *ил.* излагать,
преподавать; объяснять;
отлагать, отдѣлять;—
стр. отдѣляться, отли-
чаться *Нерс. Ламбр.*

Բացարկանի *ш (б,р) с.*
(ἀπομνημόνευμα): достопримѣ-
чательное слово или
дѣло, *Համարակ* *բ.*
краткое изреченіе.

Բացարկանի *пр.* досто-
примѣчательное изреченіе.

Բացարկանի *ш (б,р) пр.* до-
статочный; *сз зависящимъ*
отъ него *неопр. накл.*:
способный, въ силахъ.

Բեթագէ *геог. н.* Виефагія.

Բեթեղ *ил.* ломать, раз-
бивать; сокрушать;—*стр.*
сокрушаться, надрывать-
ся (о сердцѣ)—*пр. прич.*

Բեկեալ изломанный, по-
битый.

Բեկեալ *ш (б,р) с.* ломаніе.
Բեկեալեան *см.* *Բեկեալեան*
Բեկեալ *ш (б,р) с.* бремя;
ноша.

Բերան *с.* ротъ; уста.

Բերդ *с.* крѣпость.

Բերեմ *с.* приносить;
բ. '*ի վերայ* приводить,
доставлять, производить;
—*н. прич. բերող* ви-
новникъ *М. Хор. О*
Тигр.;—*стр.* нестись,
мчаться, ѣхать '*ի վե-*
րայ на комъ *л.*

Բերեմ *ил.* радоваться, ве-
селиться; наслаждаться.

Բերեմ *ш (б,р) с.* прино-
шеніе; произведеніе, плодъ
Нерс. Благ.

Բեր *н л и н кол. ч.* де-
сятъ тысячъ; множество.

Բերանեայ *пр.* многооб-
разный; разнообразный.

Բերանայ *ш (б,р) пр.* деся-
титысячный; десятками
тысячъ, многочисленный.

Բեկեալեան *ш* *собс. им.* Ве-
ельзевулъ.

Բեկեալ *ш (б,р) с.* врачъ.

Բեկեալ *ил.* лѣчить, исцѣ-

лять;—*стр.* вылѣчивать-
ся, исцѣляться.

Բեկեալեան *ш (б,р) с.* лѣ-
чение; исцѣление.

Բեկեալ *равно производныя и*
сложныя сз բեր *см.*

Բեկեալ.

Բեկեալ *ил.* бить, вытекать
Себ.; изливать *Нерс.*
Благ.; произращать *Бы-*
тіе 1, 11.

Բեկեալեան *ш (б,р) с.*
физиология; глубокое из-
слѣдованіе || врожденный
даръ слова.

Բեկեալ *ш (б,р) пр.* коренной,
родной *Ф. О Муш.*; ту-
земный, мѣстный.

Բեկեալ *ш (б,р) пр.* при-
родный, коренной.

Բեկեալ *и*

Բեկեալ *ил.* обитать, жить.

Բեկեալ *ш (б,р) с.* обита-
тель, житель.

Բեկեալեան *ш (б,р) с.* жили-
ще, обиталище *Л. П.*
Письмо; населеніе, насе-
ленное мѣсто; поселеніе.

Բեկեալ [*բուկ*] *нар.* совѣмъ;
вовсе;—*пр.* весь, *զբու* -

սրն շահի *всѣхъ ихъ*
пріобрѣтаю *сз друзья*
Нерс. Ламбр.

Բեկեալ *с.* кругъ;—*пр.* круг-
лый; цѣлый, весь '*ի*
բոլորում *վայելալան*
Хр.;—*нар.* кругомъ, *սա-*
տեալ զինե բոլոր ок-
ружали меня со всѣхъ
сторонъ *Нерс. Благ.*; цѣ-
ликомъ, совершенно.

Բեկեալ *нар.* по общему
желанію, единодушно.

Բեկեալ *ил.* взывать; воз-
глашать, свидѣтельство-
вать; жаловаться.

Բեկեալ *с.* гнѣздо.

Բեկեալ *с.* растеніе, *Հովիտ*
զալարաբեր բուսոց у-
щелье съ зеленѣющими
растеніями.

Բեկեալ *пр.* цѣлый, весь;
—*нар.* вообще.

Բեկեալ *ш (б,р) и* *с.* про-
каженный.

Բեկեալեան *ш (б,р) и* *с.* по-
ражать проказою, насы-
лять проказу.

Բեկեալ *ил.* блистать,
какъ пламя; ярко сіять.

Բեկեալ *см.* *Փառաքան*.

9.

ᠱᠡᠨᠢᠭᠦᠰᠤ (**Г, Г**) **нр.** при-
страстившійся къ вину:

пьяница.

ՀԻՂԵՐ ռ և շ (Է, Ի) *с.* ночь:
'ի զԻՂԵՐԻ Է 'ի առ-
ընջեան *днемъ и ночью;*
մէջ զԻՂԵՐՅՅ, *равно մէջ*
զԻՂԵՐԻ *полночь.*

ՀԻՂԵՐԱՆԵՐ *пр.* любящій ночь,
ночной.

ՀԻՐԱՆԻՍ (Է, Ի) *пр.* знающій;
զ. ԷԼ *узнавать.*

ՀԻՐԷՏ, աջի *м.* знать, вѣ-
дать; понимать *Матѹ. 21,*
45; զԻՐԵԼԻ է *слѣдуетъ*
знать.

ՀԻՐԱՆԻՆԷ, Էան *с.* знаніе,
զ. առնեմ *давать знать*
Себ.; тв. զԻՐԱՆԻՆԷՐ
сознательно Нерс. Ламбр.

ՀԻՐ ռ *письмо; писаніе, особ.*
мн. ւ.—

ՀԻՐ-ժ ռ *книга; св. Писаніе*
Матѹ. 21, 42.

ՀԻՐԷՆ (Է, Ի), *особ. во мн.*
ւ. с. объятіе; лоно.

ՀԻՆՍՄ. ՀԻՆՍՄ.

ՀԻՆՐԻ *с.* находка; стяжа-
ніе; выгода, польза.

ՀԻՆԱՆՐԱՆ (Է, Ի) *пр.* глав-
ный.

ՀԻՆԱՆԻՆՆ *нар.* совершенно.

ՀԻՆԷՐ ռ *с.* голова; глава,
զ. առաջին 1-я глава, զ.
անկեան *глава угла, զԲԼ-*

խաբ *въ Хр. (стр. 47)*
есть, по всей вѣроят-
ности, описка перепис-
чика или опечатка Вен.
изданія, иначе, конечно,
слѣдовало бы отмѣтить
и основу-ш этого слова.

ՀԻՆՏ *м.* ходить; уходить;
'ի վերայ *զ.* проходить
по чему *л.;* отходить,
զինայ առ առաջած *По-*
уч. св. от.

ՀԻՆԱՆՆԱՆ (Է, Ի) *пр.* ход-
кій *Обз еп. Иоан.*

ՀԻՆԷՏ *м.* купить, покупать.

ՀԻՆԵՆՆ *м.* недост. ска-
жешь;—*нар.* почти.

ՀԻՆԱՆՆՏ *м.* красть.

ՀԻՆՏ [զոյ=զոլ] *м.* су-
ществовать, быть; *состав.*

ՀԻՆԵԼ *можетъ быть.*

ՀԻՆԵՆ ռ և ի *с.* цвѣтъ, краска.

ՀԻՆՐ *см. ՀԻՆՏ.*

ՀԻՆԷՏ *м.* кричать, ревѣть;
оглашать воздухъ кри-
комъ *Ел. Вит. арм. сз*
перс.

ՀԻՆԱՆԻՆՆ *с.* похвалы.

ՀԻՆԷՏ *м.* хвалить, превоз-
носить.

ՀԻՆԷՆՆ Էան և ի *с.* похвала.

ՀԻՆԱՆԻՆԷ, Էան *с.* похвала.

ՀԻՐԷՐ ռ *с.* дѣло, дѣйствіе,
զ. պատերազմին *военное*
дѣйствіе Арист. Ани,
битва; զ. զառնութեան
жестокое дѣло (бой) Ел.
Вит. арм. сз перс.

ՀԻՐԷՆԻՆԱՆ (Է, Ի) *пр.* дѣй-
ствіемъ, наглядный *Хр.*

ՀԻՐԷՆԷՏ *м.* дѣлать; творить
(грѣхи) *Вид. ст.; со-*
вершать; производить; сз
твор. составлять изъ чего
л.; работать *Исх. 20, 9;*
обрабатывать; զ. զոգոր-
մածութիւն *быть мило-*
серднымъ;—стр. творить-
ся; совершаться; проис-
текать; быть причинену.

ՀԻՆԱՆՐ-ժ *и геогр. н.* Гугары,
одинъ изъ пятнадцати
главныхъ округовъ Вели-
кой Арменіи, на грани-
цѣ сз Грузіею.

ՀԻՆԷՐ ռ *с.* любовь *ընդ* *къ*
кому л. Арист.; жалость.

ՀԻՆԱՆՐԷՏ *м.* собирать;—
пр. прикч. զուհարեալը
собравшіеся, слетѣвшіеся
Вор. сз ւ. пер.

ՀԻՆԱՆՐԱՆԻՆԷ, Էան *с.* соб-
раніе.

ՀԻՆԱՆՐԱՆ (Է, Ի) *пр.* цвѣт-
ной, разноцвѣтный; хо-
рошей масти, породистый
Обз еп. Иоан.; красивый,
прекрасный.

ՀԻՆԱՆՐԱՆ (Է, Ի) և ի *с.* пол-
чище, войско; отрядъ *см.*
ՀԻՆԱՆՐԱՆ; толпа.

ՀԻՆԱՆՐԱՆ *пр.* румяный.

ՀԻՆԱՆՐԱՆ (Ի'), ի *м.* на-
ходить;—*стр. оказы-*
ваться.

ՀԻՆԱՆՐԱՆԱՆ (Է, Ի) *с.* по-
вязка на лбу և на ру-
кахъ сз *словами изъ св.*
Писанія: хранилище.

ՀԻՆԱՆՐԱՆ *с.* верховое, вьюч-
ное животное: осель;
катырь; лошадь *Обз еп.*
Иоан.

ՀԻՆԱՆՐԱՆԷՏ *м.* возбуждать; 'ի
վերայ *զ.* в. противъ *кого л.*

ՀԻՆԷՐԷՏ *см. ՀԻՆԷՏ.*

ՀԻՆԷՏ *м.* писать, написать
сз *вин. о чемъ л.; пов.*
զրէ, զրէթէ *почти, какъ*
будто.

ՀԻՆԱՆՐԱՆ, Էա (ւ) *с.* поясъ.

դիւստիւս (*հ,ի*) с. над-
зиратель; епископъ.

դիւստիւս ил. осматривать;
— *пр. прич. դիւստիւս*
րեալ показавшійся *Вор.*
ვზ ч. *пер.*

դիւստիւս (*ի,ի*), *եան* с. ос-
матриваніе; созерцаніе,
соображеніе; мысль, на-
мѣреніе.

դիւստիւս и *и*, особ. во *мн. ч.*
с. положеніе; см. *դիւս*.

դիւստիւս (*հ,ի*) *пр.* пора-
женный бѣсомъ, бѣсно-
ватый.

դիւստիւս *пр.* совращенный
дьяволомъ, бѣсовскій.

դիւստիւս (*հ,ի*) с. облегчи-
тель, облегчающій.

դիւստիւս *пр.* ставшій
полубогомъ; сдѣлавшійся
героемъ.

դիւստիւս, ил. приходить въ
движеніе, въ смятеніе.

դիւս см. *դиу*.

դիւս (*ի,и*) *и,и* ил. ста-
вить, класть; *սաւորի* *դ.*
предлагать; *դ. 'ի վերայ*
съ *род.* возлагать на кого
л., *д. 'и* съ *вин.* возла-
гать на что л.; *ձեռն դ.*

'ի վերայ съ *род.* руко-
полагать *кого л., վերիցու-*
թեան ձ. դնեմ 'ի վե-
րայ. ք рукополагаю тебя
въ священники *Обз еп.*
Іоан.; *հ* взваливать *ձեզս*
'ի ձեզաց վերայ грѣхи
на грѣхи; *'ի մտի դ.*
мысленно, въ душѣ рѣ-
шать, заключать; уст-
раивать, *հանդէս դ.* уст-
раивать собраніе, соби-
раться *Хр.*

դիւս указ. м. этотъ же са-
мый, тотъ же самый (о
предметѣ, ближайшемъ
ко 2-му лицу).

դиу личн. м. ты; *'ի քեզ*
у тебя *Исх. 20, 10.*

դиу *пр.* незначи-
тельный, малый; краткій.

դиу, *ան (ուն)* с. дверь;
ворота; дворъ (*персид-*
скаго царя).

դиу, *եր* с. дочь.

դиу (*ի,и*) с. книжникъ;
чтецъ.

դиу (*ի,и*) и *и* с. садъ;
рай.

դиу, *եա (ւո)* *пр.* сосѣд-
ній; сосѣдъ.

b.

Եգիպտոս и
Եգիպտոս *этно. н.* Егры;—
геогр. н. Мингрелія.

Եգիպտոս, *ւո* *пр.* египтя-
нинъ; *Եգիպտոսաց*
ւոց земля Египетская
Исх. 20, 2; коптѣ (хри-
стіанинъ) *Нерс. Ламбр.*

Եգ см. *դիւս*.

Եգիպտոս *геогр. н.* Эдемъ.

Եգիպտոս *пр.* эдессіецъ,
քաղաք եգիպտոսաց го-
родъ Эдесса.

Եգիպտոս *геогр. н.* Эдесса.

Եգիպտոս (*ի*) с. вошь, бѣка.

Եգիպտոս, *եր* с. берегъ; край; пре-
дѣлъ.

Եգի и

Եգ со., если; или *Матѳ. 23,*
17; хотя *Թէ ոչ Կամուք*
Обз еп. Іоан., Թէ Լ
хотя бы *Нерс. Благ.;*
что, *ոչ Եգի* не то, что
или не то, чтобы или
нельзя сказать, что, *ոչ*

Եգիպտոս *էր, որ յաղ-*
թեաց *Ел. Бит. арм.*
съ *перс.*

Եգիպտոս, *ւո* *этно. н.* эѳи-
опъ.

¹ *Եգ* см. *Եգ*.

² *Եգ* *и,и*, особ. во *мн. ч.* с.
выходъ; *Եգ* восходъ,
востокъ *Геогр.;* Исходъ,
названіе второй книги
пророка Моисея.

Եգ *ան-եմ, Ի* ил. выходить;
исходить; удаляться; *Եգ*
ի,и б. быть уведену въ
плѣнъ; *Եգ* *ընդ* съ *вин.*
очутиться, оказываться
съ *кѣмъ л.*

¹ *Եգի* (*ի,и*) с. пришлецъ
Исх. 20, 10.

² *Եգ, Եգ* см. *Դիւս*.

Եգիպտոս (*ի,и*) с. прише-
лецъ; новообращенный,
անհեղ *Եգ* *մի* обратить
хотя одного *Матѳ.*
23, 15.

Եկեղեցի, եա (ւո) с. церковь.
Եկան см. Կանեմ.

Եկանաւի ա (Ե, Ի) с. образъ;
время; ритмъ; мелодія
Арист.

Եկանիւմ, է և. становить-
ся; быть, см. Էմ.

Եկեայր, род. աւր с. братъ;
монахъ Поуч. св. от.

Եկեայրաւանիւմ, եան с.
братоубійство.

Եկեայրաւանիւմ, եան с.
братолюбіе.

Եկեկի соб. им. Египтэ
или Елисей, армянскій
писатель V вѣка по
Р. Хр., известный глав-
нымъ образомъ, какъ ав-
торъ историческаго со-
чиненія Վան Վարդա-
նայ և Հայոց պատե-
րազմին О войнѣ съ пер-
сами армянъ подъ пред-
водительствомъ Вардана.
Изъ Исторіи Елисея
внесены въ Хрестоматію
два отрывка, начало
V-ой главы и описаніе
битвы на рѣкѣ Тіму-
тъ изъ VI-ой главы,
оба по Тифлисскому из-
данію 1879 года.

Եկեցի см. Եկանեմ.

Եկջ с. разрушеніе; опровер-
женіе.

Եկեկեւ, եա (ւո) пр. несчаст-
ный, жалкій.

Է՛ճ [էցի] և. быть, суще-
ствовать; аор. էցի, էցեր,
եա'ց и т. д. употреб-
ляется лишь въ каче-
ствѣ неотдѣляемаго вспо-
могательнаго, такъ սիր-
եմъ любить, аор. սիր-
եցի; когда же этогъ
глаголъ является отдѣль-
но, аор. и буд. онъ заим-
ствуетъ у глагола եղա-
նիմ; է որ—է որ, часть—
часть, одинъ — другой,
կողմ էր, որ յաղթեաց,
և կողմ էր, որ պար-
տեցաւ одна сторона по-
бѣдила, а другая была
поражена Ел. Бит. арм.
съ перс.; է сѣ неопр.
накл. можно, нужно, էր
տեսանել нужно было
видѣть; յանգիման եմъ
предстать, являться; сосл.
էցէ (ոչ—իցէ) неужели
не?

Եկերեմ և. бранить, поно-
сить.

Եկեղեցաւոր ա (Ե, Ի), — սուր
с. епископъ.

Եկան և. кипѣть; пылать;
вспыхивать.

Եկան, աւ (ու) с. ки-
пѣніе.

1 Է՛ն мѣн. м. я; զինեալ
զ—ինեալ.

2 Է՛ն см. Է՛ճ.

Եկան соб. им. Исавъ.

Եկ см. Կան.

Եկե см. Կեանեմ.

Եկան см. Կան.

Երանայր нар. быстро,
живо.

Երանայր пр. быстро до-
стигающій, быстро яв-
ляющійся на помощь.

Երանայր и

Երեկայր с. ребенокъ.

Երանայր ա (Ե, Ի) пр. бла-
годѣтель աւ сѣ вин.
кого л.

Երան ս. стадо; стая,
երան երան стаями, հո-
ւերան или համերան
всѣмъ стадомъ.

Երանայր ա (Ե, Ի) пр. бла-
женный, см. Կանանեմ.

Երանայր пр. преблажен-
ный, счастливый, завид-
ный.

Երանայր ա (Ե, Ի) с. цвѣтъ;
краска.

Երանեւ, եա (ւո) пр. бла-
женный.

Երանի пр. блаженный, Է.
իցէ պիտի блаженъ тотъ;
Է. սամъ называть, счи-
тать блаженнымъ,

Երանաւորեալ, եան с. бла-
женство; завидное каче-
ство, достоинство Хр.

Երանայր ա (Ե, Ի) с. узда.
Երանայր геогр. н. Араксъ.

Երանայր с. собраніе.

Երբ нар. когда; когда?

Երբեմ нар. нѣкогда.

Երբեմ нар. когда либо; въ
отриц. предл. никогда.

Երբ ս. пѣсня; յերբ ար-
հանեմъ воспѣвать; осмѣи-
вать.

Երբեմ և. пѣть; воспѣвать;
Է. բամբուրեալ пѣть подъ
струнный инструментъ
бамбирнъ.

Երբեմ, (ու) և. кля-
сться, посягаться 'ի сѣ
вин. чѣмъ л.

Երեկ с. вечеръ.

Երեկայր с. вечеръ.

Երեա ա (Ե, Ի), особ. мн. ч.
с. лице; поверхность.

Երեւնի Ի кол. ч. тридцать; самъ тридцать *Нерс. Благ.*
 Երեւելի, եւ (ւո) пр. кажу-
 щійся, видимый; знатный;
 известный.
 Երեւոյն — ան-է՛ս, և. являть,
 показывать.
 Երեւնի և. являться; пока-
 зываться; казаться.
 Երեւնի, ան (ու) с. явленіе,
 проявленіе.
 Երեւ, երեւ кол. ч. три.
 Երեւանի Ի кол. чис. три-
 надцать.
 Երեւանի երեւոյն (Ե, Ի) по-
 ряд. ч. тринадцатый.
 Երեւնի, չոքս և. идти.
 отправляться, Գ՛հեւ Ե.
 идти вслѣдъ за кѣмъ л.,
 слѣдовать сѣ род. за кѣмъ
 л., идти Գ՛հեւ Խան-
 արհի по пути.
 Երեւ ու, — ունի с. стар-
 шій; священникъ.
 Երեւ, ւ с. передняя лопат-
 ка, передняя нога (у жи-
 вотныхъ); ան երե око-
 ло, сопредѣльно *Геогр.*
 Երեւանի (Ե, Ի) с. юноша.
 Երեւոյնի, ան с. стар-
 шинство; первенство; санъ
 священника, священство.

Երեւոյն և Ի с. желѣзо.
 Երեւանի եւսу прил. долго жи-
 вущій, долготѣтній *Исх.*
 20, 12.
 Երեւոյն-է՛ս և. удлинять, уве-
 личивать.
 Երեւոյն (Ե, Ի) пр. длинный;
 продолжительный; — րնդ
 երկար долго; долгій,
 продолжительный.
 Երեւանի եւ-ր неопр. м. оба,
 тотъ, и другой.
 Երեւանի-նի, ան с. коле-
 баніе; сомнѣніе.
 Երեւ-ոյ Ի с. боязнь, страхъ;
 трепеть.
 Երեւնի Ի обыкн. во мн. ч. с.
 небо *Быт.* 1, 1; небеса
Быт. 1, 9; *архaic.* отл.
 Երեւանի сѣ неба.
 Երեւնի Ի с. земля; страна.
 Երեւանի ան-է՛ս, Ի և. по-
 кланяться.
 Երեւ-ոյ см. Երեւ-ոյ.
 Երեւոյն-է՛ս և. сомнѣваться.
 Երեւանի և пр. небесный.
 Երեւանի (Ե, Ի) пр. небес-
 ный.
 Երեւանի-է՛ս, եւս և. бояться
 Ի сѣ отл. кого л.
 Երեւանի երեւոյն (Ե, Ի) по-
 ряд. ч. двѣнадцатый.

Երեւնի кол. ч. два: склон.
 мнѣ во мн. ч. երկուք
 (им. и твор.), երկուք,
 երկուս (вин. и им.).
 Երեւ-է՛ս և
 Երեւ-է՛ն соб. ч. оба; и тотъ,
 и другой, Երեւոյն
 который изъ двухъ?
 Երեւանի-նի, ան с.
 раздоръ.
 Երեւանի-նի (Ե, Ի) пр. земле-
 дѣльческій; — с. земледѣ-
 лецъ.
 Երեւանի-նի (Ե, Ի) пр. земно-
 родный; человекъ.
 Երեւանի (Ե, Ի) пр. зем-
 ной.
 Երեւանի (Ե, Ի) и Ի поряд.
 ч. второй.
 Երեւանի-է՛ս Еровандянь,
 прозвище Тиграна, по М.
 Хор. означающее „Еро-
 вандовичъ“, т. е. сынъ
 Ерованда, на дѣлѣ же
 въ приводимомъ въ Хре-
 стоматіи отрывкѣ (20
 стр.) слово Еровандъ,
 обращенное въ имя отца
 Тиграна и потому снаб-

женное окончаніемъ *pat-*
ron. Եւն, есть эпитетъ
 (зэнд. raevand = e-rāvand)
 Тиграна (Tishtrya) и зна-
 чимъ — блестящій, луче-
 зарный.

Երեւանի-է՛ս *геогр. н.* Іеру-
 салимъ.

Երեւանի-է՛ս, ւո пр. іеру-
 салимскій, іерусалимецъ.
 Երեւանի (Ե, Ի) и Ի поряд.
 ч. третій.

Երեւանի-նի, ան с. Трои-
 ца.

Ե со. п; даже Ե ու քան
 Գ՛հրի Գ. О Муш.; а.

Ե-ն нар. только.

Ե-ն երեւոյն (Ե, Ի) поряд.
 ч. седьмой.

Ե-ն և Ի кол. ч. семь-
 десятъ, пишется обыкн.:
 եւ-ն [Եւնանի].

Ե и пр., т. е. сокраще-
 ніе въ письмѣ словъ Ե
 ույն и прочее.

Ե нар. еще; болѣе *Матѳ.*
 23, 39.

Եփր և *геогр. н.* Евфратъ.

[illegible]

таться на мѣстѣ, тол-
питься на мѣстѣ.
ⲕⲣⲓⲛⲁⲛⲁ ⲛⲁⲣ. пресмыкающій-
ся, ⲕⲣⲓⲛⲁⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ
ⲕⲣⲓⲛⲁⲛⲁ пресмыкающих-
ся съ живыми душами
Быт. 1, 20.
ⲕⲣⲓⲛⲁ и
ⲕⲣⲓⲛⲁ нар. какъ въ позднѣй-
шихъ памятникахъ вм.
классич. ⲕⲣⲓⲛⲁ и ⲕⲣⲓⲛⲁ.
ⲕⲣⲓⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ, ⲕⲣⲓⲛⲁ и. вырывать,
выщипывать Вор. въ ч.
пер.; спасать.
ⲕⲣⲓⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ и ⲕⲣⲓⲛⲁ с. оружіе;
доспѣхи.
ⲕⲣⲓⲛⲁ со. что Быт. 1, 4; съ
сосл. накл. чтобы Исх.
20, 12; когда, ⲕⲣⲓⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ
ⲕⲣⲓⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ Об-
еп. Іоан.; такъ какъ,
ибо Исх. 20, 11; см. 1ѣ.
ⲕⲣⲓⲛⲁ см. 1ѣ.
ⲕⲣⲓⲛⲁ и
ⲕⲣⲓⲛⲁ см. 1ѣ.
ⲕⲣⲓⲛⲁ предл. съ род. послѣ,
за; —нар. стылу; потомъ.
ⲕⲣⲓⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ и. раскаяваться.
ⲕⲣⲓⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ, ⲕⲣⲓⲛⲁ с. раская-
ніе; покаяніе.
ⲕⲣⲓⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ ⲕⲣⲓⲛⲁ нар. бодрый на
видѣ, съ радостнымъ ви-

- домъ; нарядный *Нерс.*
Благ.
 զարմանալ *м.* рѣзвиться,
 веселиться, наслаждаться.
 զարմանիլ *см.* արմանիլ.
 զր-р *пр.* даровой; пустой;
 'ի զր-р даромъ, на-
 прасно.
 զրաւանք, 'ի *пр.* тщеслав-
 ный; суетный, пустой.
 զրանալ *м.* оканчивать; —
стр. кончаться, прехо-
 дить (изъ жизни).

Է.

- է *см.* է՛.
 է՛ի (է,ի) *и* 'ի *с.* самка;
 женщина *Быт.* 1, 27.

- է՛լ *и* և *с.* оселъ; осли-
 ца *Матѳ.* 21, 2.
 1 էր *см.* է՛. — 2 էր *см.* 1բ.

Ը.

- Ը *см.* զ.
 ընշակի, եւ (և) *пр.* же-
 ланный.

- ընշակալ *м.* ловить, хватать;
стр. быть пойману, по-
 падаться; б. охвачену,

- աշիւ ըմբռնեալ *охва-*
 ченный ужасомъ, ըմբռ-
 նեալ *сз вин.* ох-
 ватилъ кого *л.*
 ըմբռնի, եւ (և) *равно во*
мн. ч. с. питье, напи-
 токъ.
 ըմբռնի, արբի *м.* пить *нов.*
поздн. ըմբռն *сз.* клас-
 сич. արբ *Поуч. сз. от.;*
 — *пр. прим.* արբեալ *вы-*
 пившій; пьяный.
 ըմբռն *предл. сз род.* за что
л., по чему л.; вмѣсто,
 за, изъ-за *Объ еп. Иоан.;*
сз дат. вмѣстѣ съ, ըմբռ-
 նեալ *вмѣстѣ съ нимъ*
Объ еп. Иоан.; *сз твор.*
подъ чѣмъ л.; сз вин.
 въ, ըմբռնի *въ мыс-*
 ляхъ, въ душѣ, мыслен-
 но; по, на ըմբռնեալ
 անդամ *по всѣмъ чле-*
 намъ, на всѣхъ членахъ
Объ еп. Иоан. II; ըմբռ-
въ сз вин., по направ-
ленію къ, ըմբռն Մար-
Геоорг.; *сз кѣмъ л., ըմբռ-*
միմեանս другъ съ дру-
 гомъ, между собою.
 ըմբռնալ զանազան զանազան *и* ըմբռնալ *м.*
 расширять.

- ըմբռնալ *м.* расширять.
 ըմբռնի *сз.* ըմբռնի
 ըմբռնի (է,ի) *пр.* про-
 тивный; противоположный,
 ըմբռնիմեանս *сз τοῦ ἐναντίου*
Хр.

- ըմբռնի *сз.* 1բ.
 1 ըմբռնի *нар.* повсюду;
 вообще; отсюда *прила-*
гательное:
 2 ըմբռնի *и* 'ի, *равно*
согл. р пр. повсемѣстный,
 вселенскій; общій.
 ըմբռնի *пр.* пустой, тщет-
 ный; — *нар.* напрасно, по-
 пусту *Вид. см.*

- ըմբռնի, ըմբռնի *неопр.*
 ըմբռնի *м.* принимать;
 одобрять.
 ըմբռնի (ը) *м.* бѣгать;
 поступать *Нерс. Ламбр.*
 ըմբռնի (ը) *м.* чи-
 тать.

- ըմբռնի, եւ *с.* ужинъ; пир-
 шество *Матѳ.* 23, 6.

- ըմբռնի *и*
 ըմբռնի *м.* подносить, да-
 рить.

- ըմբռնի (ը) *м.* бросать,
 повергать; ըմբռնի *м.*
 бросаться, кидаться; 'ի
 բաց ըմբռնի *отбрасывать;*

Ընկ. 'ի և մի առ ի ս. ան.
предоставлять кому, Ըն-
կեա առ աստուած զհո-
գրս քո предоставь Богу
заботиться о тебѣ; ср. ան-
կանի.
Ընկեր ա (ե,ի) с. товарищ;
близній Исх. 20, 14.
Ընկն-է՞ս և. подставлять но-
гу; ниспровергать; одо-
лѣвать.
Ընկն-է՞ս և. вручать, пере-
давать; преподавать Хр.
Ընկն-դ-է՞ս и
Ընկն-դ-է՞ս և. пускать ростки;
разрастаться; 'ի վեր Ընձ.
расти, подниматься вверхъ.
Ընկն-դ см. Ընկ.
Ընկանի, եա (ւո) пр. до-
машній, семейный, мн. ч.

домашніе, семья; родст-
венный, близкій, ручной,
укрошенный.
Ընկն-ի ու ի пр. избранный;
Ընկիր Ընկիր избран-
ный изъ избранныхъ.
Ընկն-է՞ս և. выбирать, из-
бирать; — н. прич. Ըն-
րող разбирающій, раз-
биратель; — пр. прич.
Ընկրեալ избранный, от-
борный.
Ընկ' см. ան.
Ընկ' см. ան.
Ընկ предл. сз дат. по Быт.
1, 11, քա զործոյ по
дѣламъ Матѳ. 23, 3; по,
передъ лицомъ Быт. 1,
20; со стороны Георг.
Ընկ' см. ան.

Թ.

Թագ ա (ե,ի), ի և ո с.
вѣнецъ, корона, Թագիդ
աշտիճան см. աշտիճան;
вѣнокъ.

Թագաւոր ա (ե,ի) с. вѣнце-
носецъ; царь.
Թագաւոր-է՞ս և. царство-
вать; воцаряться.

Թագաւոր-է՞ս և. толковать;
воцарять, ставить царемъ.
Թագաւոր-է՞ս, եան с.
царствованіе; царство; ти-
тулъ царя: царствен-
ность, իւր Թ. его Ве-
личество Арист. Ани.
Թագ-է՞ն, եա (ւո) с. ца-
рица.
Թագաւոր եան и ի с. пря-
таться: скрывать, укрыва-
тельство; անկիւն Թա-
գրաւոր потаенный уголъ.
Թագ-է՞ս և. скры-
вать.
Թագ-ի թ ի с. скука, печаль.
Թագ-է՞ս և. погребать, хоро-
нить.
Թագ-ի ա (ե,ի) с. сѣдло.
Թագ-ի-ն, (յ) ի և. мочить;
обливать Арист. Ани.
Թագ-ի-ր, ուն (ու род.) пр.
густой; плотный; частый.
Թագ-ի-ր-ի-ր пр. густой и
частый, Թ. բարձրու-
թեամբն (нива) вздыма-
ясь густою массою ко-
лосьевъ Арист.
Թագ-ի-ր-ի-ր ա (ե,ի) пр. ту-
поумный.
Թագ-ի-ր-է՞ն, եան с. гу-
стота; плотность; масса.

Թագաւոր-է՞ս և. толковать;
переводить; — стр. быть
толкуемому, переводиму; оз-
начать.
Թագաւոր-է՞ս нар. ниспро-
вергаясь и валяясь, զԹա-
գաւոր խաղալ սողալ
վերաւորան (видя,) что
раненные падали, какъ
подкошенные, и ползли
Ел. Бит. арм. сз перс.
Թագ-է՞ս և. опораживать;
выливать; 'ի բայ Թա-
գեալ спадать прочь Обз
еп. Иоан. II.
Թագ-ի-ր пр. порожній, пу-
стой; сз отл. лишённый,
безъ кого или чего л.
Թագ-ի-ր см. Թագ-ի-ր.
Թագ-ի-ր нар. можетъ быть,
авось.
Թագ-ի-ր ի с. лепестокъ; листь.
Թագ-ի-ր с. крыло, աջ Թ. пра-
вое крыло.
Թագ-ի-ր-է՞ն, пр. прич. եալ և.
расправлять крылья; по-
трясать крыльями.
Թագ-ի-ր-ի-ր ա (ե,ի) пр. разѣ-
кающій воздухъ крыльями.
Թագ-ի-ր ա (ե,ի) пр. кры-
латый, пернатый Быт.
1, 20.

вертаго рода *Исх.* 20, 5; *сз вин. же замѣняетъ то дат.* 'ի Ժիրդ чело-
вѣку, *то твор.* 'ի ձայն
звукѣмъ; *сз отл. изъ* 'ի
բաղաբէ 'ի բաղաբ изъ
города въ городъ; *сз*
(откуда), յերկնից *сз* не-
бесъ *Матѳ.* 21, 25; пос-
лѣ, յառաջին պայծառ
և գեղեցիկ զարդուցն
послѣ прежнихъ блестя-
щихъ и красивыхъ наря-
довъ *Арист.*; *въ сз вы-*
раженіи 'ի սկզբանէ *въ*
началѣ *Быт.* 1, 1, *соб-*
ственно: *сз* начала.

իբր нар. какъ, *полная форма:*
իբրեւ [ի + բր] *со. какимъ*
образомъ; какъ, բերե
գիրու; *когда.*

ի ի с. ехидна.

իս և притяж. м. мой.

իմանալ *ил. понимать;* уз-
навать.

իմար *и с. смыслъ;* поня-
тіе; мысль *Хр.*

իմարանի բ և (հ, ր) с. лю-
бомудрецъ, философъ.

իմարանի բ և (հ, ր) *пр.*
философскій.

իմարանի բ և (հ, ր) *с.*

философія; *мн. ч. плоды*
занятія философіею *Хр.*
իմարանի բ *и с. сравн. ст.*
мудрѣйшій.

իմարանի և *пр. мудрый;*—
с. мудрецъ.

իմարանի և, եան *с. муд-*
рость.

իմ [ի + ման] *неопр. м. нѣчто;*
вслѣдъ за именами, рав-
но глаголомъ իմն *являет-*
ся частицею, которая
своею неопредѣленностью,
смотря по тексту, уси-
ливаетъ или, напро-
тивъ, ограничиваетъ зна-
ченіе предшествоващаго
слова, и тогда лишь от-
части представляется
возможность сохранить
его въ русскомъ перево-
дѣ, замѣняя выраже-
ніями въ родѣ: по ис-
тинѣ, именно или до из-
вѣстной степени, почти,
пожалуй и т. п.

իմն *склоняется во мн. ч.*

իմն-ի և

իմն-ի, և և ան (ինամբ)
кол. ч. девять.

իմն-ի և (հ, ր) *поряд. ч.*
девятый.

ինն *см. 1-е.*

ինն *неопр. м. что либо;*—
вопр. что? որ ինն *см.*
որ; ինն որ=որ ինն;
որպիսի ինն *какъ напри-*
мѣръ; ոչ ինն *несколько*
не, никакъ не; է ինն
ничего; զինն *что* *Исх.*
20, 17; զինն պն բանք
իցեն *что это за слова?*
Объ еп. Иоан.; нѣчто, պն-
առի ինն *զի* ևն *Объ еп.*
Иоан., ինն *иногда замѣ-*
няетъ частицу իմն *въ*
сѣ значеніи именно, поч-
ти и т. п. см. подѣ
этимъ словомъ; имуще-
ство, особ. во мн. ч.:

ինն-ի, *и с. имущество, бо-*
гатство.

ինն, եան *опред. м. самъ;*
себя, յինքեան *въ себѣ*
Быт. 1, 29; *զինքն* *его*
Почт. св. от.

իննանիւն-ի և, եան *с. са-*
модержавіе; твор. само-
державно.

իշնան և (հ, ր) *с. прави-*
тель; князь; իշնան աշ-
խարհի *топархъ* *М. Хор.*
Письмо Авт.

իշնան-ի և, եան *с. уп-*

равленіе *Быт.* 1, 16;
господство, княжество;
власть *Матѳ.* 21, 23.

իշն-էս *ил. владычествовать*
сз род. надѣ кѣмъ л.
Быт. 1, 26; *управлять*
сз род. чѣмъ л.

իջնան-էս, *и л. спускаться;*
сходить; слѣзать; сли-
ваться 'ի *сз вин. куда*
л. Вид. ст.

իջն-ի և, *и л. застав-*
лять спускаться; сводить,
тащить внизъ сз чего л.

իս *см. 1-е.*

իս нар. по истинѣ, въ са-
момъ дѣлѣ; — *со. же*
Матѳ. 21, 26; *а, но.*

իսկիւն *см. սկիւն.*

իսկիւն нар. тотчасъ, немед-
ленно.

իսկիւն *см. սկիւն.*

Իսրայէլ *этн. н. Израиль.*

իր և (հ, ր) *с. вещь, дѣло;*
обстоятельство.

իրար իրար և (հ, ր) *пр. раз-*
сматривающій что либо,
пристально разглядываю-
щій, разглядѣвшій *Вор.*
въ ч. пер.

իրան-ի և, ան [իր] *с. действ-*
тельность, правда:

порядокъ; обычай; право;
правосудіе.

* Իրեւոր ի, особ. во мн. ч.

м. другъ друга, взаимно.

Իջեւ см. Իճ.

Ի-իւ см. Ի+.

Ի-ը ս. масло; елей.

¹ Ի-րոք прит. м. suus, свой;
его.

² Ի-ր 6м. Ի-րոյ, равно—

Ի-րեան лич. м. sui, sibi,
себя, себѣ и пр. (о

третьемъ лицѣ); отл.

Ի-րիւմի отъ него, род.
мн. ч. Ի-րիւմից ихъ.

Ի-րեանց Ի-րոք неопр. м.
каждый.

Ի-րեանց Ի-րոք пр. при-
надлежащий, присущій
ихъ костюму.

Ի-րոյն прит. м. suus, его
собственный.

Ի+ [Ի] неопр. м. пѣчто;
тв. Ի-իւր Ի-իւր кое чѣмъ.

Լ.

Լ-ան լл. плакать.

Լ-անցիւմի см. Լ-անցիւմ.

Լայն Ի пр. широкій.

Լայն-էն լл. расширять.

Լայն-իւն, Լան с. шири-
на; ширь, Լիւր Լ-երիւն
во всю ширь страны.

Լայն-իւր Լ-այն см. Լ-այն-
իւն.

Լայն-իւր, Լ-п этн. н. ла-
тинянинъ; католикъ Нерс.
Ламбр.

Լայ Ի с. тетива.

Լ- см. Լայրի.

Լ-անցիւմ Ի ср. ст. лучший;
наилучший.

Լ-ան, (р)ան(Ի) с. гора.

Լ-անցիւմ Լ-ան (Ի) с. гор-
ная равнина; гора и до-
лина, Լ-անցիւմ Լ-
անցիւմ Լ-անցիւմ Լ-
անցիւմ Լ-անցи Լ-
անցи разсыпались и раз-
сѣивались по горамъ и

доламъ въ недоступныхъ
ущелияхъ Ел. Бит. арм.
сз перс.

Լ-ո пр. полный сз тв. че-
го л.;—нар. исполнѣ, со-
вершенно.

Լ-ի/ի-է, буд. Լ-իցիւմ, пов.
Լ-եր, неопр. Լ-իւն нед.
լл. становиться, быть;
случаться, удаваться
Матѳ. 23, 15.

Լ-իւր с. полнота, Լ-իւր Լ-
иւր во всей своей, его
полнотѣ.

Լ-անցիւմ пр. налагающій иго,
порабощающій.

Լ-անցи (Ի) с. коромысло.

Լ-անցи, (г)ի, Լ-ից լл. на-
полнять; Լ-ից Լ-անցիւմ
Լ-իւն (молва) охвати-
ла всё мѣста; Լ-անցиւմ
занимать посѣвомъ, за-
сѣвать; исполнять (сло-
во); дополнять Матѳ.
23, 32; Ի сз вин. сы-
пать во что л.;—стр.
быть наполнену.

Լ-անցи (Ի) с. купаль-
ня, купанье.

Լ- нар. только.

Լ- с. свѣтъ, Լ-անցи Бит.
1, 4 есть вин. сз мѣст.

суфф. Լ, въ данномъ
случаѣ имѣющимъ зна-
чение опред. члена.

Լ-անցи, Լ-ի լл. мыть;
омывать.

Լ-անցи см. Լ-անցи.

Լ-անցи с. ярмо; иго.

Լ-անցи-Լ-ի, Ի լл. развя-
зывать; Լ-անցи разрѣ-
шать, нарушать постъ
Поч. св. от.; отвязы-
вать.

Լ-անցи (Ի) пр. молчали-
вый.

Լ-անցи (Ի) пр. даю-
щій свѣтъ; Լ-անցи Ի
сз вин. свѣтить на что
л. Бит. 1, 17.

Լ-անցи (Ի) пр. свѣт-
лый, свѣтящій;—с. свѣ-
тило Бит. 1, 14.

Լ-անցи-Լ-ի, Լ-ан с. ос-
вѣщеніе.

Լ-анցи Ի и Լ луна, мѣсяцъ.

Լ-анցи и Ի с. слухъ, мол-
ва, вѣсть.

Լ-анցи-Լ-и, Լ-ан с. слухъ; уши.
Լ-анցи, (Լ-ан) Լ-ан, Լ-ан լл. слу-
шать; выслушивать Матѳ.
21, 33; слушать; пре-
намтно: слышать и ви-
дѣть, Լ-ан (въ смыслѣ Ի

լսել или (լսելով) слыша
и видя *Ел. Бит. арм.*
сз *перс.*

լսելու *см.* լսում.

լսելի *см.* լսում.

լսելի-է՞, (ի') *ի* *м.* остав-
лять; пренебрегать; — *стр.*
ослабѣвать; отчаяваться;
обмирать; — *пр. прич.*
լսելի обмерший, лишив-
шийся чувствъ.

լս.

լսելի-ութիւն, *կան* *с.* не-
зрѣлость; неопытность.

¹ Լսելի *с.* прудъ; стоячая
вода; берегъ съ застоива-
шеюся у него водою,
վանակ լսելիցն յորդա-
հանն յստակաղցն աղ-
բերացն стоячая вода у
береговъ чистыхъ, обиль-
но текущихъ источни-
ковъ *Вор. өз ч. пер.*

² Լսելու, *ս.* и *ի* *с.* игра;
смѣхъ, насмѣшка.

Լսելում *м.* прыгать, ска-
кать; плясать; играть;
ринуться; двигаться, ше-
ствовать; *см.* Լսելում
Լսելում Լսելում.

Լսելում-ութիւն, *կան* *с.* миръ,
спокойствіе.

Լսելում *м.* скакать, рѣз-
виться.

Լսելում-է՞ *м.* нарушать;
портить.

Լսելում-է՞, *սցի* и *սցայ* *м.*
завидовать.

Լսելի *с.* крестъ.

Լսելում-սցայ *пр.* замучен-
ный на крестѣ.

Լսել-է՞ *м.* распинать; — *пр.*
прич. լսելի распятый.

Լսելի *пр.* смѣшанный; —
нар. безпорядочно, безъ
разбора.

Լսելում-սցայ *пр.* распут-
ный.

Խառն-է՞ *м.* мѣшать, смѣ-
шивать; путать; — *стр.*
быть смѣшану; вмѣши-
ваться; сообщаться, имѣть
общеніе.

Խառնում-է՞ *м.* устраи-
вать козни, обманывать;
— *пр. прич.* խառնա-
ւանեալ злокозненно, ко-
варно.

Խառնելի *пр.* желтоватый,
рыжий; золотистаго цвѣ-
та, бѣлокурый *М. Хор.*
О Тигр.

Խառնի *с.* тьма.

Խառնի *пр.* мрачный, тем-
ный.

Խառնել-է՞ *м.* мѣшать; пре-
пятствовать; прекращать;
— *стр.* быть прекраще-
ну; переставать, изся-
кать.

Խառնել-ութիւն, *կան* *с.* из-
нѣженность; слабость; хо-
тя это слово образовано
отъ —

Խառնելի *с.* и *ի* *пр.* из-
нѣженный; слабый; но
форма —

Խառնել-ութիւն, *կան* *с.* безъ
ослабленія звука *է* въ *է*
(или *ի*) въ неударенномъ

слогѣ, есть вулгарное
правописание *см.* Խառնել-
ութիւն.

Խառնել *м.* стричь.

Խառնի *с.* стрекало.

Խառնել-է՞ *м.* осмѣливаться,
отваживаться.

Խառնել-ութիւն, *ի* [խոռ-
глухой] *м.* оглушать.

Խառնել [խոռ-
копаніе] *м.* вы-
рывать; исторгать; 'ի *բաց*
ի. срывать.

Խառնի *с.* забота; попеченіе.

Խառնել-է՞ *м.* заботиться; не-
щись; — *н. прич.* խառնող
воспитатель *Хр.*

Խառնել-է՞ *м.* щадить 'ի *сз*
вин. что л.

Խառնում *м.* радоваться, ве-
селиться.

Խառնում-ի *с.* веселый, радостный.

Խառնելի *с.* исканіе; просьба.

Խառնել-է՞ *м.* искать, արհիւ
ի. взыскивать кровь,
мститъ; требовать, про-
сить; стараться *Матѳ.*
21, 46.

Խառնում-ի *с.* прошеніе;
просьба.

Խառնելի *и* *ի* *с.* яблоко.

Խառնել-ութիւն, *կան* *с.*

разумъ; благоразуміе; *тв.* разумно.
 խոհակեր *ш* (*х,р*) [*см.* **խոհակար*] *с.* поваръ;
 'ի խոհակերացի изъ кух-
 ни *Поч. св. от.*
 խոհեմագոյն *ի* *ср. ст.* муд-
 рѣйшій.
 խոյ խոյ-է՛ս *ил.* закалывать;
 убивать.
 խոյ խոյ-մն, *шն* *с.* избіе-
 ніе; умерщвление.
 խոնարհ *ш* (*х,р*) *и* *ի* *пр.*
 низкій; краткій *Вид.*
ст.; 'ի խոնարհ՝ внизу.
 խոնարհ-է՛ս *ил.* преклонять
 колѣна *Обз еп. Иоан.*;
 обыкновенно имѣетъ то
 же значеніе, что—
 խոնարհեցո՞ւմ-է՛ս, *ի* *ил.*
 унижать.
 խոնարհ-ի՛ս *ил.* быть унижен-
 нымъ, кроткимъ; смирять-
 ся *Вид. ст.*
 խոնարհ-ի՛ն, *хшн* *с.* низ-
 кость; покорность, кро-
 тость, смиреніе.
 խոյարս *ш* (*х,р*) *с.* маль-
 чикъ; юноша.
 խոյան-անի՛ս *ил.* быть запу-
 щеннымъ, невоздѣлан-
 нымъ.

խոստան-է՛ս *и*
 խոստան-ի՛ս *ил.* признавать,
 խ. զգարառ-թիւն при-
 знавать себя побѣжден-
 нымъ;—*стр.* быть при-
 знану.
 Խոսրով *ш* *соб. им.* Хосрой
 II Парвизъ, персидскій
 царь (590—628).
 խոսր *п* *с.* трава.
 խոսր-ի՛ս *ил.* отклоняться,
 отступать, խ. առ իրեա-
 րրս уступать другъ дру-
 гу *Вид. ст.*; заблуждать-
 ся; сбиваться съ пути ||
 приближаться.
 խոսրմակի՛ր *нар.* поперекъ.
 խոսր *п* *пр.* глубокій, 'ի խոր
 глубоко.
 խոսրմանի՛ր *ш* (*х,р*) *пр.* хит-
 рый, коварный.
 խոսրմ *ш* (*х,р*) *с.* палатка;
 храмъ *Нерс. Влаг., стр.*
 58.
 խոսր *п* *с.* власяница, вре-
 тище.
 խոսրանի՛ր *пр.* одѣваю-
 щійся въ власяницу, но-
 ситель вретѣща *Ф. О*
Муш.
 Խորե՛նացի՛, *п* *соб. им.* Хо-
 ренскій, прозвище ар-

мянскаго историка *V о.*
Моисея, происходившаго
изъ неизвѣстнаго нынѣ
мѣстечка Խորեմի՛ս или
Խորե՛նի՛ս. Такъ какъ Խ.,
равно сокращеніе его Խ=Է
въ фонетикѣ армянскаго
языка является равно-
значащимъ звука ւ, то
Խորեմի՛ս или Խորե՛նի՛ս
можно признать лишь
диалектической раз-
новидностью названія Խ-
ումի՛ս, мѣстечка близъ
Муша (въ Турецкой Ар-
мени); въ пользу этого
отождествленія говоритъ
мѣстное преданіе: въ
монастырѣ св. Апосто-
ловъ, около Хоронка, по-
казываютъ могилу Мо-
исея и его брата Мамбрэ
(Ad. Baumgartner, Ueber
das Buch «die Chrie»,
стр. 457, прим. 1); см.
Մովսէս.
 խոր-ի՛ս *ил.* думать; рассу-
 ждать *Матѳ. 21, 25; за-*
 мышлять.
 խորհո՞ւմ-ի՛ս *с.* совѣтъ. խ.
 'ի մէջ անկում՝ совѣ-
 щаться, обсуждать; раз-

сужденіе; мысль, грѣ-
 ховная мысль *Поч. св.*
от., стр. 14 и 15; на-
мѣреніе; тайна, таинство.
 խորհրդաւոր *ш* (*х,р*) *пр.*
 таинственный, имѣющій
 таинственный смыслъ
Нерс., стр. 58, идѣ рѣчь
о мистическомъ числѣ 70.
 խոր-ի՛ս *ил.* 'ի *сѣ* *отл.* ук-
 лоняться отъ чего *л.*, осте-
 регаться; стѣсняться, сты-
 дится чего *л.*
 խորհու՞մն, *шн* (*пн*) *с.*
 разрываніе, сокрушеніе,
 խ. աղեղանք *Ел. Вит.*
арм. сѣ перс.
 խոյ-է՛ս *ил.* прокалывать,
 пронзить; ранить;—*пр.*
прич. խոցեալ исколотый,
 раненый.
 խո՞ւմ-ի՛ս *и* *п* *с.* суматоха,
 смятеніе.
 խո՞ւմ-ի՛ս *ил.* приходить
 въ смятеніе; трепетать.
 խո՞ւմ-ի՛ս *с.* собраніе, соеди-
 неніе, խ. անկել соеди-
 няться, сшибаться; толпа.
 խո՞ւմ-ի՛ս *ил.* волновать, сму-
 щать;—*стр.* волноваться,
 смущаться 'ի վերայ по
 чему *л.*

խո-տնո՞ւմ լ. быть частымъ,
густымъ; тѣсниться, ծաղ-
առ ծաղա խոսցեալ
люди тѣснились другъ къ
другу *Ел. Бит. арм. сз
перс.*

խոխոխոսիք *пр.* благодуш-
ный, веселый.

խոխո-տնո՞ւմ լ. роскошест-
вовать; наслаждаться; ве-
селиться.

խոխոխոսո՞ւմ-ի՞ն, եան с.
пиршество.

խոխոս *սл. с.* поученіе; со-
вѣтъ.

խոխոսեալ-ի՞ն, եան с.
наставленіе, поученіе.

խոխո-ե՞մ լ. поучать առ
сз *вин. чему л.*, настав-
лять; показывать.

խոխոսո՞ւմ-ի՞ն, ա с. кичливость,
заносчивость.

խոս-ե՞մ լ. говорить, խա-
սեցաւ ընդ ժողովուրդի
сталъ говорить народу
Матѳ. 23, 1.

Թ.

Թագ-ե՞մ լ. *восходить,*
свѣтитъ 'ի сз *вин. надъ
чѣмъ л.*

Թաթան-ե՞մ լ. колыхаться;
быть зыбкимъ.

Թաթի-ե՞մ լ. скрывать, по-
крывать; — *стр.* скры-
ваться.

Թաթիյի՞ր с. покрывало.

Թաթո՞ւմ *пр.* скрытый, тай-
ный, 'ի ծ. тайно.

Թափ *ш (է,ի) и սл. с.* отвер-
стіе, щель; — *пр.* просвер-
ленный, сз течью *Вид.
ст.*

Թափ-ե՞մ լ. просверливать;
разверзать.

Թաղի՞ն (սլն), ա (է,ի) и
ս с. цвѣтокъ; ծ. Հա-
սաղի՞ր цвѣтущій возрастъ.

Թաղապարտ *ш (է,ի) и ի
пр.* украшенный цвѣтами;

разноцвѣтный *Вор. сз и.
пер.*, расписанный.

Թաղալեց *пр.* полный цвѣ-
товъ, усѣянный, покры-
тый цвѣтами.

Թաղալիք *пр.* произраща-
ющій цвѣты.

1 Թաղի-ե՞մ и
Թաղեցո՞ւյ յան-ե՞մ, ի լ. ра-
спускать, дать цвѣсти;
украшать.

2 Թաղի-ե՞մ и
Թաղի-ե՞մ լ. цвѣсти; быть
цвѣтущимъ; красоваться.

Թաղ-ը, սл и եր с. смѣхъ,
насмѣшка; посмѣшище
Вор. сз и. пер.

Թաղալիք *ш (է,ի) пр.* смѣш-
ной.

Թաղի՞ր с. край; окраина,
Թաղից բնակութեանց
у окраинъ населенныхъ
мѣстъ; Թաղիւ Ե Թաղիւ,
Թաղ 'ի Թաղ отъ края
до края.

Թաղալեք *пр.* полный отъ
края до края; — *нар.*
вполнѣ отъ края до края,
на всемъ протяженіи.

Թանկայ *см. Ծանկեմ.*

Թանո՞ւյ յան-ե՞մ, ի *гл.* озна-

чать, показывать; возвѣ-
щать, сообщать.

Թան-ը, սլն (*սл. род.*) *пр.*
тяжелый; ծ. Համարիմ
тяготиться сз *вин. чѣмъ
л.*; Թանր Թանր важнѣй-
шій, Թանր Թանր օրինաց
важнѣйшее въ законахъ.
Թանալ-տնո՞ւմ լ. знако-
миться, узнавать.

Թան *սл. с.* дерево.

Թանայի՞ր с. рабъ, слуга.

Թանայ-ե՞մ լ. служить.

Թանայո՞ւմ-ի՞ն, եան с. раб-
ство.

Թեթ-ե՞մ լ. бить, поражать.
Թեր *с.* *пр.* старый; — *с.* ста-
рикъ; старѣйшина *Матѳ.*

21, 23; старецъ: „Ви-
дѣніе старца“, VI-ая
статья *Хрестоматіи*,
заимствована изъ XVIII
главы Վան Հոգեւո՞ւ Ե
նշանագրեաց Հարցն Объ
отцахъ ясновидцахъ и
чудотворцахъ *патерика
Венеціанскаго изданія
(Վարք Հարանց Են,
1855, томъ II, стр.
374—375).*

Թեթալ-ե՞մ լ. смѣяться; на-
смѣхаться; о морь: улы-

հորի с. борозда; канавка.
հորհանել ил. опрокидывать
Матѳ. 21, 12, разру-
 шать.
հորհանելու (*հ,ի*) с. сокру-
 шитель.
հորհայ+ георг. н. Корд-
 чайкъ.
հոր/նել, *հայ* ил. гибнуть,
 погибать.
հորի, *հա* (*ւո*) пр. мѣт-
 кій; ловкій, искусный;
 доблестный.
հոր-ա] *անել*, *ի* ил. губить,
 погублять.
հոր-ան *հան* с. гибель.
հ-ի с. купшинъ.
հ-и, *и* с. кумиръ, идолъ.
հ-ան, *ան* (*ուն*) с.
 нагромождение; воздыма-
 ние, *հուսալուսն ակաց*
 воздымающіяся волны.
հ-ել нагромождать, ва-
 лить; изливать; *ի* *վե-*
րայ *ի* сз род. осыпать
 кого л. (навѣтами).

հ-ր георг. н. Кура.
հ-ր-ի, *и* с. грудь.
հ-ի-ն с. стукъ; удары; бря-
 цаніе.
ի-ել ил. носить, перено-
 сить.
и-ել ил. упражнять; усерд-
 но заниматься сз вин.
чымъ л., изучать; *и-ի-н*
յամբարտանու թիւն
 взрощенный въ гордости.
и-ի-и пр. двойной, вто-
 ричный; — нар. вдвое;
и-и-и *ւո բան զձեզ*
 вдвое еще болѣе, чѣмъ
 вы.
и-и-и с. промежутокъ; пре-
 града, помѣха; затруд-
 неніе.
и-и-и-и (*и,и*) пр. с.
 монахъ.
и-и-и-и (*и,и*) с. сапогъ;
այս ինչ հաշիկը լիցին,
 это пусть будетъ мнѣ на
 сапоги сз смыслъ: на-
 чай *Объ еп. Іоан.*

հաբել см. *Աբել*.
հաբար соб. им. Агарь.
հաуар кол. ч. тысяча.
հաуарան (*и,и*) пр. го-
 нимый, преслѣдуемый.
հաуар-ել ил. гнать.
հաуарել (*и,и*) с. гони-
 тель.
հաуар-ի (*и,и*) и *и* пр.
 противный, противопо-
 ложный; — предл. сз род.
 напротивъ.
հաуар-ել и
հաуар-ի ил. быть при-
 частнымъ, сообщникомъ
Матѳ. 23, 30; имѣть
 общеніе *ինչ* сз вин. сз
кѣмъ л. Нерс. Ламбр.
համահար пр. весь стол-
 нившійся, всею толпою.
համահարան *и* пр. цѣлый,
 весь; — нар. цѣликомъ,
 заразъ.
համահան *и* пр. подобный,
 похожій.

համահան-ել ил. вмѣстѣ ид-
 ти, дружно нестись.
համահան-ի пр. краткій.
համար-ի ил. считать, по-
 читать, *առ ոչ ինչ հ.*
 ни во что не ставить.
համարյան-ի ил. осмѣливать-
 ся.
համահան (*и,и*) с. ребенокъ;
 мальчикъ; юноша.
համահան-ի, (*րձ*) *и* ил.
 поднимать; возвышать;
 возносить; — стр. подни-
 маться; возноситься.
համահան (*и,и*), *и* и *и* с.
 молва, *այս հ.* молва объ
 этомъ; слава.
համահան-ել ил. разглашать.
հայ этн. н. армянинъ,
հայերէն по армянски,
հայ-առսերէն армянско-
 русскій; — *հայր* георг. н.
 Арменія, *Մեծ հայր*,
երկիր հայոց Մեծաց
 Великая Арменія, Arme-
 nia Major, *Փարս հայր*

Малая Армения, *Armenia Minor*, *Բարձր Հայք* Верхняя Армения, *Չորրորդ Հայք* Четвертая Армения. *Հայաստանի* *ի* *геогр. н.* Армения.
Հայերն *—* *յ* *ան* *էն*, *ի* *м.* заставить кого л. смотреть, глядеть 'и сз *вин.* на что л. Л. П. Письмо.
Հայ *էն* *м.* смотреть, взглянуть, обращать внимание; *ի վեր* *Հ.* смотреть вверх, оглядываться.
Հայր, *род.* *Հայր*, основа *Հայրան* и *устеченная* (сз *им.*, *вин.* *мн.* *ч.*, иногда и сз *твор.* *ед.*) *Հայր* с. отец, *սուրբ Հայրք* святые отцы *отшельники*, изречения и рассказы *коих* приведены сз *Хрестоматии* (*V*-ая *статья*) по *Венецианскому изданию патериков* (*Վարդ Զրրոց Հայրանց* *Էն* 1855) *том* I, 432 *стр.* = *V* *а*, 513 *стр.* = *V* *б*, 560 *стр.* = *V* *с*, 579 *стр.* = *V* *д*, 612—613 *стр.* = *V* *е* и 712—713 = *V* *ф*).

Հայրանան *ш* (*Է,ի*) *отцовский*.
Հայրաներն *ш* (*Է,ի*) с. *патриарх*.
Հայրենի, *Էш* (*Էш*) *пр.* *стечественный*, *родной*.
Հանապազ *нар.* *постоянно*.
Հանգիստարար *нар.* сз *равною* *быстрою*, *одно временно* *Вор.* сз *ч. пер.* *Вз Венец. издании* *вмѣсто* *этого слова* *стоитъ* *անգիստարար*, не *объясняемое* сз *словаряхъ*.
Հանգիստարար *ш* (*Է,ի*) *пр.* *подобный*.
Հանգոյն *пр.* *однообразный*, *равный*; — *нар.* *равнымъ* *образомъ*.
Հանգոյն *ի* с. *завязка*, *застежка*.
Հանգ *լ* *էն*, *Էш* *м.* *отдыхать*, *почить* *Исх.* 20, 11.
Հանդարար *ի* *пр.* *сдержанный*: *покойный*, *смирный*.
Հանդարար *էն* *м.* *успокаиваться*.
Հանդարար *—* *լ* *էն*, *Էш* с. *спокойствие*.
Հանդերձ *ի* с. *одежда*.
Հանդերձ *предл.* сз *род.* *на* *встрѣчу*; *напротивъ*, *противъ*.

Հանդերձ *ի* с. *собрание*; *борьба*, *состязание*; *ристалище* *Трон. Сарг.*; *зрѣлище*; *смотреть*; *доказательство*.
Հանդերձ *էն* *м.* *случаться*, *оказываться*.
Հանդերձարար *ш* (*Է,ի*) *пр.* *торжественный*, *славный*.
Հանդերձ *էն* *м.* *выдерживать*, *терпѣть*, *выносить*; *мочь* *Вид. ст.*
Հան *էն*, *ի* *м.* *извлекать*, *Հ. Զուր* *черпать* *воду* *Вид. ст.*; *выводить* *Исх.* 20, 2, *Հ. զձագս* *выводить* *птенцовъ*; *производить* *Быт.* 1, 12; *изгонять* (*бѣсовъ*); *исторгать*; *отнимать*, *брать* *յիմքն* *кѣ* *себѣ* *Обз еп. Иоан.*; 'и *Խաչ* *Հ.* *распирать* *на* *крестѣ*.
Հանճար *и* *ի* с. *способность*, *искусство*; *умѣние*, *знание*; *мудрость*, *разумъ*.
Հանճարար *ш* (*Է,ի*) *пр.* *способный*, *искусный*; *мудрый*, *разумный*; — *нар.* *искусно* *Нерс. Благ.*, *стр.* 58.
Հանան *ի* (*Է,ի*) с. *ростъ*; *воз-*

расть *զՀասախ* *ամենեցուն* *возрасты* *всѣхъ* *людей*, *т. е.* *людей* *всѣхъ* *возрастовъ*, *արանց* *Հասախաց* *Է* *հանանց* *для* *мужчинъ* *и* *женщинъ* *всѣхъ* *возрастовъ* *М. Хор. О Тимр.* *իւրաքանչիւր* *Հասախ* *люди* *всякаго* *возраста*.

Հաս *ան* *էն*, *ի* *м.* *достигать*; *прибывать*; *являться*, *наступать* (*о* *времени*); 'и *վերայ* *Հ.* *постигать*, *понимать*, *получать* сз *род.* *что* *л.*, *մասին* *Հասախ* *երանական* *получивъ* *въ* *удѣлъ* *блаженство* *Нерс. Благ.*

Հասարան *ш* (*Է,ի*) *пр.* *общій*; *мн. ч.* *всѣ* *вообще*, *սահասարան* *вообще*, *поглодно*; *всѣ* *безъ* *изъятія*.

Հասն *ի* с. *колосъ*.

Հասն *—* *յ* *ան* *էն*, *ի* *м.* *доводить*; 'и *վերայ* *Հ.* *и* *Հ.* сз *род.* *наводить*, *нагонять* *на* *кого* *л.*

Հասարանդերձ *ի* *пр.* *плотно* *вбитый*; *устойчиво* *водруженный*, *Հ. Հիմունք* *ի* *Խոր* *глубоко* *и* *крѣпко*

заложенное основаніе
Нерс. Благ.
 Համարելիս *ил.* утверждать,
 доказывать.
 Համարանքիւն, *кшн* с.
 твердь *Быт. 1, 6.*
 Համարանքիւն *п пр.* устойчи-
 вый, вѣрный; — *нар.* твер-
 до, вѣрно.
 Համարանքիւն, *р* *ил.* рѣзать;
 рубить *Вид. ст.*; — *стр.*
 уменьшаться, ослабѣвать,
 переставать, изсякать.
 Համարանքիւն *ш (к,р)* с. про-
 дающий мелкія монеты:
 мѣняло, мѣновщикъ.
 Համարանքիւն, *р* *ил.* воз-
 давать кому что л., на-
 казывать съ *дат.* кого л.
 съ *вин.* за что л.
 Համարանքիւն *ш (к,р)* и *р* *пр.*
 родной, собственный.
 Համարանքи *п с.* югъ.
 Համаранքи *и*
 Հамаранքи *п кол. ч.* сто.
 Հамаранքи *ш (к,р)* *пр.* со-
 тенный; самъ сто *Нерс.*
Благ., стр. 57; — с. сот-
 ня.
 Համարանքիւն, *р* *ил.* бить; уда-
 рять, Հ. Գրարի разби-
 вать о камень; բռնակ Հ.

хватать, братья *ч съ*
отл. за что л.; произ-
 растать (о растеніяхъ);
 — *стр.* увлекаться 'р съ
вин. чѣмъ л.; поражать
 'р. բեղ тебя *Объ еп. Иоан.*
 Համարանքիւն *р* *пр.* взима-
 ющій дань.
 Համаранքи *ш (к,р)* необходи-
 мый, нужный.
 Հамаранքи *п с.* ударъ, ушибъ;
 рана.
 Հамаранքи *р* *ср. ст.* мо-
 гущественнѣйшій.
 Հамаранքи *ил.* богатѣть.
 Հамарանքիւն, *р* *ил.* спраши-
 вать съ двумя *вин.* кого
 о чѣмъ л.; Հ. բնդ բնա-
 ւանակ спрашивать муд-
 реца; — *н. прич.* Հարցող
 спрашивающій.
 Հаму *р* с. хлѣбъ.
 Հам *п и п с.* птица.
 Հаман *ш (к,р)* с. стула.
 Հаман-իս *ил.* убѣждаться;
 соглашаться.
 Հаман-ш *(к,р)* и *р* *пр.*
 равный.
 Հаман-ш *пр.* правдо-
 любивый, нелицепріятный.
 Հаман-ի, *кш* *пр.* извѣст-

ный; точный; ясный; до-
 стовѣрный; твор. ясно.
 Համար-ի, *п с.* вѣра.
 Համարանքիւն, *кш* (*п*) *пр.*
 достойный вѣры; вѣроят-
 ный; съ *отриц.* Համар-
 անքիւն невѣроятный.
 Հамаранքи *ил.* вѣрить 'р
 съ *вин.* во что л.; — *пр.*
прич. Համարանքիւն 'р
 Բրիտան, вѣрующій во
 Христа, ան Իրեանց
 Համարանքիւն доверен-
 ный имъ *Хр.*
 Հамаранքи *ш (к,р)* *пр.* вѣр-
 ный, преданный.
 Հамаранքи *ш (к,р)* *пр.* с.
 монахиня.
 Հам" = Հо" *см.* въ концѣ
 словъ, начинающихся съ Հ.
 Հեղ *п* *пр.* кроткій.
 Հեղեփ *нар.* кротко, сми-
 ренно.
 Հեղեփ *пр.* тихо текущій,
 тихій.
 Հեղեփ *нар.* кротко; тихо.
 Հեղեփ *ш (к,р)* с. языч-
 никъ.
 Հեղեփ *этно. н.* эллинъ;
 греческаго (православна-
 го) исповѣданія *Нерс.*
Ламбр.

Հեղեփ-իս, *ш* *ил.* сажусь
 верхомъ, Էду верхомъ 'р
 ձի на конѣ — *пр. прич.*
 Հեղեփ Էдущій верхомъ,
 всадникъ.
 Հեղեփ-ի, *п с.* конница.
 Հեղեփ-ի, *ш* *ил.* медлитель,
 мѣшкать; дѣйствовать вя-
 ло.
 Հեղեփ, *кш* *соб. им.* Илій
 первосвященникъ, отецъ
 Офни и Финееса *см. I*
Царства 3, 12—13, а
также 1, 2 и 4 главы.
 Հեղեփ-ի, *р* *ил.* лить; про-
 ливать; — *стр.* литься; 'р
 съ *вин.* вторгаться куда
 либо, наполнять что л.;
 — *пр. прич.* Հեղեփ
 յազատիս Թեան погряз-
 шій въ алчности *Объ еп.*
Иоан.
 Հեղեփ-и *ил.* наслаждаться.
 Հեղեփ-ի, *кшн* с. наслаж-
 деніе, удовольствіе.
 Հեղեփ-ш *(к,р)* *пр.* дале-
 кій, дальній.
 Հեղ *п с.* плетение: верев-
 ка, Էремень (обуви) *Объ*
еп. Иоан.
 Հեղ *п и к с.* слѣдъ, ԳՀам
 съ *род.* вслѣдъ за кѣмъ

л., послѣ чего л.; твор. съ мнѣст. *սյնուհետեւ* послѣ него, послѣ того, затѣмъ, въ послѣдствіи; отл. съ мнѣст. *յայտհետէ* послѣ этого, отнынѣ. *հերկանմարի* пр. пѣшій воинъ. *հերեւել* ил. слѣдовать, по- слѣдовать; подражать. *հեր* ш (h, r) с. волосъ. *հերշ]անել*, *ի* ил. разсѣкать; разрывать. *հիմ*, *ան* (n, h) с. основаніе, фундаментъ. *հին* и пр. древній, старый; прежній М. Хор. О Тигр., *հին ականք* ветхій день- ми, престарѣлый. *հինգերորդ* ил. кол. ч. пят- надцать. *հինգերորդի* ш (h, r) пор. ч. пятнадцатый. *հինգերորդ* ш (h, r) пор. ч. пятый. *հինգերորդի* ш, *ան* с. бо- лѣзнь. *հինգ* и с. сѣверъ. *հանգանել* ил. умирять, покорять. *հանք*, *ի* с. средство. *հանքար* ш (h, r) пр. изо-

брѣтательный; возмож- ный, *է* հ. нельзя съ дат. пад. лица, но у Нерс. Благ., стр. 58., ем. дат. изъ-за размѣра стоитъ им.: *հոգեհան արդ երկրաւոր*. *հանքել* ил. находить сред- ство; изощряться; выду- мывать. *հնգերորդ* см. *հինգերորդ*. *հնգերորդ* см. *հինգերորդ*. *հնգան* ш (h, r) с. точило. *հնչել* ил. звучать; огла- шаться *զայլ* возгласомъ, крикомъ. *հնչելոց]անել*, *ի* ил. ог- лашать. *հնչում*, *ան* (n, h) с. звонъ; отзвукъ, эхо. *հոգ* и с. забота, см. *ընդե- ն*. *հոգեմ* ил. съ вин. заботить- ся о чемъ л. *հոգեշնորհ* пр. одаренный благодатью св. Духа. *հոգեբեր* ш (h, r) пр. видя- щій духомъ; ясновидецъ. *հոգեբեր* ш (h, r) пр. духов- ный.

հոգի, *եւ* (n) с. духъ Быт. 1, 2; душа. *հող* с. земля, прахъ. *հողաբեր* и с. земляной холмъ, земляная насыпь; гряда земли. *հողեղեն* ш (h, r) пр. земной, изъ праха; переносно: тлѣнный, смертный. *հող* и *հողի*, *ան* (n, h) с. вѣтеръ. *հոման*, *ան* (r) пр. одно- родный; родственный. *հոմեր* см. *երեմ*. *հոյւ*, *ի* с. рой; толпа; сонмъ. *հոսել* ил. лить, изливать; низвергать, повергать, раздавливать Матѳ. 21, 44. *հոսել* и *հոսել* ил. изливаться; течь. *հովիտ* ш (h, r) с. ущелье. *հոք* и с. запахъ. *հոք* и с. огонь. *հովանար* ш (h, r) пр. слав- ный. *հովանել*, *եւ* (n) пр. имѣ- ющій прославиться; до- стойный славы. *հովանել* ил. разглашаться; славиться. *հրայգործ*, *ան* с. ме- таніе пламени, молнія. *հրամայել* ил. приказывать, повелѣвать. *հրաման* ш (h, r) с. приказа- ніе; заповѣдь Исх. 20, 6. *հրաշակ*, *եւ* (n) пр. див- ный. *հրաշարան* ш (h, r) с. пло- щадь; народное собраніе. *հրաշարանել* ил. возгла- шать, возвѣщать. *հրեայ* и этн. н. еврей. *հրեան* ш (h, r) с. вѣст- никъ; ангель. *հրեան*, *ш* с. радость, веселіе. *հոք* и с. стадо. *հոք* см. *հայր*.

2.

Հառ ս. птенець.
 Հառահառ, հառ с. лѣвая
 сторона; лѣвое крыло,
 флангъ.
 Հառ-էլ ս. осмѣивать, над-
 ругаться.
 Հառի с. голосъ, возгласъ,
 крикъ, звукъ; Հառի
 лязгъ Ел. Б. арм. сз
 перс.
 Հառ см. Դռ.
 Հառ см. Դռ.
 Հառ, հառ (Ի) и ш с. рука,
 'ի Հառն при посредствѣ,

съ помощью; 'ի Հառահառ
 отъ руки, отъ.
 Հառ с. лошадь, конь.
 Հառ-էլ, հառ (ս) с. оливко-
 вое дерево, Հառն Զի-
 թենկաг Елеонская гора.
 Հառի с. даръ, подарокъ;
 награда.
 Հառ, (Բ) հառ (ս) с. зима.
 Հառ с. ущеліе.
 Հառ с. одежда; верхняя
 одежда.
 Հառ, հառ с. рыба.

1.

Հառ соб. им. Лазарь:
 Л. Парпскій, изъ села
 Парпи (на полдневномъ
 пути къ сѣверу отъ Эч-

миадзика) есть армян-
 скій историкъ, младшій
 современникъ Елисея (см.
 Ելիէ). Изъ произведе-

ній Лазаря известны
 Պատմութիւն Հայոց
 Исторія Арменіи, цѣп-
 ная между прочимъ свое-
 образнымъ освѣщеніемъ
 событий, сопровождав-
 шихъ борьбу съ персами
 армянъ, подъ предводи-
 тельствомъ Вардана
 (+451), и Посланіе къ
 Ваану Мамиконяну, выз-
 ванное желаніемъ автора
 оправдаться отъ напа-

докъ непросвѣщенныхъ
 современниковъ изъ духо-
 венства. Изъ обоихъ про-
 изведеній заимствованы,
 съ незначительными из-
 мѣненіями, по неболь-
 шому отрывку для Хре-
 стоматіи, именно XIII
 статья=174-176 стр.
 и XV статья=573-
 577 стр. Венеціанскаго
 изданія (1873 г.)

д.

Հառ-էլ ս. кружиться,
 взвиваться.
 Հառ ս. лобъ; фронтъ
 войска; Դ. Կառահառի
 боевой строй, поле битвы.
 Հառ-էլ (Ե, Ի) и Ի с. блескъ;
 сверканіе.
 Հառ-էլ (Ե, Ի) пр. съ
 оборкою: съ бахромою, съ
 кружевами.
 Հառ-էլ, հառ (ս) с. трескъ;

раскаты.
 Հառ/առ-էլ, (Դառ) հառ ս.
 знать, узнавать.
 Հառահառ (Ե, Ի) с. доро-
 га, путь.
 Հառ-էլ (Ե, Ի) и ս с. вкусъ,
 Դ. Դառ-էլ ընդունիմ
 вкушать смерть.
 Հառ-էլ ս. вкушать.
 Հառ-էլ Ի с. лучъ.
 Հառ-էլ ս. говорить; раз-

Сурь с. ЖИРЪ; масло;
ПОЛНОТА, ОБИЛІЕ, БОГАТ-
СТВО.

шл-лш и. торжественно вы-
ступать, гулять; прыгать,
скакать; рѣзвиться *Ари-
стакэс*.

ՏԻՂ ՇՄ. ՏԻ-Ղ.

ср-н и позднейшее

Ѣ и ш (Ѣ, ѣ) с. сукъ,
вѣтка Нерс. Благ., стр.

58: если въ данномъ мѣ-
стѣ **хлшд** не считать
опечаткою Парижскаго
изданія **пге вгбббббуили**
отискою переписчика вм.

Ճղայց, մօ Եմ. ԷդէՏ.

ფეხი CM. ფე-ყ.

нар. ПОИСТИНѢ,
ТОЧНО.

истинный; *тв.* истинно,
точно. навѣрно.

$\S 7$ Surveys = CM. $\S 7$ Surveys.

ՀՀ արդար-դիւն, երես. ԲՍ-
ԴԻՆԱ.

Զոհո-Նի-ն, եան զ. МОГУ-
ЩЕСТВО, БОГАТСТВО.

ᠰᠠᠭᠠᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠯᠤᠰ ил. избавлять,
спасать; избавляться, спа-
саться.

528-2 с. вскрикиваніє.

ш (к,р) пр. пи-
скливый отъ магола
хиллх чирикать, пи-
шать (о птицахъ).

махать, тряс-
потрясать; — *стр.* тря-
тись; колыхаться *Арист.*

Умъ предл. съ род. надъ,
на.

Sechste = 6 u

$\frac{a}{b} = \frac{c}{d}$ пр. сораз-
мѣрный, равный.

Տահ ուն (ուն)ան,—հոգիք շ.
СМЕРТЬ.

Смертный ш (б, в) пр. осуж-
денный на смерть; до-
стойный смерти.

Самому с. погратель
смерти.

гробный памятникъ; архитектурные орнаменты и сооружеія, какъ то votivныя кресты, башни и т. п., воздвигавшіеся въ чью либо память на городскихъ стѣнахъ для украшенія или обороны *Нерс. Благ., стр. 57.*

Умѣнъ соб. им. Ма-
миконянъ, княжескій родъ
въ древней Арменіи.

Сынъ, род. сынъ, основа

U.

Шир [устыченная изъ пол-
ной Ширшъ] с. МАТЬ.

нар. матерински,
КАКЪ МАТЬ.

Самъ-то у

Զայրահ (*h/r*) *пр.* дуб-
равный: ¹ дубрава, лѣсная
чаща; ² срубленное въ
дубавѣ дерево, бревно,
հրհ զփայտահարս լի
թանձրու[թեն] *ճայրա-*
ւորաց *Ел. Бит. арм. сѣ*
перс.; ³ дровосѣкъ.

нар. особенно, *и* съ прои. прич. = *дѣла-
вши* *и* съ изъяснитель-
нымъ наклоненіемъ.

Синтез — в (k, h) с. вос-
татель.

Տանկալարժ / Ս. ВОСПИТАТЕЛЬ.

Հանդո-Նի-ն, հան юность;
 ԴԷՏՏՎՈ; МОЛОДОСТЬ, 'Ի
 մանկութենէ сь юности.

Տաշկոյի ՇԱ. Տաշո-ի.

Матѹ. 23, 37; мальчикъ;

- соби́р. *հանկաթ*, *հա* (և) дѣти.
- հանդիման* (*հ, ր*) с. фіалка.
- հան-ր*, *սև* (սև род.) пр. мелкій, малый.
- հան, ան* (*հ*), — *սուհր* с. часть; удѣлъ, участь.
- ¹ *հարկան* см. *հարկ*.
- ² *հարկան* [*հա*] пр. приближенные, *զուհу* *д.* гвардія, отрядъ безсмертныхъ въ персидскомъ войскѣ.
- ³ *հարկան* *ի* с. печать, *sigillum*: грамота, указъ; пергаментъ, рукопись; книга; лѣтопись, исторія.
- Մարկէն* соб. им. Матѳея, евангелист: отрывки изъ его евангелія, III-ья и IV-ая статьи Хрестоматіи, воспроизведены по Венеціанскому изданію Армянской Библии (1805 г.), съ перенесеніемъ изъ примѣчанія въ текстъ 14-го стиха 23-ей главы.
- հար, ան* (*հ*), — *սուհր* с. палець, переть.
- հարկէ* *ա.* передавать; предавать; — *стр.* быть преданнымъ, *ի ցարս* *թիւն* *մանիմ* терпѣть

- пораженіе.
- հար* *զ* *ի*, *հայ* [*հա*] *ա.* приближаться; приступать *Матѳ.* 21, 23; — пр. прич. *մանցեալ առ* приблизившись, подошедши къ кому л. *Матѳ.* 21, 28, *յառաջ մանցեալ* подвинувшись впередъ, пошедши впередъ *Вид. ст.*
- հար* *յ* *ան* *է*, *ի* *ա.* приближать, придвигать; *զահանջ* *д.* прислушивать-ся, слушать.
- հար* (*հ, ր*) этн. н. мидіецъ; *Մարք* геогр. н. Мидія.
- հարկար* *ի* с. пророкъ; *ս. ր* пророчица.
- հար* *ս* с. человѣкъ; во мн. ч. обыкновенно —
- հարկ* *ի* *ան* с. люди.
- հարկանան* (*հ, ր*) пр. населенный людьми, *д.* *զինութիւն* обиліе, приростъ народонаселенія *Арист.*
- հարկան* *ի* *р* (*հ, ր*) и *ի* пр. человѣколюбивый.
- հարկանան* (*հ, ր*) и *ի* пр. человѣкоубійца, убійца.
- հարկ* см. *հար*.

- հարկան* см. *հար*.
- հարկան* *ի*, *հան* с. человечество, *ар* *ինչ* *հարկ* *զ* *ան* что свойственно людямъ, человеческое.
- հարկան* с. марзапанъ, намѣстникъ, правитель пограничной провинціи, такъ назывались и правители Арменіи, которыхъ ставили персидскіе цари.
- Մարկ* соб. им. Маріамъ; Марія.
- հարկ* *с* с. тѣло, *ճանապարհ* *էր* *մարմին* *սպանեցին*, дорога пролегала по тѣламъ убитыхъ.
- հար* *ի* с. борьба; битва, сраженіе.
- Մարկ* соб. им. Мартирій, сынъ св. Сергія во-воды.
- հար* *զ* *ի*, *հայ* *ա.* бороться; воевать, сражаться.
- հա* *—* *հո* см. въ кони́хъ словъ, начинающихся съ *д.*
- հար* *и* (*հ, ր*) с. мытарь.
- հար* *է* *а.* очищать.
- հ* см. *հ*.
- հէ* (*հ, ր*) пр. большой, великій; *д.* *ի* *ձեռք* бѣльшій, старшій изъ васъ *Матѳ.* 23, 11; *զինչ* *д.* *է* что бѣльше? *Матѳ.* 23, 17.
- հէմհէմ* (*հ, ր*) пр. великій, величайшій.
- հէմհէմ* пр. весьма укрѣпленный.
- հէմհէմ* нар. очень, весьма.
- հէմհէմ* *—* *յ* *ան* *է*, *ի* *а.* увеличивать *Вид. ст.*; величать.
- Ջէմհէմ* *ի* пр. велемудрый, весьма мудрый.
- Ջէմհէմ* *ի*, *հան* с. величина; величіе.
- Ջէմհէմ* *а.* раздѣлять; отдѣлять *ի* *ձեռք* — *է* *ի* *ձեռք* съ род. что либо и съ род. отъ чего л. *Быт.* 1, 4; — *стр.* отдаляться.
- Ջէմհէմ* (*հ, ր*) с. верхняя одежда, накидка.
- Ջէմհէմ*, *հա* (և) пр. находящійся въ сторонѣ, отдаленный; отсутствующій; — нар. въ сторонѣ, въ сторону, прочь.
- Ջէմհէմ*, *и* с. грѣхъ.
- Ջէմհէմ* (*հ, ր*) пр. грѣшный.

Բեղ-ա (Է, Ի) с. пчела.
 Բեղ-անի, ան пр. пчелоо-
 кий, медолазый: карий.
 Բեղ-ը, ու և Էր с. медъ.
 Բեղանորիշ (Է, Ի) пр.
 единоборецъ.
 Բեղանի, ա, неопр. Բե-
 անի և. умирать; —
 пр. прич. Բեանալ умер-
 шій, мертвый.
 Բեղեղ-ի-ն, Էան с. со-
 стояніе умершаго, мерт-
 венность; смерть.
 Բեղեղ-ա соб. им. Мес-
 роцъ.
 Բեղանի Ի кол. ч. одиннад-
 цать.
 Բեղանիերոր (Է, Ի) пор.
 ч. одиннадцатый.
 Բեղ ք прит. м. нашъ.
 Բեղայի ք прит. м. нашъ.
 Բեղի нар. иногда; Բեղթ —
 Բեղթ, то—то.
 Բեղի (Է, Ի) и ք пр. голый;
 безоружный М. Хор. О
 Тир.
 Բեղանի ք ср ст. совер-
 шенно оголенный, обна-
 женный.
 Բեղանի, ա, և. обна-
 жать; снимать Ի զիւոյ
 съ головы.

Բեղի нар. близь, Բեղ Ի
 съ в. около чего л., у
 чего л.
 Բեղանոյ пр. стоящій близ-
 ко.
 Բեղանո (Է, Ի) пр. близ-
 ній; близкій; родствен-
 никъ.
 Բեղանալ пр. прич. [отъ
 Բեղանալ] приблизившій-
 ся || приблизившій, уб-
 равшій (волосы) Обз еп.
 Иоан.
 Բեղանալ և. приближаться.
 Բեղ ք пр. другой.
 Բեղանի և. см. անի.
 Բեղ ք и ան (Է, Ի) пр. сред-
 ній; — с. середина, Ի Բե-
 ղե въ серединѣ, среди,
 между Нерс. Благ., Ի
 Բեղի Ի Բ во мнѣ Нерс.
 Благ., Ի Բջ посреди
 Быт. 1, с. между. Ի
 Բջ съ род. Է Ի Բջ съ
 род. (отдѣлять) что отъ
 чего л. Быт. 1, 4, Բեղ
 Բջ между Матѳ. 23,
 35; чресла. поясъ (пояс-
 ница) Բեղ Բջ и զի-
 ղով Обз еп. Иоан.
 Բեղ Ի с. запасъ; складъ.

Բեղ-ի ան с. комаръ.

1 Բ кол. ч. одинъ; Բ ան Բիոյ,
 равно Բ ան Բիոյ
 по одиночѣ, подробно;
 это слово часто упот-
 ребляется въ качествѣ
 неопредѣленнаго члена
 и въ такомъ случаѣ
 иногда остается безъ
 перевода Բիոյ Բ Вид.
 ст., ապա Բի Բ Вид.
 старца; съ мѣст. суф. Բ
 Բ Хр.

2 Բ отриц. при повел. и въ
 предложен. Բի, не.
 Բեղան (Է, Ի) и Ի пр.
 единомыслящій, едино-
 душный; согласный, Է
 Բ Բ бытъ въ единеніи.
 Բեղան-ի-ն, Էан с. иск-
 ренность, преданность.
 Բեղ ք пр. единственный,
 одинъ только; — нар.
 лишь, только.

Բեղանի (Է, Ի) с. от-
 шельникъ, монахъ.

Բեղանի нар. однажды;
 разъ навсегда; вообще.

*Բեղ անиметъ мнѣ фор-
 мы мн. ч., и то исклю-
 чая им. над., числит.
 одинъ другого, другъ

друга, Բեղ Է. см. Բեղ.
 Բեղ предл. до, Բեղ Ի
 съ вин. до чего л. Георг.,
 Բեղ Գ съ вин. до,
 вплоть до, Բեղ Գեղ
 до какихъ поръ; — нар.
 пока; — со. пока, Բեղեղ
 пока еще, между тѣмъ
 какъ, въ то время какъ
 Матѳ. 21, 23, Բեղ
 пока Обз еп. Иоан., до-
 колѣ не Матѳ. 23, 39,
 Բեղ Է пока еще не;
 съ неопр. накл. что,
 Բեղ Է съ неопр. накл., Է
 consecutivum; ապա Է,
 Բեղ такъ—, что; Բեղ
 Գ до того, что; такъ
 что.

Բեղ ք пр. постоянный; — нар.
 постоянно.

Բեղեղ-ա, և [междурѣ-
 чье] георг. н. Месопо-
 тамія.

1 Բ ք с. мясо.

2 Բ Хр., стр. 48 см.

1 Բ.

Բեղ ան (Է, Ի), особ. во мн.
 ч. с. умъ, мысли, զիւմ
 ածել думать, мыслить;
 անиметъ мыслей:
 сердце, душа Арист.

- Ան, ընդ միմս мысленно, въ душѣ Матѳ. 21, 38.
 Բր-է՛ [միմ] гл. склонять.
 Բ- см. Բ-.
 Բր-ի-ս-ի с. утѣшеніе; утѣшитель.
 Զր-է՛ гл. крестить;—пр. прич. մըրեալ крещенный.
 Զր-ի-ն-ի-ն, եան с. крещеніе.
 Զ-մ- гл. оставаться, съ род. ожидать кого л.;—пр. прич. զկնի մնացեալ отставшій.
 Զ-ի-ն с. стенаніе, стоны.
 Զ-ի-ն (Է,ի) с. земледѣлецъ; работникъ, рабочій.
 Զ-и- с. магъ.
 Զ-ի-ն-ի-ն, եան с. сумасшествіе, безуміе, безразсудство.
 Զ-է՛ гл. безумствовать, бѣсноваться.
 Մ-ի-ն, ш геогр. н. Мокъ.
 Զ-и- с. воскъ.
 Զ-и-ш (Է,и) с. обувь, сапогъ.
 Զ-и-ն-ի-ն гл. забывать;—пр. прич. մոռցեալ 'ի արե՛ забытый въ серд-

цахъ, выкинутый изъ сердца.
 Մ-ի-ն-ի-ն (Է,и) соб. им. Моисей: 1 пророкъ; изъ книгъ его, Бытія и Исхода, взяты I-ая и II-ая статьи Хрестоматіи по Венеціанскому изданію Арм. Библии (1805 г.);—2 армянскій писатель V-го вѣка по Р. Хр., по прозванію Хоренскій (Խորենացի). Главное его произведеніе—Պատմութիւն Հայոց Исторія Арменіи, съ трехъ книгъ: изъ первой книги (XXII гл.) заимствована VIII-ая статья нашей Хрестоматіи, а изъ второй (XXXI и XXXII гл.)—IX-ая (а и б), объ съ незначительными поправками, по Венеціанскому изданію Собранія Сочиненій М. Хоренскаго (1865 г.). Точно также по этому Венец. изданію воспроизведены два отрывка изъ книги Յաղաք Պիտոյի, О Хріяхъ, переводъ ко-

торой съ греческаго оригинала, съ дополненіями, приписывается М. Хоренскому (см. Ad. Baumgartner, Ueber das Buch „Die Chrie“, Leipzig 1886, отдѣльный оттискъ изъ XL тома Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft): одинъ отрывокъ, XX-я статья Хрестоматіи, есть начало названнаго труда (341—345 стр.), а другою, XXI-я статья, высокопарное изложеніе басни „Ворона въ чужихъ перьяхъ“, которую М. Хоренскій приводитъ, въ эпилогъ (581 стр.), въ назиданіе своему ученику Θεόδору. Изъ Մշակար-Հայրըу Географіи, приписываемой М. Хоренскому, въ Хрестоматіи помѣщено описаніе предѣловъ Великой Арменіи съ перечисленіемъ ея областей (VII-ая статья) по двумъ изданіямъ, К. Патканова (Армянская Географія VII вѣка по

Р. Хр., приписывавшаяся Моисею Хоренскому, СПбургъ 1877, 17 стр. текста, § 15) и отъ Arsène Soukry (Géographie de Moïse de Corène d'après Ptolémée, Venise 1881, 29 стр. текста, § 15).

Մ-ի-ն-ի-ն (Է,и) пр. моисеевъ.

Մ-и-ш (Է,и) [μωρός] пр. безумный.

Մ-ի-ն-ի-ն и ш с. мракъ, позднийш. основа—ի Нерс. Бл.;—пр. мрачный, темный.

Մ-ի-ն-ի-ն соб. им. Мушегъ.
 Մ-ի-ն-ի-ն Երեւան-ի-ն-ի-ն соб. им. Мушканъ Нисалавуртъ, персидскій полководецъ.

Մ-и-ш, особ. во мн. ч. входъ; впаденіе Георг.; закатъ մինչև 'ի մուսս արեգակնի Ел. Б. арм. съ перс.; западъ; ըստ մտից Հիւսիսը съ сѣверозапада Георг.

Մ-ի-ն-ի-ն с. оханіе, вздохи.
 Մ-и-ն-ի-ն [միտ+ածել] гл. думать.

ճարձանէն, *ի*, *մուտ* *ա.* входить; заходить.
ճարձանութիւն, *կան* *с.* наивность, искренность, вёрность.
ճարձանի *ա* (*հ,ի*) *с.* награда, знакъ побѣды, пальма первенства.
ճար *пр.* близкій, *ա.* *առ*
ա. ближній къ ближне-
 му, другъ къ другу;—

нар. близь, близко, *ա.*
լիւրի *ի* *сз* *вин.* при-
 ближаться къ чему *а.*,
а. *առ* *երեկո* близко къ
 вечеру, къ самому ве-
 черу.

ճարսկի *ա* (*հ,ի*) *пр.* срод-
 ный, родственнѣй.

Մարտի *ի* *сз.* *им.* Маври-
 кій, *греческій импера-*
торъ (582—602).

3.

В есть ослабленіе пред-
 логъ Է передъ словами,
 которыя начинаются
 гласнымъ: *յայրի* *ем.* *ի*
այրի, *յառաջին* *ем.* *ի*
առաջին; иногда *сз* та-
 кихъ случаяхъ рядомъ
сз *յ* удерживается *ի*: *ի*
յառ.
յառէն *а.* *րիւք* *сз* *вин.* ски-
 таюсь по чему *а.*
ալանայ *ем.* *ալանայ.*
Յանի *ի* *сз.* *им.* Яковъ.

յայրս *ем.* *այր.*
յայրսնի *ա* (*հ,ի*) *с.* награ-
 да, знакъ побѣды, паль-
 ма первенства.

յայրէն *а.* побѣждать.
յայրսնէն *а.* упорствовать;
 упорно отказываться; *յ.*
ի *վերայ* *сз* *род.* упорно
 держаться за что либо
Объ еп. Иоан.

յայնէն *а.* медлить, мѣш-
 кать.

յայնի *ем.* *այն.*

յայնի *ем.* *այն.*
յայր *и* *пр.* явный, ясный;
յայր *է* ясно.
յայրանի *нар.* открыто,
 явно.

յայրնէն *а.* открывать.
յայրնի, *կա* (*առ*) *пр.* от-
 крытый, явный.

յայրանի *а* (*հ,ի*) *пр.* при-
 личный; удобный *Нере.*
Благ.

յայրանիւն *ի* *а.* дѣ-
 лать смѣлымъ, внушать
 отвагу, побуждать *ի* *сз*
вин. на что *а.*, *յայր-*
ժան *խորհուրդ* *յայն-*
գեղուցեալ *Л. П.* Пись-
 мо.

յայրնի *нар.* на виду,
 открыто;—*предл.* передъ
 лицомъ, въ присутствіи.
յայրնի *пр.* смѣлый, дерз-
 кій; стремительный (на-
 тискъ).

յայնիւրժանի *нар.* неожи-
 данно, вдругъ.

յայնիւրժանի *нар.* неожи-
 данно, вдругъ.

յայն *ի* *а.* *այ* *а.* пре-
 ступать; нарушать.

յայնի *1* *пр.* *прим.* *а.* *յայն-*
յանէն; *2* *предл.* *յ* (*==* *ի*)

и *пр.* *прим.* *а.* *անյանէն.*
յայր *и* *с.* *зено.* *yashta*: сла-
 вословіе, молитва; жерт-
 воприношеніе.

յայնաւորան *с.* предвоз-
 лежанія.

յայնաւորանի *и* (*հ,ի*) *пр.*
 сражающійся впереди, пе-
 редовой боецъ, *յ.* *զարբ*
 передовые бойцы войска
Ел. В. арм. *сз* *перс.*

յայնաւէն, *а.* идти впередъ,
յ. *քան զձեզ* предупреж-
 даю васъ *Матѳ.* 21, 31.

յայնի, (*ը*) *այ* *а.* под-
 ниматься; воскресать; *пов.*
արի, *мн.* *արիք* ну!

յայրէն *а.* обрубать сучья,
 обрѣзывать виноградныя
 лозы *Объ еп.* Иоан. II.

յայրայր *и* *с.* примѣръ.

յայրարէն *а.* украшать; на-
 лаживать; приводить въ
 порядокъ; готовить; у-
 странивать.

յայր *и* (*հ,ի*) *с.* кровля, на-
 латка, навѣсъ *Нере.*
Благ., *стр.* 58; кровь,

домъ; этажъ.

յայր յանէն *а.* нападать,
 бросаться, кидаться *ի* *сз*
вин. на кого *а.*

номъ предложеніи, опредѣляя имя существительное, собственно относимое къ имени мѣстоименіе, членъ *ի* помѣщается часто въ концѣ глагола: *յայն, որ նստին (նստի + ի) 'ի վերայ նորա* Матѹ. 23, 22, *վսն բռնիւթեանդ, որ լինին (լինի + ի) 'ի ձեռք ք* Письмо Авт.
ի мн. м. онъ, *'ի նմա* въ немъ, т. е. въ тотъ день *Исх. 20, 10, 'ի նոցանէ* часть изъ нихъ, иныхъ (убьете) Матѹ. 23, 34; *նոցայցն* М. Хор. О Тигр. есть род. мн. (*նոցայ* = *նոցա*) съ суффиксами *յ* и *ն*; первый (*յ*) указываетъ на согласованіе опредѣленія (*նոցա*) съ опредѣляемымъ (*սահպանակաց* *և զինւոց*), а второй (*ն*) есть опредѣлительный членъ, помѣщенный, какъ обыкновенно, при родительномъ = опредѣляющемъ, а не при опредѣляемомъ словѣ (*սայ* -

մեկը և շողիւնը), къ которому онъ (*ն*) относится.

ի со. а также.

Նախընթիւ геогр. н. Назаретъ.

ի пр. первый, прежній, древній, *ն. Ժամանակաւոր*; — нар. вонервыхъ, сперва, прежде Матѹ. 23, 26.

Նախախնայ с. предсѣданія.

Նախանչ с. зависть; ревность; рвеніе *Փ. О Муш.*

Նախանչարէն пр. вселяющій зависть, подстрекатель.

Նախանչելի пр. завидный; предметъ зависти.

Նախանչորա (*ի, ի*) пр. завистливый; ревнитель *Исх. 20, 6.*

Նախապահանջ [*նախ + պահանջ*] гл. предпочитать.

Նախապէս *ի* пр. первосозданный, первородный (Адамъ).

Նախաքել пр. заслуживающій порицанія; презрѣнный.

Նախարարա (*ի, ի*) [*նախ + արար*] с. глава, отецъ

дома: патріархъ || нахараръ, князь, названіе, присвоенное вполѣствіи вѣлмъ членамъ многочисленныхъ княжескихъ (нахарарскихъ) родовъ, на которые распадалась знатъ древней Арменіи.

Նախիր с. дичь, добыча на охотѣ; убитые въ бою, жертвы войны, *նախիրս զործեւ* производить рѣзню.

Նախարարա (*ի, ի*) с. боецъ, герой; подвижникъ; мученикъ.

Նախարարէն гл. бороться; подвизаться; страдать мученически; быть замучену.

Նախարարութիւն, *Լան* с. борьба; дѣятельность; подвижничество, мученичество.

Նախ [*նա*] указ. м. онъ самъ.

Նախարար *ի* с. нарѣ, пахучее растеніе.

Նեղ и *ի* пр. узкій.

Նեղեւ пр. прич. стѣсненный, удрученный.

Նեղութիւն, *Լան* с. коварство.

Ներանչ, *ան (ի)* пр. личный; каждый; — с. душа.

Ներքին см. *Ներքին*.

Ներքինակն *ա (ի, ի)* пр. заслуживающій восхваленія, похвальный.

Ներքին *ի* с. похвала, восхваленіе.

Ներքին *ի* пр. присущій, природный, *իւրքինն* *հերքոյն* подразумевается *վերքոյ* Вор. въ ч. перъ

Ներէն гл. позволять, снисходить; терпѣть съ род. что л.; прощать.

Ներկայ *ի* пр. присутствующій, настоящій, *'ի հերկայում* нынѣ.

Նրկայում пр. настоящій.

Ներկանէն, *ի* гл. красить, окрашивать; — стр. быть окрашену; обограться.

Ներսէս *ի* соб. им. Нерсѣс: 1 Нерсѣс Благодатный (*Յնորհալի*), выдающійся церковный дѣятель XII-го вѣка, съ 1166 года католикосъ вѣлхъ армянъ, талантливый, плодовитый писатель и поэтъ, авторъ многихъ трудовъ по апологетикѣ

и герменевтикъ, равно какъ популярныя посланіи, пѣснопѣи, молитвы и ряда какъ мелкихъ, такъ обширныхъ стихотворныхъ произведеній; двадцать третья статья Хрестоматіи есть отрывокъ элѣги, написанной имъ по поводу взятія Эдессы мусульманами, въ концѣ 1144 года; отрывокъ заимствованъ изъ Парижскаго изданія 1828 г., стр. 18—24; — 2 Нерсѣзъ Ламбронскій (Լամբրոնյացի), сынъ Ламбронскаго князя Ошима, духовный писатель и дѣятель второй половины XII-го вѣка, съ 23 лѣтняго возраста епископъ въ Тарсѣ. Известны его поученія, слова, посланія, толкованія; есть у него и стихотворенія, и нѣсколько переводныхъ произведеній съ греческаго, сирийскаго и латинскаго языковъ. За широкое пониманіе хри-

стіанскаго ученія Ламбронскій пастыръ не разъ подвергался нападкамъ со стороны части армянскаго духовенства, на которыя ему иногда во избѣжаніе соблазна приходилось отвѣчать вразумляющимъ посланіемъ. Изъ подобнаго рода посланія (Թուղթ առ Իշխողն ԼԼոն, Венеція 1865, стр. 219—220) заимствована XXII-ая статья Хрестоматіи.

Հերի с. внутренность въ названіи части города Ани Ներքի բերդ внутренняя крѣпость, кремль, цитадель Арист. Ани.

Հերի'ն пр. внутренній; — с. внутренность.

Հերոյ: 'ի Ներքոյ нар. изнутри, внутри Матѳ. 23, 25; — предл. съ род. ниже Исх. 20, 4; подъ.

Հիւս (Է, Բ) с. засовъ.

Հիւսիւս (Է, Բ) с. копьѣ.

Հիւսիւսիւց, ա (Է, Բ) с. со-ратникъ.

Հիւսիւս и Բ с. матерія, вещество.

Հիր-ի՛ս гл. стремиться, силиться.

Հիւս см. հոս.

Հիւսիւս Բ пр. подобный; — нар. подобно съ род. чему л.; у Нерс. Благ., стр. 58, вм. род. изъ-за размѣра стоитъ им.: Կամ գեղու-հաղ իրաւս խրդած խրիւս.

Հիւսիւսիւս нар. равнымъ образомъ.

Հիւսիւս-ն ա (Է, Բ) пр. подобный.

Հիւսիւս, Էս (Լ) пр. подобный.

Հիւսիւս-իւս, Էս с. подобіе.

Հիւս см. հոս.

Հիւսիւս (Է, Բ) с. знаменіе Быт. 1, 14.

Հիւսիւսիւս (Է, Բ) пр. чудотворный, чудотворецъ.

Հիւսիւսիւսիւս пр. чудотворецъ.

Հիւսիւսիւս-ի՛ս гл. обозначать, выражать.

Հիւսիւս (Է, Բ) и Բ с. лучъ; сіяніе.

Հիւս [*հո] указ. м. онъ же самъ Быт. 1, 11; тотъ же самый.

Հիւսիւս нар. тѣмъ же, точно такимъ же образомъ.

Հиу см. հո.

Հиу пр. новый.

Հиу см. հո.

Հиуիւսիւս Բ пр. новое чудо, невидаль; дивный.

Հиуи-ի՛ս гл. возобновлять.

Հиуи-ի՛ս (Է, Բ) с. возобновитель.

Հиу см. հո.

Հиу-ի՛ս гл. порабощать, подчинять ընդ Բ-իւս себѣ.

Հиу-իւս Բ пр. низкій; худшій, слабый М. Хор. О Тир.

Հиу-ի՛ս гл. подносить, приносить въ даръ; дѣлать приношеніе; посвящать, освящать; — пр. прич. իւս-իւս освященный, ի. սուրբ священные соуды.

Հиу см. հո.

Հиу-ի՛ս, ա гл. садиться ի. իւր իւր близко подсаживаться къ кому л.; — пр. прич. իւսիւս возсѣдающій 'Բ съ вин. на чемъ л.

Ծափաթ *п.с.* суббота, **աւրի**
շաբաթու день суббот-
ний.
շահ *и п.с.* польза, вы-
года.
շահ-ի *и п.с.* выгадывать, при-
обрѣтать *друга*, дружить.
շաշաշ *и*
շаշаշ *пр.* мерзкій, гад-
кій.
շар *пр.* многій, много,
փոր 'ի **շատ** малое
отъ многого; — *нар.* очень,
весьма; долго.
շարահան *ш (к,р)* *с.* пѣснь въ
честь господнихъ празд-
никовъ и святыхъ, тро-
парь.
շարփ-ի *и п.с.* двигать, трясти;
колебать; — *стр.* двигать-
ся; шевелиться; коле-
баться.
շատար *ш (к,р)* *с.* сахаръ.
շեր *и п.с.* обрубокъ; полѣ-
но; слой || сѣкира, от-
сюда:

շերահար *ш (к,р)* *пр.* обла-
дающій сѣкирою, сѣкиро-
посецъ.
շահ *ш (к,р), и п.с.* на-
селенный; обстроенный,
благоустроенный; плодo-
родный; — *с.* село.
շահ-ի *и*
շահ-ի [շհ] *и п.с.* краснѣть;
смущаться.
շահ-и *и п.с.* строить; основы-
вать; — *н. прич.* строитель
Матѳ. 21, 42; — *пр.*
прич. **շահալ** построен-
ный.
շահ-ի *ш (к,р)* *с.* строе-
ніе; благоустройство; бо-
гатство; обиліе, прирость.
շահ-и *ш (к,р)* *с.* гробница.
Շիրի *соб. им.* Ширинъ.
շահ *и п.с.* прелюбодѣйстви-
вать.
շահան *ш (к,р)* *пр.* собачій:
циникъ.
շահ *ш (к,р)* *и п.с.* даръ,
благодать.

շահահ, **ահ** (*п.с.*) *пр.* пол-
ный благодати; благо-
датный *см.* 1 **Ներհ**.
շահ-ի *и п.с.* даровать.
շահ-и *и п.с.* шептать, на-
шептывать.
շահ *и п.с.* сіять, сверкать.
շահ *с.* сверканіе.
շահ *с.* дыханіе; душа
Быт. 1, 20.
շահ, **ահ** *с.* губа; уста.
շահ *нар.* вокругъ, **շ** *и*
предл. сз твор. вокругъ
чего *и*.
շահահ *нар.* кругомъ,
со всѣхъ сторонъ.
շահ *ш (к,р), и п.с.* стѣс-

неніе, безпокойство, смя-
теніе; поспѣшность.
շահ-и *и п.с.* быть тѣсному;
безпокоиться, метаться;
спѣшить.
շահահ *ш (к,р)* *с.* кла-
довая, амбаръ.
շահ *ш (к,р)* *с.* кругъ, **շ**
ահահ окружать.
շահ-и *и п.с.* вращаться; но-
ситься *Быт.* 1, 2; ски-
таться, бродить.
շահ-и *и п.с.* смѣшивать, вол-
новать, возмущать; — *стр.*
возмущаться; сшибаться
Ел. Быт. арм. сз перс.
Ծաշ *геор. н.* Суза.

Ո *и*
Ո [основа Պ] *вопр. м.*
кто? который? *им. мн.*
Ո *отн. м.* кто, кото-
рые (объ одушевленныхъ
предметахъ).
Ո, **ահ** (*п.с.*) *с.* душа.

Ո *с.* плачь, рыданіе.
Ո *и п.с.* оплакивать.
Ո *ш (к,р)* *и п.с.* ви-
ноградная кисть.
Ո *пр.* съ вино-
градными кистями, въ
гроздяхъ.

արհաժանօրէն, հան с. милосердіе.

արհաւել, հա (ла) пр. жалкій.

արհաժանօրէն, հան с. милость; милосердіе.

արհաւանտ ա. выздоравливать, исцѣляться.

արջնի с. здравствование, миръ; привѣтствіе Матѳ. 23, 6; привѣтъ.

ահ [а+հան] неопр. м. нѣкто, нѣкій, кто-то, հրերեմի գրգեստ 'ի ճանապարհի ուրեմի однажды въ дорогѣ (еще-сколь) встрѣтилъ кого-то Обз еп. Іоан.; օմի — օմի, одинъ — другой, иной — иной; род. ուրեմի имѣетъ значеніе мѣстнаго надежда на вопросы ցոյն и куда; ուրեմի въ этомъ значеніи употребляется и самостоятельно въ смыслъ гдѣ-либо, куда нибудь, и въ связи съ обстоятельными словами, напр. 'ի տեղի ուրեմի въ нѣкоторое мѣсто Вид. ст. արս с. сила.

ար см. "

ար+ см. "

ար տր. не, ոչ դու ե ոչ ես ни ты, ни я не.

արհաւանտ пр. подобный золоту; золотистый, искрящийся.

արհաւանտ [արհ+տանտ] пр. съ золотымъ шлейфомъ.

արհ, հա (ла) с. золото.

արհ, հր с. кость.

արս с. отпрыскъ, вѣтвь.

1 արс вопрос. м. кто? ср. "

2 արс межд. о!

արհ, ան (и) и (и) (мн. ч.) с. нога.

արс отн. м. который, кто;

արս изъ коихъ, изъ-за того что, потому что;

ար հիւз которое, что; ар

գիւз что см. արհաւել; иногда ар остается безъ

перевода, ар արս արս

գիւզի բազմազան много

другого въ этомъ родѣ;

—вопр. м. какой? Матѳ.

21, 23.

արս с. сирота.

արс с. канава, ровъ.

արհաւանտ (и) с. червецъ;

—пр. червленый, багряный.

արհաւել ш (и) с. сынокъ, дитя.

արհաւանտ пр. лишившійся дѣтей.

արհ, հա (ла) с. сынъ;

արհաւել дѣти Исх. 20, 5.

արհ, ան с. червь.

1 արс с. виноградная лоза, виноградъ, արհաւել

пр[ѣ] отборный виноградъ;

собственно արհаւել есть

еврейское слово רִשֵׁ, оз-

начающее по одному тол-

кованію, алыи, отсюда въ

приложеніи къ виноград-

ной лозѣ „съ алыми яго-

дами“, по другому тол-

кованію, пустой, при-

чемъ имѣется въ виду

сортъ винограда, безъ

зернышекъ въ ягодахъ.

2 արс с. теленокъ.

արհաւել с. соб. им. Ор-

муздъ.

արհաւանտ, ան (и) с. же-

вание; ruminatio, размыш-

леніе, обдумываніе, արհ:

արհաւանտ обдумываніе

плановъ Л. П. Ист.

արհաւել с. чрево.

арс см. ар.

арх см. арх.

арх см. арх.

арх с. дабы, чтобы;

какъ.

арх, հա (ла) отн. и

вопр. м. какого рода,

какой.

арс а. ловить; охотить-

ся; травить.

арс см. арх.

արհաւանտ ш (и) поряд. ч.

восьмой.

արհաւանտ пр. сильный; на-

стойчивый; усердный, ու-

հիւրաւանտ пр. усердно

прося.

արհ с. обѣтъ; союзъ,

договоръ; братство, ду-

ховенство Ф. О Муш.

арс а. давать обѣтъ.

арх ш (и) с. путеше-

ственникъ.

арс, (и) с. путь, доро-

га.

арс с. прямой; пра-

вильный, истинный; пра-

ведный; — нар. прямо;

право; правильно.

арс а. исправлять

Вид. ст.

арс и

арс с. верблюдь.

арс, հա (ла) неопр. ու-

նկ гл. имѣть, ունիմ
 զոր Իրրև զոր почитаю
 кого л. за кого л. Матѳ. 21, 26; держать, ունեիմ
 փայտ [ստորնաիմ] Вид.
 ст.; заключать въ себѣ
 Георг.; схватить Матѳ. 21, 35; завладѣть съ вин.
 пад. ымъ л. Матѳ. 21, 38; съ словами обстоя-
 тельства образа дѣйст-
 вія, какъ греческое ἔχει,
 обстоять, ունի արարել
 (письмо) гласить слѣду-
 ющее.
 ուն с. плечо; спина М.
 Хор. О Тигр.
 ունիմ, ար гл. учиться;
 узнавать.
 ունիմ, ան (ուն) с. уче-
 ніе; наука.
 ունիմ/անիմ, Ի гл. учить.
 ունիմ/անիմ (անի) с. учи-
 тель, наставникъ Матѳ. 23, 10.
 ունիմ нар. откуда, поче-

му;—вопр. откуда?
 ունիմ, Եր с. сынъ.
 ունիմ, Կերպ и Կերի с.
 ҃сть.
 ունիմ/անи (ун) этн. н. у-
 тѣецъ, удинъ; աշխարհ
 Ունեացուց Утія.
 ուն [вм. ար, см. а] нар.
 гдѣ;—вопр. гдѣ?
 ունիմ нар. веселый, радост-
 ный; ունիմ весе-
 лить.
 ունիմ/անи ш (ан) пр. ве-
 селый, радостный.
 ունիմ/անи, ան с. от-
 ступничество, ренегат-
 ство.
 ունիմ нар. слѣдовательно,
 см. ուն.
 ունիմ нар. см. ու.
 Ունիմ, георг. н. Эдесса.
 ունիմ=ունիմ см. ուն.
 ուն [о+р] неопр. м. кто
 либо, нѣкто; род. ունիմ
 Իմեմ и значеніе Իմե-
 տնո надежа гдѣ либо.

2 префиксы отрицанія
 въ именахъ и глаголахъ,
 см. ու.
 ունիմ с. тминъ.
 ուն ш (ан), пр. злой, дур-
 ной;—с. злодѣй; зло.
 ունիմ/անи ш (ан) с. злодѣй.
 ունիմ/անи пр. презлой; же-
 стокій.
 ունիմ, ան(ун) пр. злой,
 дурной;—с. зло, бѣд-
 ствіе.
 ունիմ/անи-+, ш с. бѣдствіе;
 страданіе, муки.
 ունիմ/անи-ան гл. мучить, истя-
 зать;—стр. мучиться;
 страдать.
 ունիմ с. мѣра, արարիմ въ
 такой мѣрѣ, настолько,
 до такой степени, такъ;
 արարи сколько великій,
 сколько, насколько, какъ
 долго.

ունիմ/անи ш (ан) пр. умѣ-
 ренный.
 ունիմ=անи см. ուն.
 ուն со. еще не.
 ունիմ=անи см. ուն.
 ունիմ/անи см. ունիմ/անи-
 ուն.
 ունи см. ունи.
 ունи-ան гл. сохнуть; за-
 сыхать.
 ունիմ/անи/անи ш (ан)
 поряд. ч. четырнадцатый.
 ունи, Ի кол. ч. четыре.
 ունи ш (ан) поряд. ч.
 четвертый.
 ունи/անи, ան(ун) пр. чет-
 вероногое животное, скотъ
 Быт. 1, 24.
 ուն-ան гл. уходить; отсту-
 пать; пускаться въ путь.
 ունիմ/անи-ան см. ունи-
 ունи-ան.

արարիւն *է* *ա.* удосуживать-
ся; отдыхать || занимать-
ся.

արարանար *ա* (*հ, ր*) *пр.* об-
хватывающий.

արարեալ *է* *ա.* осматри-
вать, оглядываться.

արարեալ *է* *а.* откармливать;
ушитель, обильно пи-
тать.

արարար *ա* (*հ, ր*) *и ր* *пр.* туч-
ный, жирный; обильный.

արանար *ա* (*ա, ր*) *пр.* с.
пляшущий въ хороводѣ,
кругѣ *Нерсесъ Благ.*,
стр. 58.

արանա *ա*, *ա* *с.* гордость,
предметъ гордости.

արեալ *ա* (*հ, ր*) *и а* *с.*
стѣна; ограда; опора.

արեալ *ա* (*հ, ր*) *и ր* *пр.*
благоразумный, скромный.

արանարեալ.

аранар *а* (*հ, ր*) *с.* пращ-
никъ.

аранеալ *ա* (*հ, ր*) *этно. н.*
персѣ.

аранеаլ *ա* (*հ, ր*) *пр.* пер-
сидскій.

Արանеալ *ա* *геогр. н.* Пер-
сарменія.

арар *а* *с.* должное, долгъ,

арар *է* должно, слѣ-
дуетъ *Вид. ст.*; *мн. ч.*

арар *ա*, *ա* долгъ, обя-
занность; долги; вина.

арар *է* *а.* быть побѣж-
дену; терпѣть поражение.

арар *է* *а*, *а* *с.* по-
раженіе.

арар *а* *пр.* главный; на-
чальникъ, глава.

арар *а* *пр.* краснорѣ-
чивый.

арар *է* *а.* хвастаться,
гордиться; — *пр. прич.*

արարեալ возгордив-
шійся.

ар *а* *с.* образъ, родъ,
պէս разнообразный;

— *послѣл. с. р.* по образу,
подобно чему *а.*; связано съ

с., *հայր* мудро;
въ связи съ указ. *и* *отн.*

мѣстоименіями: պէս
тѣмъ, такимъ образомъ,

такъ, *հայր* тѣмъ же,
такимъ же образомъ, такъ

же, *ար* какимъ об-
разомъ, какъ, какъ имен-

но, *ար* *հայր* *Ել. Բ.*

арм. с. перс.; — *род.*
ար, въ связи съ указ.

и *отн. мѣстоименіями*,
берется какъ именит.

надежъ *и* склоняется по
типу основъ—*ա* (*ա*):

արար этого рода, та-
кой, *արար* какового ро-
да, каковой, какой, *см.*

արար.

ար *ա*, *ա*, *род. отъ арар*
с. необходимость; нужное;

дѣла; хрія (въ риторикѣ).

Արար *с.* *им.* Пи-
сатель.

Արար *с.* *им.* Пилать.

ар *а* *и ր* *пр.* нечистый;
мерзкій.

ар, *ա* (*ա*) *пр.* нуж-
ный, годный; благопот-

ребный, полезный, *յալ*

ար *հայր* полез-
ный во всякомъ людскомъ

дѣлѣ *М. Хор. О Тир.*

ар *пр.* полезный, год-
ный; необходимый; — *ար*

ար, *а* *с.* потребности,
нужное; *արար* *см.*

ар.

Արար *с.* *им.* Платонъ.

ար *а* *с.* мѣдъ.

ար *а*, *а* *с.* сквер-
на, нечистота, мерзость.

ар, *а* (*а*) *пр.* мѣд-
ный.

ар *а* (*հ, ր*) *пр.* на-
рядный.

ար *а* (*հ, ր*) [*արար*] *с.*
блудникъ, —ница.

ар *а*, *а* *с.* блудъ.

ар *а* (*հ, ր*) *с.* вѣнецъ.

ар *а* (*հ, ր*) *пр.* вѣн-
чанный, увѣнчанный *Нерс.*

Благ., 57 *стр.*; имѣю-
щій вѣнецъ *мученическій.*

ар *а* *с.* вѣнчать; увѣн-
чивать; прославлять.

ар *а* (*հ, ր*) *и ր* *пр.*
плодоносный; плодovitый

Быт. 1, 11.

ар *а* *с.* приносить
плоды.

ар *а* *с.* дѣлать
плодороднымъ, плодонос-

нымъ.

ар *а* *с.* плодъ.

Զանան և. трудиться;
 силиться, стараться.
 Զարգան (h, f) и / с.
 защитникъ; ходатай.
 Զ-է և. бить, наказывать.
 Զրէ, Խ(ւ) с. лопакъ,
 муль.

Բաբբ с. равви, учи-
 тель.
 Բ'շ (h, f) пр. скупой.

В мнст. суф., показы-
 ваящій, что предметъ—
 близъ или у первого
 лица.

Բ-ւ և. личн. м. онъ о пред-
 метъ, ближайшемъ къ
 первому лицу.
 Բ-ւ և. внушать.

Բ-ւ և. пр. малый; —
 нар. мало, немного.
 Բ-ւ և. нар. немножко.
 Բ-ւ և (h, f) с. граница;
 предѣль.
 Բ-ւ և. ограничивать;
 опредѣлять; — стр. гра-
 ничить съ твор. съ чьмъ
 либо.
 Բ-ւ և. пр. съ зеле-
 ными листьями и вѣт-
 вями, зеленѣющей
 Բ-ւ с. племя, кас-
 ка.
 Բ-ւ և (h, f) и / с. псаломъ.
 Բ-ւ и
 Բ-ւ և с. самарянинъ.
 Բ-ւ և, и / с. анисъ.
 Բ-ւ և (h, f) с. узда.
 Բ-ւ соб. им. Саулъ.
 Բ-ւ соб. им. Сарра.
 Բ-ւ и և (h, f) пр.
 сильный, крайній.
 Բ-ւ և. ср. ст. болѣе
 сильный, жестокий.
 Բ-ւ нар. сильно,
 ожесточенно.
 Բ-ւ և. / և. и.
 усиливать.
 Բ-ւ և. убивать, из-
 бивать; умерщвлять.
 Բ-ւ և, Խ(ւ) с. под-

мога: поощреніе.
 Բ-ւ с. образъ; костюмъ.
 Բ-ւ соб. им. Сергій
 (воевода), святой муче-
 никъ.
 Բ-ւ և (h, f), — և. с.
 діаконъ.
 Բ-ւ с. кувшинъ.
 Բ-ւ և (h, f) пр. печаль-
 ный; траурный, находя-
 щійся въ траурѣ.
 Բ-ւ пр. черный.
 Բ-ւ соб. им. Себаосъ,
 армянскій писатель VII
 вѣка, авторъ историче-
 ского труда Պատմու-
 թիւն Սեբաստի կայս-
 րիկոսի / ի նախկին օ-
 походахъ императора
 Иракла на Востокъ, рав-
 но какъ о событіяхъ,
 имѣвшихъ мѣсто въ
 Персіи и Арменіи при
 Хосроѣ Парвизѣ и его
 преемникахъ. Изъ Исто-
 ріи Себаоса взята пя-
 тая глава (СПБургъ
 1879 г., стр. 46—47),
 XVII статья нашей
 Хрестоматіи.
 Բ-ւ с. столъ Матѳ. 21,

12; жертвенникъ *Матѳ.*
23, 18.
«Երկուցի» *ш* (*к,р*) *пр.* при-
надлежащій *սկզուհի*,
наслѣдственный; собствен-
ный *Нерс. Благ., стр.*
59.
«Երկուցի» *Կա, ш и ր* [*vîça -*
puthra] *с.* сынъ дома: се-
пучъ, наслѣдный кня-
жичъ *или* наслѣдный
князь: такъ назывались
въ древней Арменіи чле-
ны многочисленныхъ кня-
жескихъ домовъ, имѣвшие
наслѣдовать права вели-
каго князя (*սինոսէր*),
каждый въ своемъ родѣ.
«Եր» *с.* родъ, порода.
«Երեւել» *г.* сѣять; засе-
вать.
«Երեւ», *ш* *с.* сѣмя; посѣвъ.
«Երեւուր» *пр.* черного цвѣ-
та.
«Եր» *с.* любовь.
Սինի *р* *геогр. н.* Сіонъ.
«Երեւել», *Կա* (*сн*) возлюблен-
ный; другъ; любящій
Исх., 20, 6; ш. քան
թէ пріятнѣе чѣмъ *М.*
Хор. О Тигр.
«Երեւել» *Կա* *с.* лю-

безность; дружба; пріят-
ное дѣло, удовольствіе
Хр.
«Երեւ» *г.* любить.
«Երեւել» *пр.* любезный; ми-
лый.
«Երեւել» *с.* сердце.
Սինի *р* *геогр. н.* Сю-
ніа.
«Երեւել» *ш* (*к,р*) *с.* блюдо.
«Երեւել», *ш* (*читается ք-*
հրդեհ) *Быт. 1, 1 и*
Երեւել», ш *с.* (*սկի*) начало.
«Երեւել», *ш* *г.* начинать.
«Եր» *с.* ...
«Երեւել», *ш* *г.* питаюсь;
воспитываюсь.
«Երեւել», *Կա* (*сн*) *пр.* пу-
стой, напрасный.
«Երեւել», *р* *г.* кор-
мить; вскармливать; вос-
питывать.
«Երեւել» *г.* ползти.
«Երեւել» *г.* пресмыкаться.
«Երեւել» *пр.* пресмыкающій-
ся; — гадъ *Быт. 1, 24.*
«Երեւել» *мѣст.* онъ же самъ,
этотъ же самый.
«Երեւել» *пр.* умершій отъ
голода; близкій къ го-
лодной смерти *Л. П.*
Ист.

«Երեւել» *ш* (*к,р*) *пр.* обык-
новенный, обычный; обы-
денный.
«Եր» *с.* ...
«Երեւել» *с.* ...
«Եր» *с.* печаль; оплаки-
ваніе.
«Եր» *пр.* краткій, малый;
ш. քիչ немного.
«Եր» *ш* (*к,р*) *с.* мечъ.
«Եր» *пр.* ложный; *ш.*
ժարգապետ лжеучитель,
ш. Կարծաւղ лжемысля-
щій, неосновательно по-
дозрѣвающій.
1 «Եր» *пр.* острый; быст-
рый; — *нар.* остро, боль-
но.
2 «Եր» *с.* мечъ.
«Եր» *пр.* святой.
«Երեւել» *ш* (*к,р*) *с.* го-
нецъ.
«Եր» *с.* ...
«Երեւել», *р* *г.* убивать;
— *н. прич. սպանող*
убійца.
«Երեւել» *ш* (*к,р*) *пр.* тя-
желооруженный; воинъ.
«Երեւել» *г.* доканчивать,
тратить; уничтожать; —
стр. уничтожаться, из-
сякать.

«Երեւել», *ш* *г.* гро-
зить.
«Երեւել», *ш* *с.* сосуды *Ф.*
О Муи.
«Երեւել» *ш* (*к,р*) *с.* слуга.
«Երեւել» *г.* ждать, поджи-
дать *Объ еп. Іоан.; слу-*
жить Арист. Ани || слу-
жить. почитать.
«Երեւել» *ш* (*к,р*) *с.* пол-
ководецъ, военачальникъ.
«Երեւել», *г.* безчинство-
вать.
«Երեւել», *Կա* *с.* без-
чинство.
«Երեւել» *ш* (*к,р*) *пр.* же-
стокий; беспокойный, озор-
ный.
«Եր» *нар.* крѣпко, строго;
часто.
«Երեւել», *ш*
«Երեւել» *ш* (*к,р*) *с.* груд-
ной ребенокъ.
«Եր» *Կа*, *ш*, *обыкн. во мн.*
ш. с. груди.
«Եր» *г.* тѣснить, при-
нуждать; торопить; гнать.
«Եր» *ш* (*к,р*) *пр.* истин-
ный, точный; — *нар.* ис-
тинно, правда.
«Եր» *Կа*, *ш* *с.* раб-
ство.

արբեմն և. очищать; освя-
щать *Исх.* 20 8; оправ-
дывать *Исх.* 20, 7.
արբեմն (հ, ր) с. очисти-
тель; утирающий (слезы).
արբեմնահան, ան (ու) с.
потеря сердца, сознания,

обморокъ.
արբեմնահան, հան с. гнѣвъ,
негодование.
արբեմնահան և. дивиться,
поражаться.
արբեմնահան пр. дивный; мн.
и. чудеса *Матѳ.* 21, 15.

վ.

Վարդանանք и для раз-
мѣра:
Վարդանանք (հ, ր) пр.
содержащій шестьдесятъ;
самъ шестьдесятъ *Нерс.*
Благ., стр. 57.
Վարդան (հ, ր) с. конецъ.
1 Վարդան (հ, ր) с. щить.
2 Վարդան соб. им. Ваанъ.
Վարդանանք (հ, ր) с. щи-
тоносный.
Վարդанар. рано; раньше.
Վարդանանք ր и և с. утро.
Վարդանանք ր с. мгновение,
мигъ.
Վարդանանք ր нар. скоро,
живо; скорѣй.
Վարդան (հ, ր), և և և с.
продажа; торговля.

Վարդանանք և. продавать.
Վարդանանք, փ. ձեզ գоре
вамъ! — с. փայ ր с. возг-
ласъ „о горе!“
Վարդանանք ր с. пользованіе,
наслажденіе.
Վարդանանք пр. надлежащій;
приличный, пристойный;
пріятный, увеселительный;
великолѣпный.
Վարդանանք (հ, ր) пр. см.
փայդար, мн. и. радо-
сти жизни.
Վարդանանք և. украшаться,
наряжаться; блистать; съ
твор. наслаждаться, поль-
зоваться чѣмъ л.
Վարդանանք нар. подобаю-
ще, великолѣпно.

Վարդանանք և. ук-
рашать, наряжать.
Վարդանանք (հ, ր) с. ве-
ликолѣпіе, украшеніе.
Վարդան (հ, ր) с. мѣсто; по-
ле, земля *Нерс. Благ.*,
стр. 56; промежутокъ
мѣста, времени.
Վարդան, հա (ւ) пр. полевой:
дикий.
Վարդան, և, և և ր с. жили-
ще, пристанище || мона-
стырь.
Վարդան և ր с. ростъ, ба-
рышъ; ростовщичество
Арист. Ани.
1 Վարդան և. зажигаю.
2 Վարդան և. вооружаю; воо-
ружаюсь.
Վարդանан соб. им. Васакъ.
Վարդան предл. съ род. ради
чего л., о чем. л., փ.
արդարեւ см. արդ; փ. ր
такъ какъ.
Վարդանանք геогр. н. Вас-
пураканъ.
Վարդանан с. трудъ; работа;
подвигъ, служба.
Վարդանանք և
Վարդանանք և. работать, тру-
диться *Вид. ст.*
Վարդան (հ, ր) пр. дурной,

плохой; трусливый.
Վարդանանք (հ, ր) пр. ма-
лодушный, трусливый.
Վարդան (հ, ր) и ր пр.
худшій; дурной.
Վարդան և. разбрасывать;
тратить; — стр. разбра-
сываться, разсыпаться.
Վարդան (հ, ր) с. негод-
ность, недостатокъ; по-
рокъ.
1 Վարդан с. паханіе, пахота.
2 Վարդан с. употребленіе, об-
ращеніе (съ чѣмъ л.);
поведеніе; мн. и. փայդար, և
жизнь, житіе.
Վարդան ր с. стѣсненіе; без-
покойство, тревога.
Վարդан, և և և ր с. роза.
Վարդանан соб. им. Варданъ:
1 Варданъ Мамиконянъ,
полководецъ армянъ, нав-
шій на полъ брани въ
451 году по Р. Хр.,
въ битвѣ съ персами;
2 Варданъ Великій, ар-
мянскій писатель XIII
вѣка, авторъ *Всеобщей*
Исторіи (Վարդանանք
Պատմություն); въ кон-
цѣ *Хрестоматіи* мы
помѣстили приписывае-

мый Вардану В. тропарь св. Сергію Воеводѣ, написанный своеобразнымъ размытомъ. Въ Энциклопедическомъ изданіи церковныхъ писемъ (Շիրակ 1861 г.) тропарь этотъ, снабженный нотными знаками, напечатанъ (стр. 111—113), какъ прозаическій текстъ.

Փարսի (с, ր) с. учитель; съ теченіемъ времени это слово получило специальное значеніе: такъ назывались сначала ученые изъ духовнаго званія, прошедшіе известный курсъ наукъ; въ настоящее время „варданет“ами зовутъ лишь монаховъ, именно іеромонаховъ и архимандритовъ.

Փարսի (с, ր) с. учение; поученіе.

¹ Փարսի (с, ր) с. пахать.

² Փարսի (с, ր) с. гнать; вести; править, распоряжаться; — стр. быть водимымъ 'р сз вин. куда л.

Փարսի (с, ր) с. упражнять, вос-

питывать, учить; — н. прич. փարժող воспитатель.

Փարսի (с, ր) с. полагать, считать.

Փարսի (с, ր) с. особ. мн. ч. с. волосъ; волосы.

Փարսի (с, ր) с. повязка волосъ, діадема.

Փարսի (с, ր) с. лучший, могущественный; высшій; небесный; небожитель, Богъ; — ср. ст. փահարյան высшій, величайшій.

Փարսի (с, ր) с. нар. вверху; вверху.

Փարսի (с, ր) с. возносить, возвышать; относить 'р гдн րն къ известнымъ лицамъ Хр.; объяснять, выражать, производить Нерс. Благ., стр. 56.

Փարսի (с, ր) с. отношеніе; сравненіе.

Փարսի (с, ր) с. ср. ст. высшій; выше.

Փարսի (с, ր) с. начальникъ.

Փարսի (с, ր) с. предл. сз род. надъ Быт. 1, 2, 'р փ րд надо мною

Нерс. Благ., 'р փ սնտաղ попусту, напрасно Исх. 20, 7, 'р փ նորս о немъ (знаменія) Обз еп. Иоан.; поверхъ Матѳ. 21, 7; 'р փ սյ նորիկъ сверхъ того, вслѣдъ за тѣмъ, փայ 'р փերայ փայր տեղъ произносить „увы!“ за „увы!“, безумолено вопить „о горе! о горе!“ за что л., изъ за чего л. Ф. О Муш., на чемъ л. Быт. 1, 11; на кого л. Матѳ. 21, 44; 'р փ տանեմъ пускать, допускать.

Փերեմ (с, ր) с. сѣдокъ.

Փերեմ (с, ր) с. ср. ст. высшій; небесный Нерс. Благ., стр. 58.

Փերեմ (с, ր) с. предл. сз род. надъ, выше; փ րն стать выше кого л., возвышаться надъ кѣмъ л.; 'р փ надъ.

Փերեմ (с, ր) с. пр. сз бахромою; — с. бахрома Нерс. Благ., стр. 57.

Փերեմ (с, ր) с. кол. ч. шесть.

Փերեմ (с, ր) с. поряд. ч. шестой.

Փերեմ (с, ր) с. споръ, ссора; 'р փգ դամъ спорить, сопротивляться Обз еп. Иоан.

Փերեմ (с, ր) с. камень.

Փերեմ (с, ր) с. рана.

Փերեմ (с, ր) с. жребій; участь, удѣлъ; владѣніе, эпархія; состояніе, званіе.

Փերեմ (с, ր) с. осуждать сз род. на что л.

Փերեմ (с, ր) с. горе; несчастіе; страданіе.

Փերեմ (с, ր) с. этн. н. грузины; — геогр. н. Иверія, Грузія.

Փերեմ (с, ր) [փեր] пр. раненный.

Փերեմ (с, ր) с. свидѣтель; исповѣдникъ, мученикъ.

Փերեմ (с, ր) с. церковъ, часовня во имя исповѣдника, особенно на гробахъ мучениковъ.

Փերեմ (с, ր) с. свидѣтельство-вать փ сз отл. о комъ л.; быть исповѣдникомъ, мученикомъ.

Փերեմ (с, ր) с. свидѣтельство.

Փերեմ (с, ր) с. вредъ, ущербъ, вина.

Համիշ (հ,ր) с. ручей; бо-
лото, стоячая вода.

Համրէ՛ճ [ամшр] ил. от-

чуждать; уводить, отво-
дить; удалять.

Հէ՛ճ ու с. мнѣніе.

Տ.

Տ префиксъ отрицанія
въ прилагательныхъ.

Տա՛հապիշ (հ,ր) с. стѣс-
неніе, безпокойство, кри-
тическое положеніе, опас-
ность, агонія.

Տա՛հա-ի՛ն нар. между тѣмъ,
пока.

Տա՛հա-ի՛ն пр. мерзкій.

Տա՛հա-ի՛ն (հ,ր) с. храмъ
Матѳ. 21, 23.

Տա՛հա, հառ, հա, առաք
ил. давать, պատասխա-
նիւ և. отвѣчать, և.
իմիցիլ исполнять прось-
бу; оставлять Объ еп.
Іоан.

Տա՛հա, ո этн. н. Таои,
Таохи;—геогр. н. Таоія,
область.

Տա՛հա см. Գոհ.

Տա՛հա-ի՛ն, (ր)սի ил. вести;
уносить, увозить.

Տա՛հա-ի՛ն (առ+առ) с.
господинъ, отецъ дома; ве-
ликій князь: такъ назы-
вались главари каждого
изъ многочисленныхъ ар-
мянскихъ княжескихъ ро-
довъ.

Տա՛հա-ի՛ն, և с. муки, стра-
даніе.

Տա՛հա-ի՛ն ил. мучить, истя-
зать; наказывать.

Տա՛հա-ի՛ն ил. ниспровер-
гать; опрокидывать, ва-
лить; разрушать до ос-
нованія, сравнивать съ зем-
лею Арист. Ам.

Տա՛հա-ի՛ն, և (ռ) с. аистъ.

Տա՛հա-ի՛ն (հ,ր) поряд. ч.
десятый.

Տա՛հա-ի՛ն ил. давать де-
сятину Դ сѳ вин. съ че-
го л. Матѳ. 23, 23.

Տա՛հա-ի՛ն (հ,ր) с. вол-
чець.

Տա՛հա пр. чужой, дальній.

Տա՛հա-ի՛ն ил. склонять-
ся (о днѣ).

Տա՛հա-ի՛ն, ր и

Տա՛հա-ի՛ն ил. распростра-
нять, распростирать, 'ի
իկրսի сѳ род. раски-
нуть надъ кѣмъ л., և.
զիւնիւր раскинуть ла-
герь.

Տա՛հա-ի՛ն, և с. коле-
баніе, нерѣшительность;
сомнѣніе, недоумѣніе; без-
помощность, затрудни-
тельное положеніе.

Տա՛հա-ի՛ն ил. колебать-
ся, сомнѣваться.

Տա՛հա-ի՛ն, և нар. безъ
вины.

Տա՛հա, հա (ռ) с. годъ.

Տա՛հա ր с. стая (птиць).

Տա՛հա-ի՛ն геогр. н. Та-
руберанъ, Туроберанъ.

Տա՛հա-ի՛ն геогр. н. Таронъ.

Տա՛հա-ի՛ն ср. ст. безо-
бразнѣйшій.

Տա՛հա-ի՛ն (հ,ր) пр. невѣж-

ла, невѣдущій.

Տա՛հա-ի՛ն усеченная форма сло-
ва—

Տա՛հա, հա (ռ) с. мѣсто, և.
առնալդостанавливаться.

Տա՛հա-ի՛ն (հ,ր) с. видѣ.

Տա՛հա-ի՛ն, ր ил. видѣть; со-
зерцать Хр.:—н. прич.

տեսող видящій.

Տա՛հա-ի՛ն, հա (ռ) с. видѣніе, видѣ.

Տա՛հա см. Տա՛հա-ի՛ն.

Տա՛հա-ի՛ն, հա (ռ) с. видѣніе;
явленіе; созерцаніе; наб-
люденіе; теорія.

Տա՛հա-ի՛ն с. листь, листокъ.

Տա՛հա-ի՛ն пр. густолист-
венный.

Տա՛հա-ի՛ն (հ,ր) с. остріе;
копье.

Տա՛հա [առ+սր] с. госпо-
динъ, государь Матѳ.
21, 29; хозяинъ, прави-
тель Ф. О Мушетъ; Гос-
подь.

Տա՛հա-ի՛ն соб. им. Тиг-
ранъ, армянское имя
языческаго бога или бо-
гини влаи и плодородія;
народныя сказанія объ
этомъ божествѣ Моисей
Хоренскій переработалъ
и перенесъ на армян-

скаго царя Тиграна I.
Տիգրիս ի георг. н. Тигрь.
Կենդանի, և с. вселенная,
міръ.

Կենդանիք, և пр. прослав-
ленный въ міръ, всемір-
ный.

Կենդանի [ար+կեն] с. госуда-
рыня, госпожа; Հանդ
զարկիլու изгнать меня,
государыню Нерс. Благ.,
стр. 59.

Կենդանի և ի с. грязь.

Կենդանի нар. впрочемъ, и
такъ; տ. Լ. вотъ еще.

Կենդանի [աէր] և. обладать
съ род. чымъ л., господ-
ствовать надъ чымъ л.;
տ. 'ի վերայ съ род. ов-
ладѣть чымъ л.

Կենդանի, род. տրւրիջեան,
տրւրիջեան с. день, въ
противоположность но-
чи, иначе см. տր.

Կենդանիք, և և с. не-
вѣжество, неопытность.

Կենդանի և ի пр. печаль-
ный.

Կենդանի пр. печальный.

Կենդանիք пр. траурнаго
цвѣта (черный).

Կենդանի (և, ի) пр. слабый.

Կենդանի և ի с. младенецъ
Матѹ. 21, 16; отрокъ;
юноша.

Կենդանի և

Կենդանի пр. грязный, տ.
Լիւրիւր оскверняться; —
георг. н. Тигмутъ, տ.
աւիւ Տղմուս գետի
на берегу рѣки Тигмута.

Կենդանի (և, ի) пр. бездом-
ный, разорившійся; обез-
доленный; бѣдный.

Կենդանի և. насаждать Матѹ.
21, 33.

Կենդանիք և. управлять
домомъ; устраивать, за-
вѣдывать.

Կենդանի (և, ի) с. домъ, фа-
милія, родъ.

Կենդանի (և, ի) пр. род-
ной: родовитый; благо-
родный; — с., особ. во мн.
ч. урожай Нерс. Благ.,
стр. 57; барышъ.

Կենդանիք жечь, зажигать;
стр. пылать, загорать-
ся, горѣть.

Կենդանիք (և, ի) с. стра-
даніе; горе.

Կենդանի (և, ի) с. пеня,
штрафъ.

Կենդանի пр. прич. см. Կենդ.

Կենդանիք см. Կեն.

Կենդանի, և և с. домъ.

Կենդանի և ի с. ростокъ; ра-
стеніе; садъ.

Կենդանի, և և (և, ի) с. хвостъ.

Կենդանիք = Կենդանի.

Կենդանիք, և և с. горе.

Կենդանիք և. роптать և
отл. на кого л.

Տուր իс георг. н. Тавръ.

Յ.

Յ предл. съ вин. къ, до;
этотъ предлогъ съ вин.
пад. въ русскомъ пере-
водѣ иногда передается
дательнымъ падежомъ,
տու ճնախս говоритъ имъ.

Կենդանի (և, ի) с. суша.

Կենդանի և

Կենդանի с. ограда.

Կենդանիք, և և (և, ի) пр. же-
ланый; пріятный.

Կենդանիք և. желать.

Կենդանիք, և և с. жела-
ніе; похоть, страсть, և
Տուր ճնախս плотская
страсть.

Կենդանի с. боль, болѣзнь.

Կենդանի пр. полный бо-
лѣзней; немощный.

Կենդանիք և. сохнуть; за-

сыхать.

Կենդանիք = յո" см. въ концѣ
словъ, начинающихся бук-
вою Ե.

Կենդանի см. Կեն.

Կենդանի և. радоваться, ве-
селиться.

Կենդանի և. вспыхивать,
озаряться.

Կենդանի с. показъ, 'ի յոս
Տուր ճնախս на показъ лю-
дямъ Матѹ. 23, 5.

Կենդանի пр. холодный.

Կենդանիք, և և և. показы-
вать; объяснять; — стр.
являться.

Կենդանի և. сѣять, разсѣ-
вать; — стр. разсѣваться.

Կենդանի с. роса.

л.

л ем. л, сокращение, | изъ-за размѣра.
допускаемое въ стихахъ | — см. л — см.

ф.

Фшр/л-н-з, лш л. бѣ-
жать; убѣгать 'р сз отл.
отъ чего л.
фшр/л-н-з, лш с. бѣгство.
фшр/л-н-з, лш л. бѣжать.
фшр/л-н-з ш (л,р) пр. бѣг-
лый, обращенный въ бѣг-
ство.
фшр-л-з л. закрывать, 'р
лш ф. заключать, зах-
ватить, окружать.
фшр-л-з л. сиять, блистать.
фшр-л-з с. блистаніе, блескъ.
фшр-л-з, шл (лш) с. блескъ.
фшр/р с. дерево Быт. 1,
12; дрова Вид. ст.; пал-

ка, шесть Вид. ст.
Фшр/л-н-з геогр. н. Пай-
такаранъ.
фшр/л-н-з ш (л,р) с. дро-
восѣкъ.
фшр-л-з, ш с. слава.
фшр-л-з ш (л,р) пр. че-
столюбивый.
фшр-л-з ш (л,р) пр. слав-
ный, великолѣпный.
фшр-л-з л. прослав-
лять.
Фшр-л-з ш соб. им. Па-
ранъ.
фшр/л-н-з-ш л. богатѣть.
фшр/л-н-з, лш с. фарисей.

Фшр/л-н-з см. лшр.
фшр/л-н-з, лш с. нѣга.
фшр-л-з л. рвать; вырывать.
фшр-л-з с. перо.
фшр-л-з л. раскрывать; рас-
пускать; раскрываться,
распускаться (цвѣту).
— пр. прич. фшр/л-н-з
распустившійся.
Фшр/л-н-з соб. им. Филиппъ,
апостолъ.
фшр/л-н-з ш (л,р) и р пр.
приносящій, производя-
щій терніе.
фшр-л-з л. размождать, раз-
бивать.
фшр/л-н-з предл. сз род. вмѣсто.
фшр/л-н-з с. замѣститель;
равесникъ; преемникъ: фшр/л-н-з
мѣнять, промѣ-
нять, фшр/л-н-з ф. шлнлш
шзшрлшлш приносить
себя въ жертву странѣ;
— предл. сз род. вмѣсто
чего л., фшр/л-н-з шшрлш-
рлшлш вмѣсто того, чтобы
каяться; фшр/л-н-з фшр/л-н-з
за то, что.
фшр-л-з л. мѣнять, измѣ-
нять.
фшр/л-н-з ш (л,р) с. площадь
Нерс. Благ., стр. 58;

улица.
1 фшр/л-н-з л. блистать,
сверкать.
2 фшр/л-н-з л. плести, вить,
фшр/л-н-з фшр/л-н-з 'р фшр/л-н-з
лшр Нерс. Благ., стр.
57.
фшр/л-н-з и р с. забота; дѣя-
тельность; поспѣшность.
фшр/л-н-з пр. старательный;
дѣятельный, скорый; —
нар. старательно; дѣя-
тельно; скоро.
фшр-л-з л. копать.
фшр/л-н-з л. пытаться Вид.
ст.
фшр-л-н-з нар. поспѣшно.
фшр-л-н-з л. спѣшить.
фшр-л-н-з нар. поспѣшно.
фшр-л-н-з с. терніе.
фшр-л-н-з, лш (лш род.) пр. ма-
лый; фшр/л-н-з немного, нѣ-
сколько.
фшр/л-н-з шл (лш) пр. ма-
ленькій.
фшр-л-з л. освобождать; спа-
сать, искупать; — стр. ос-
вобождаются; спасаться;
быть искуплену.
фшр/л-н-з ш (л,р) с. Спаси-
тель.

փրկելու, *հան* с. спасе-
ние.

փրկելու *ш* (*к*, *р*) пр. спа-
сительный; Спасителейъ.

Փառաքան соб. им. Постосъ
или Фаустъ Византійскій
(*Քաղանդարի*), исто-
рикъ IV вѣка; изъ его

труда *Քաղանդարի*
Պատմութիւնք взяты
два статьи Хрестома-
тии—десятая (Спб. изд.,
стр. 179, гл. XX) и
одиннадцатая (Спб. изд.,
стр. 225—226, гл. VIII
и IX).

Ք.

Քակել *гл.* разстраивать;
разрушать; *сз отл.* от-
торгать; уничтожать *Нерс.*
Ламбр.

Քանանյան *ի* и *ш* (*к*, *р*)
с. первосвященникъ.

Քանա *ш* (*к*, *р*) с. городъ.

Քանյ *լ* *н*—*ն*, *կայ* *гл.* ал-
кать; голодать.

Քանյ *ր*, *ռ*,—*ռնք*, *ռնք*
пр. сладкій; пріятный;
мягкій, кроткій.

Քանյան *ի* пр. съ прі-
ятнымъ голосомъ.

Քանյան *մ* пр. пріятно
распѣваемый.

Քանյան *ն* пр. сладко-
дышній, тихо дующій,
'*ի քանդարանն* *աղայն*
отъ тихаго, легкаго ду-
новения вѣтерка.

Քանյ *ն* пр. сладенькій;
пріятный; мяконькій; ле-
гонькій; — нар. сладко;
пріятно; мяконько, ле-
гонько.

Քանյան *ն*, *հան* с. сла-
дость; удовольствіе.

Քան *ն* *гл.* оцѣживать; про-
цѣживать, пропускать 'ի
сз вин. черезъ что *л.*
Поуч. св. от.

Քան со. какъ, чѣмъ, *յառա-
ջեցեն քան զձեզ*, до-
словно: будутъ раньше,
чѣмъ вы *Матѳ.* 21, 31;
քան զփորի փ величи-
ною съ борозду *Փ.*
Օ Մուш.; *յարան* (бук-
вально: какъ это) въ
этой мѣрѣ, столь, столь-
ко, *յանքան* (буквально:
какъ то) въ той мѣрѣ,
столь, столько, *որքան*
въ какой мѣрѣ, сколь,
сколько; *յայքան* до той,
такой степени.

Քան *ի* со. потому что; такъ
какъ.

Քան *ն* нар. сколько разъ,
quoties, *քանիցս անգամ*
сколько разъ *Матѳ.* 23,
37.

1 Քան *ш* (*к*, *р*) пр. мощный,
сильный; храбрый, доб-
лестный; превосходный;
քան քան храбрѣйшій,
доблестнѣйшій; — нар.
сильно; весьма; хорошо,
ք. քան лучше чѣмъ.

2 Քան с. духъ, бѣсъ.
Քան *ն* *ի* *ն*, *հան* с.
удача; *творит.* удачно,
искусно.

Քան *լ* *н*. говорить
«*քան լեր*» (будь храб-
рымъ), ободрять; вооду-
шевлять.

Քան *ն*, *հան* с. храб-
рость; доблесть.

Քան *ն* нар. подоб-
нымъ, равнымъ образомъ,
одинаково.

Քան *ի* и *ան* (*ի*) с. камень,
պատուհան ք. драго-
цѣнный камень.

Քան *ն* *ի* с. куча, сваль
камней.

Քան *ն* *ш* (*к*, *р*) с. скала,
утесъ.

Քան *ն* пр. побитый кам-
нями, *ք. անհեմ* поби-
вать камнями.

Քան *ն* *н* *гл.* побивать кам-
нями.

Քան *ն* *н* *гл.* проповѣды-
вать.

Քան *ն* *н* *см.* въ концѣ
словъ, начинающихся бук-
вою *ք.*

Քան *см.* *քան*.

Քան *см.* *քան*.

1 Քան *н*, *ռ* и *ի* с. нена-
висть; мстительность, *առ-
մուկանութեան քան*

вслѣдствіе изступленной
мстительности.

² *բէն* см. *բեն*.

բէշեն см. *բէш*.

բէշի с. религія (персид-
ская); въ *Венец. изда-
ніи Езника*, равно въ
*Словарь Мехитарис-
товъ* *է* остается и въ
неударенномъ слогѣ.

բրբեն см. *բрбен*.

բրբեն шн (*ռեն* и *рен*) с.
потъ; трудовой потъ,
тяжкій трудъ.

բրբեն-ի с. воскрылія;
бахрома.

բրեն-էն м. изслѣдовать; -
н. прич. *բրենղ* изслѣ-
дователь.

բ и

բր прит. м. твой, см.

բ.

բրբ, *բեն* и *բенер*, *բերер*,
բерер с. сестра.

բեն с. сонъ.

բրբեն-ի с. хри-
стіанство, *բ-թան* *Հա-
ւոր* христіанская вѣ-
ра.

Բրբեն *ի* соб. им. Хри-
стосъ.

բրբեն-ի пр. сильный
во Христѣ.

բրբեն-ի *ш* (*ի*) пр.
христіанлюбивый.

բրբեն-ի пр. данный
Христомъ.

բրեն-էն м. любоваться;
восхищаться.

բрбен и *и* с. шафранъ.

բр с. покрывало; вуаль.

Ահ=Յ.

Ահ-էն м. помогать.

հ с. польза.

հ (*ի*) пр. по-
лезный; -ср. см. *աւ-ր*

հ полезнѣйшій, весьма
полезный.

հ с. воздухъ; вѣтеръ
Арист., Перс. Бла.

հ пр. кружащей-
ся, шествующій по воз-
духу, птица.

հ и *и* с. овечья
шкура, овчина.

հ (*и*) и *и* с.
мѣсто ночевки; странно-
пріимный домъ; пріютъ;
жилище.

ի с. змѣй.

ի с. злодѣяніе, зло.

ի (*и*) пр. другой,
чужой; чужестранный; не-
знакомый *Объ еп. Іоан.*;
чуждый.

ի (*и*) с. чуж-
бина.

ի (*и*) *и* день, *ի*
сегодня, нынѣшній, на-
стоящій, *ի* *д*

ի до
настоящаго времени.

ի (*и*) с. судьба;
роковой часъ, смерть.

ի (*и*), особ. во мн.

ч. с. образъ, *ի* съ
род. по подобію, какъ;
обычай; законъ; религія.

ի (*и*) с. образ-
чикъ, примѣръ, *и*
и какимъ образомъ,
какъ.

и (*и*) с. за-
конный; воздержанный
М. Хор. О Тигр.

и (*и*) с. дѣвица.

и м. благословлять.

и (*и*) с. бла-
гословеніе, слава, осанна
Матѳ. 21, 9.

К О Н Е Ц Ъ .

*) Дополненія и поправки къ Словарю:

ш

шн-шш (ш, ш) с. супругъ, -га.	шш, шш (шш) и шш (ш) с.
шш с. шш.	берегъ, с. шш.

р

рррр пр. постоянный,	рррр с. рррр, с
вррр, преданный.	подлежащимъ изъятію ш.

т

ттрр въ значеніяхъ этого	денію турецкое, слово
слова употреблено об-	катеръ вмѣсто лоша-
ластное, по происхож-	ка.

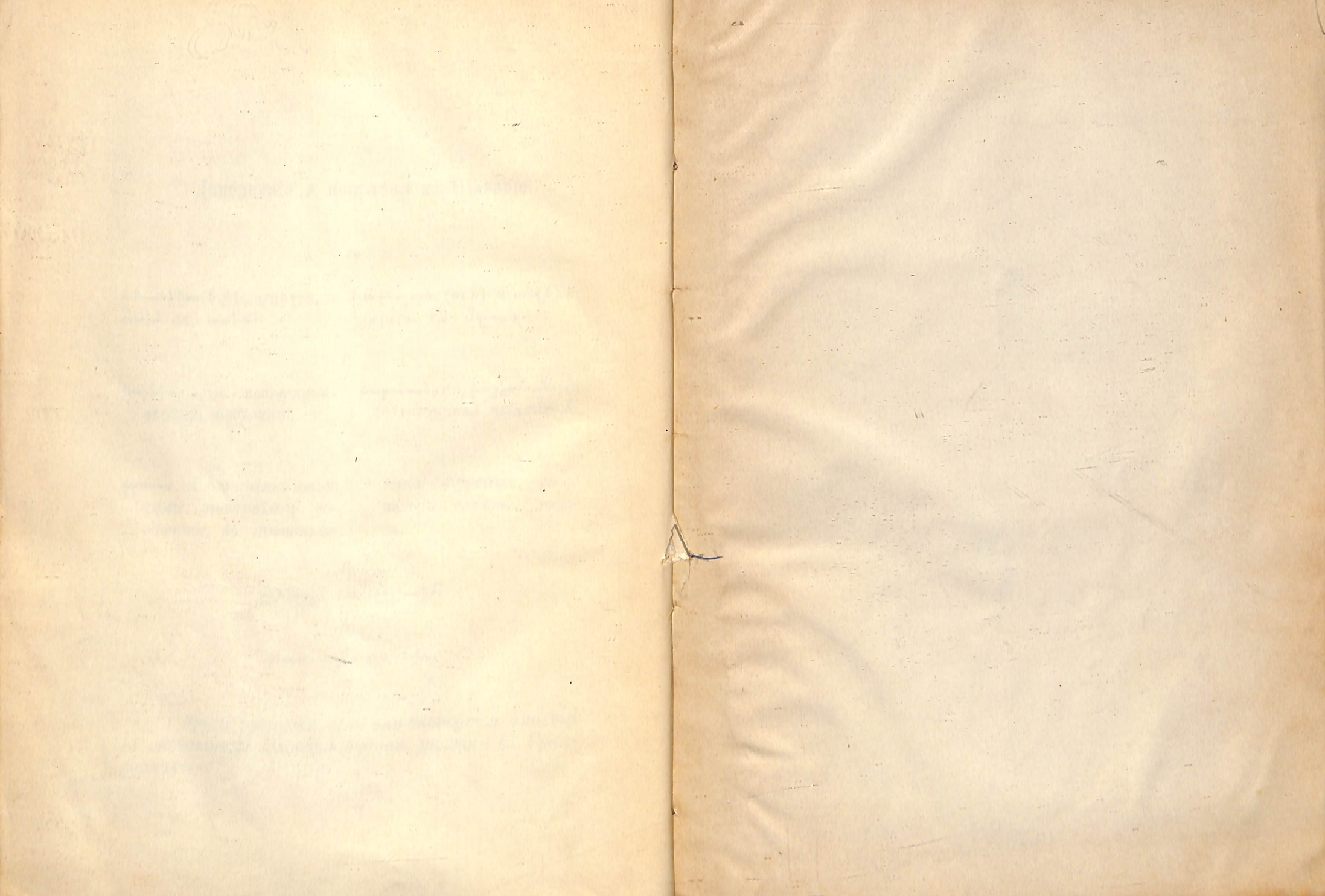
л

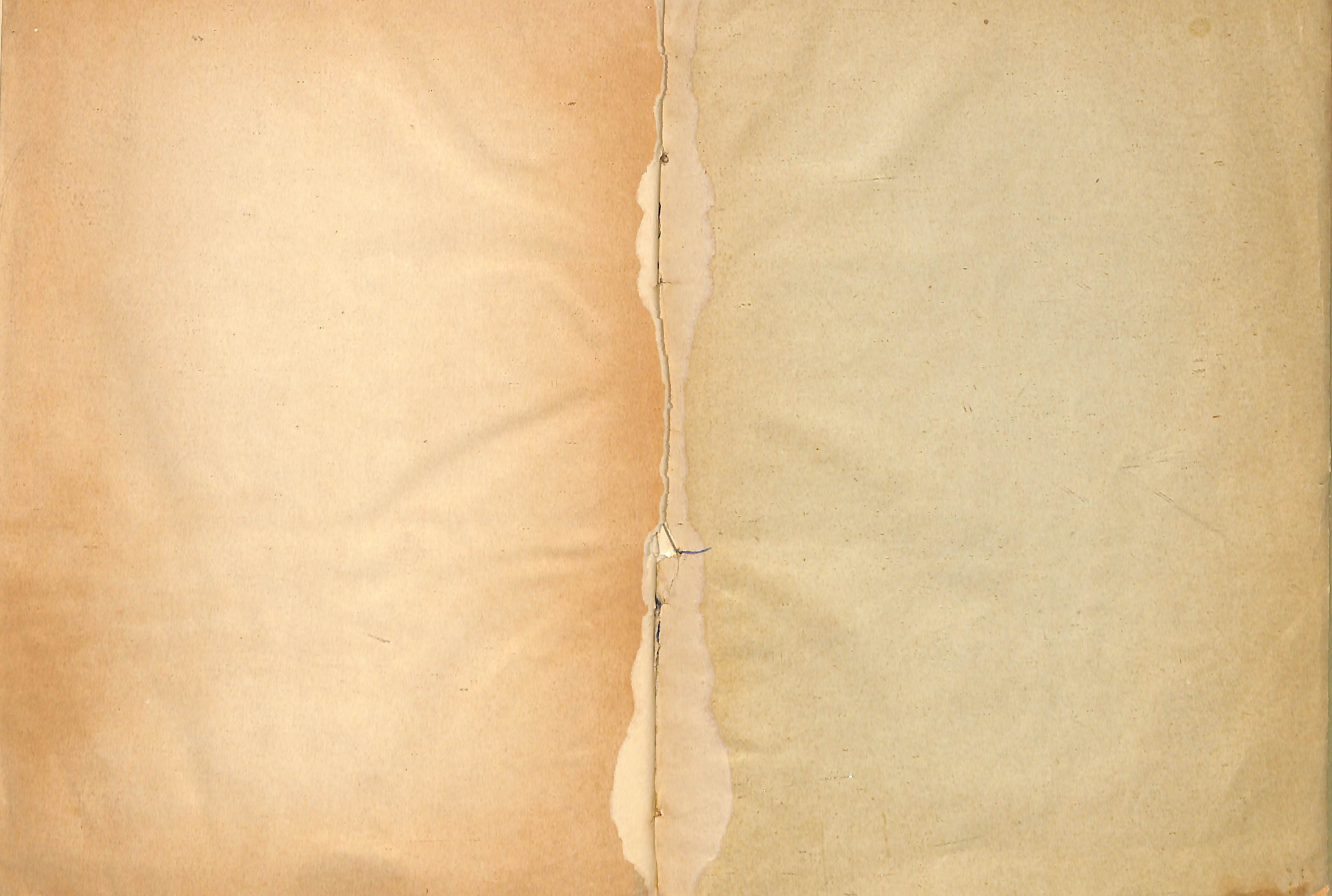
лл-лл с. лл-лл.

л

лл-лл с. лл.

*) Другіе пропуски, если они окажутся, вмѣстѣ съ опечатками Словаря будутъ указаны въ Грамматикѣ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0330715

